

Hild-Marte Bjørnsen og
Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007

Samfunns- og
næringsanalyse for
Svalbard 2007

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2006:2

Demokrati i motvind
Lokaldemokrati mellom
storpolitikk og lokalpolitikk

NIBR-notat 2007:106

**Sanfunns- og
næringsanalyse i
Longyearbyen**
Metode og datadiskusjon

Rapportene koster kr 250,-, og
kan bestilles fra NIBR:
Postboks 44, Blindern,
0313 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74
E-post til
berit.willumsen@nibr.no
Porto kommer i tillegg til de
oppgitte prisene

Notatet er elektronisk
publisert på
NIBRs hjemmeside
www.nibr.no

Hild-Marte Bjørnsen og
Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007

NIBR-rapport 2007:23

Tittel:	Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007
Forfattere:	Hild-Marte Bjørnsen og Steinar Johansen
NIBR-rapport:	2007:23
ISSN:	1502-9794
ISBN:	978-82-7071-702-6
Prosjektnummer:	O-2503
Prosjektnavn:	Svalbard
Oppdragsgiver:	Longyearbyen lokalstyre
Prosjektleder:	Steinar Johansen
Referat:	I denne rapporten ser vi nærmere på samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard fra 2005 til 2006. Analysen strekker seg likevel tilbake til 1991, og den fokuserer mest på utviklingen i Longyearbyen. Basert på vurderinger fra basisnæringene på Svalbard, har vi framskrevet befolknings-, sysselsettings- og næringsutviklingen til 2011. Det ser ut til at veksten vil kunne fortsette også i tiden framover, dersom rammebetingelsene blir omtrent som forventet. I rapporten har vi også gjennomført en grundig diskusjon av det analyseverktøyet (metoder og data) som er brukt og også diskutert usikkerheten ved framskrivingene.
Sammendrag:	Norsk og engelsk
Dato:	November 2007
Antall sider:	168
Pris:	Kr 250,-
Utgiver:	Norsk institutt for by- og regionforskning Gaustadalléen 21, Postboks 44 Blindern 0313 OSLO Telefon: (+47) 22 95 88 00 Telefaks: (+47) 22 60 77 74 E-post: nibr@nibr.no
Vår hjemmeside:	http://www.nibr.no

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL). Oppdraget er finansiert som et spleiselag, der Store Norske Spitsbergen Kulkompani as, Sparebank1 Nord-Norge avdeling Svalbard, Nærings- og handelsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Longyearbyen lokalstyre har bidratt.

Siden begynnelsen av 1990-tallet har det vært gjennomført samfunns- og næringsanalyser på Svalbard. Acta Consult as hadde ansvaret for analysene til og med 2006. Transportøkonomisk institutt (TØI) og NIBR inngikk i 2006 en kontrakt med LL om å overta ansvaret for disse analysene for årene 2007, 2008 og 2009. TØI og NIBR gjennomførte først et forprosjekt (Bjørnsen og Johansen 2007), der ulike metode- og datamuligheter for analysen ble gjennomgått. Forprosjektet, samt de tidligere samfunns- og næringsanalysene, har vært viktige utgangspunkt for det videre arbeidet. Fra 1. september 2007 gikk TØI ut av samarbeidet med NIBR, slik at NIBR nå har ansvaret for prosjektet på egen hånd. Noe av bakgrunnsarbeidet ble gjennomført før NIBR overtok hele prosjektet, slik at deler av forarbeidet til denne rapporten er utført ved TØI.

Det hadde ikke vært mulig å gjennomføre analysen som ligger til grunn for rapporten uten svært god bistand fra flere. Turid Telebond ved LL har hatt ansvaret for å samle inn og legge til rette de fleste data som er benyttet. Vi må spesielt nevne Bedriftsundersøkelsen, som sendes til alle bedrifter på Svalbard, og som gir god og årlig oversikt over den økonomiske aktiviteten. Sverre Høifødt ved Acta Consult as har hatt ansvaret for alle tidligere samfunns- og næringsanalyser på Svalbard. Han har utviklet rammen for det modellapparatet som er brukt til å analysere aktiviteten på Svalbard, og han har stilt sin kompetanse velvillig til rådighet for våre forskere når de har lurt på noe. Sigmund Engdahl, administrasjonssjef i LL, har også vært en svært nyttig medspiller. Alle disse har velvillig delt sin kunnskap om Svalbard og Longyearbyen med oss og bidratt til å forenkle vårt arbeid vesentlig.

De folkevalgte i LL, representert ved leder Kjell Mork og nestleder Heinrich Eggenfellner, har kommentert tidligere utkast til rapporten. Det har også Lokalt statistikkforum, som består av representanter for næringslivet på Svalbard (Svalbard Næringsforening, Svalbard Reiseliv, SNSK), Sysselmannen, Svalbard likningskontor, UNIS, LL og Statistisk sentralbyrå (SSB), gjort. Jan Henrik Wang, som har ansvaret for den offisielle Svalbard-statistikken i SSB, har gitt oss innsikt i denne statistikken. Arbeidet med å forbedre statistikken har pågått parallelt med vår analyse, og kvaliteten på og omfanget av den registerbaserte statistikken blir stadig bedre. Vi ser derfor fram til å ta stadig mer registerbasert informasjon i bruk i seinere analyser.

Sist, men ikke minst, vil vi nevne den velvillighet vi har vært møtt med fra næringslivet på Svalbard. Våren 2007 gjennomførte vi, sammen med LL, intervjuer med ledelsen i de største bedriftene både innenfor basisnæringene og i næringslivet ellers. Den informasjonen de delte med oss har vært helt nødvendig for at vi har kunnet gjennomføre analysen.

Inge Nilssen og Stig Karlstad ved Norut Alta har vært engasjert av NIBR for å sammenlikne lønnsomheten i næringslivet på Svalbard med lønnsomheten i næringslivet på fastlandet, med utgangspunkt i data fra Brønnøysund-registeret. Deres analyse er presentert i et eget dokument (Nilssen 2007) og resultatene er kort referert i kapittel 6.3.

NIBR takker alle som har bidratt med informasjon og innspill til analysen. Ingen av dem skal lastes for eventuelle feil og mangler i rapporten, som står for NIBRs egen regning.

Oslo, november 2007

Olaf Foss
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	6
Figuroversikt.....	8
Sammendrag	10
Summary.....	21
1 Innledning	25
1.1 Behov for svalbardstatistikk og –analyser	26
1.2 Hvorfor gjennomføre en årlig analyse av samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard?	27
1.3 Behovet for pålitelige framskrivinger	29
1.4 Analysemetode og datagrunnlag	31
1.4.1 Basisnæringenes sterke stilling og economic base.....	32
1.4.2 Befolkningsutviklingen	36
1.4.3 Databehov: Analyse og overvåkning	38
1.4.4 Begrensninger ved metode og data	41
1.4.5 Nytt av året: Metode og data.....	43
1.5 Rapportens innhold	45
1.5.1 Utviklingen i Longyearbyen	45
1.5.2 Oppsummering og konklusjon – neste års analyse (kapittel 7).....	48
2 Longyearbyen	50
2.1 Kort historisk gjennomgang.....	51
2.2 Aktivitetsutviklingen 1991 til 2006	53
2.2.1 Utviklingen på lang sikt	54
2.2.2 Utviklingen fra 2005 til 2006.....	57
2.2.3 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen.....	59
2.3 Basisnæringenes betydning	61
2.3.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet.....	61
2.3.2 Nærmere om offentlig forvaltning og service.....	69
2.3.3 Nærmere om romrelatert virksomhet, forskning og høyere utdanning.....	71
2.3.4 Nærmere om studentene.....	71
2.3.5 Kulldriften.....	72

2.3.6	Nærmere om reiselivet	73
2.4	Ny-Ålesund og Longyearbyen	75
2.4.1	Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund	76
2.4.2	Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund	79
2.5	Oppsummering – utvikling i nøkkeltall	80
3	Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea	82
3.1	Basisnæringenes utvikling framover	83
3.1.1	Offentlig forvaltning og service – moderat vekst	83
3.1.2	Romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning (inkl studenter) – sterk økning	85
3.1.3	Kulldrift – fortsatt høy aktivitet	90
3.1.4	Reiseliv	92
3.1.5	Litt om bygg og anlegg	97
3.2	Totalaktivitet	98
3.2.1	Avledet virksomhet	98
3.2.2	Samlet sysselsettingsutvikling framover	99
3.3	Endrede forutsetninger og resultater	100
3.3.1	Generell usikkerhet	101
3.3.2	Valg av modell	101
3.3.3	Hvilke er basisnæringer?	103
3.3.4	Multiplikatorene	107
3.3.5	Alternative vekstbaner for UNIS	108
4	Befolkningsutviklingen i Longyearbyen	109
4.1	Befolkningsutviklingen 1991-2006	109
4.2	Befolkningens sammensetning	112
4.2.1	Kjønns- og aldersfordeling	112
4.2.2	Nasjonalitet	113
4.3	Befolkningens stabilitet	114
4.4	Befolkningsutviklingen framover	116
4.4.1	Framskrivning av befolkningen	116
4.4.2	Endrede forutsetninger	118
5	Familiesamfunnet i Longyearbyen	122
5.1	Fars og mors tilknytning til arbeidslivet	123
5.2	Stabilitet i lokalsamfunnet	126
5.3	Basisnæringenes bidrag til stabilitet	128
5.4	Utviklingen i Svea og familiesamfunnet i Longyearbyen	131
5.4.1	Familier, boligtilbud og arbeidsmarked	132
5.4.2	Forbindelse til Longyearbyen	133
5.4.3	Pendling til fastlandet	133
5.5	Boligsituasjonen i Longyearbyen	135
5.6	Økonomiske levekår	137

5.6.1	Inntektssituasjonen.....	138
5.6.2	Boligpris.....	138
5.6.3	Kostnadsnivå.....	138
5.6.4	Gebyrer.....	138
5.6.5	Endringer i personbeskatningen.....	139
5.6.6	Arbeidsmarked og rekruttering	140
6	Prisutvikling, konkurranse og lønnsomhet.....	141
6.1	Prisutvikling.....	141
6.2	Konkurransforhold	143
6.2.1	Tendenser til monopoltilpasning.....	143
6.2.2	Innkjøpspolitikk og konkurranseutsetting.....	144
6.2.3	Etableringshindringer.....	144
6.3	Lønnsomhetsanalyse	145
6.3.1	Trekking av utvalg i Brønnøysund-registeret.....	147
6.3.2	Noen sentrale begreper – økonomiske nøkkeltall	148
6.3.3	Noen observasjoner basert på data fra Brønnøysund- registeret.....	149
6.3.4	Bedriftsundersøkelsen i framtida?.....	151
7	Oppsummering og konklusjoner. Vegene videre.....	153
	Litteratur	155
Vedlegg 1	Fordeling av virksomheter etter basiskategori	157
Vedlegg 2	Fordeling av virksomheter etter SSBs nærings- gruppering	158
Vedlegg 3	Spørreskjema Bedriftsundersøkelsen	167

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper	53
Tabell 2.2	Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2006.....	70
Tabell 2.3	Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2005 og 2006	81
Tabell 3.1	Forutsatt sysselsettingsutvikling i offentlig sektor (0,5 % pr år) 2006-2011 i hovedalternativet. Antall årsverk, Longyearbyen.....	84
Tabell 3.2	Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2006-2011	89
Tabell 3.3	Forventet aktivitetsutvikling i SNSK as. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2006-2011	91
Tabell 3.4	Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2006-2011	91
Tabell 3.5	Utviklingen i reiselivsnæringa i hovedalternativet. Longyearbyen. 2007-2011	96
Tabell 3.6	Antall årsverk i basisnæringene i hovedalternativet 2007-2011. Longyearbyen og Svea. Vekst i perioden (2007 = 100).....	98
Tabell 3.7	Beregnet antall årsverk i avledet virksomhet i hovedalternativet 2007-2011. Longyearbyen og Svea...	99
Tabell 3.8	Beregna antall årsverk i basisvirksomhet og avledet virksomhet i hovedalternativet 2007-2018. Longyearbyen og Svea.....	100
Tabell 3.9	Framskrivning av antall årsverk i Longyearbyen og Svea. Lav vekst i FoU og Studenter. 2007-2011.....	108
Tabell 4.1	Befolkning i de norske bosettingene på Svalbard. Årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2006	111
Tabell 4.2	Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2002-2006	114

Tabell 4.3	Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2002 til 2006. Inklusive studenter.	115
Tabell 4.4	Framskrivning av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard. Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2006. Framskrevet 2007-2011.	118
Tabell 5.1	Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 1997-2006	123
Tabell 5.2	Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen 2003-2006	127
Tabell 5.3	Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 1998 til 2006	127
Tabell 5.4	Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2003-2006.....	129
Tabell 6.1	Prisendring oktober 2005 til oktober 2006. Vekting av priser. Hovedkonsumgrupper.	142

Figuroversikt

Figur 2.1	Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2006, aggregert til virksomhetskategorier.....	55
Figur 2.2	Antall årsverk i aggregerte næringer 2005 og 2006. Longyearbyen og Svea.....	58
Figur 2.3	Årsverk utført kun i Longyearbyen 1991-2006, aggregert til virksomhetskategorier.....	59
Figur 2.4	Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1989-2006.....	63
Figur 2.5	Årsverk fordelt etter basisaktivitet, bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2005.....	65
Figur 2.6	Sysselsatte i avledet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting. Longyearbyen og Svea 1991-2006.....	67
Figur 2.7	Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. 1991-2006. Longyearbyen og Svea.....	68
Figur 2.8	Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning. 1990, 1995-2006.....	77
Figur 2.9	Antall fly- og helikopteranløp. Antall passasjerer. Ny-Ålesund 2000-2005.....	79
Figur 3.1	Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2006.....	90
Figur 3.2	Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater ¹ i Longyearbyen 1991 til 2006.	92
Figur 3.3	Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselivssegment 1997-2006	93
Figur 3.4	Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000 og 2006.....	94
Figur 3.5	Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2006	95

Figur 3.6	Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Anløp, antall liggedøgn og passasjerer. 2000-2006.	95
Figur 3.7	Framskrivning av sysselsettingen i Longyearbyen og Svea 2006-2011. Hovedalternativet.	100
Figur 4.1	Antall innbyggere ¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2006	110
Figur 4.2	Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2006.	113
Figur 5.1	Bosatte i Longyearbyen 0-18 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 1998-2006.	124
Figur 5.2	Bosatte i Longyearbyen 0-18 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 1998-2006.	125
Figur 5.3	Ferdigstilte boliger per år i Longyearbyen. 1997 til oktober 2007	136
Figur 5.4	Antall ferdige boenheter etter størrelse i Longyearbyen. 1997 til oktober 2007	137
Figur 6.1	Ulike lønnsomhetsindikatorer for alle svalbard-bedrifter og fastlandsbedrifter i utvalget. Aritmetisk gjennomsnitt (over) og medianverdier (under).	150

Sammendrag

Hild-Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007

NIBR-rapport: 2007:23

På oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL) har NIBR, delvis sammen med Transportøkonomisk institutt (TØI), gjennomført Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2007. Tilsvarende analyser har vært gjennomført av Acta Consult as nesten hvert år siden 1992 (med data fra året før). NIBR skal heretter utføre disse analysene, i første omgang for årene 2007, 2008 og 2009.

Det metodiske grunnlaget for analysen har ligget mer eller mindre fast siden 1992. Utgangspunktet er at økonomien på Svalbard kan deles i basisvirksomhet og avledet virksomhet. Utviklingen i basisnæringene styres av forhold utenfor Svalbard (verdensmarkedet og politiske forhold), ikke det lokale markedet. Basisnæringene mottar dermed inntekt utenfra, og denne inntekten er grunnlaget for etterspørsel rettet mot lokal (avledet) virksomhet. Slik sett er det utviklingen i basisnæringene (det vil egentlig si verdensmarkedet og politiske forhold) som styrer den økonomiske utviklingen på Svalbard i modellen.

Parallelt med utviklingen av modellen, har det vært utviklet et skreddersydd datagrunnlag. Hvert år har det således vært sendt ut et spørreskjema til alle bedrifter på Svalbard ("Bedriftsundersøkelsen"), der de har blitt bedt om å svare på en rekke spørsmål knyttet til sin økonomiske aktivitet. Data fra Bedriftsundersøkelsen har vært helt nødvendig for å kunne gjennomføre samfunns- og næringsanalysene. I tillegg har man supplert med annen statistikk, blant annet over befolkningen.

De årlige samfunns- og næringsanalysene har delvis vært beskrivende, i den forstand at man har diskutert hvordan samfunns- og næringsutviklingen det siste året har vært i et historisk perspektiv. Dette betyr at man har nyttet alle tidligere årganger av samfunns- og næringsana-

lysen som utgangspunkt og diskutert endringer i de sentrale indikatorene i et historisk perspektiv. Et sentralt tema i hver analyse har vært å estimere multiplikatorer, som viser sammenhengen mellom utviklingen i basisnæringene og avledet virksomhet. I tillegg har man beskrevet befolkningsutviklingen, utviklingen i familiesamfunnet og utviklingen i næringslivets lønnsomhet.

Samfunnsutviklingen på Svalbard er sterkt politisk styrt, og rammebetingelsene for næringsliv og befolkning er annerledes enn på fastlandet. Siden begynnelsen av 1990-tallet, da den første samfunns- og næringsanalysen ble gjennomført, har Svalbard gjennomgått en rivende utvikling. Fra å være et gruvesamfunn, som i stor grad var styrt av Store Norske, har lokalsamfunnet blitt mer normalisert og likere tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Dette henger blant annet sammen med endret svalbardpolitikk. Rammebetingelsene for å bo og drive virksomhet på Svalbard har endret seg betydelig siden 1991. En viktig del av samfunns- og næringsanalysene har derfor vært å analysere og klargjøre konsekvenser av endret politikk nærmere.

De årlige analysene har også vært framtidsorienterte, i den forstand at de har inneholdt prognoser over nærings- og befolkningsutviklingen for de nærmeste fem årene. Prognosene har vært utarbeidet for aktiviteten i næringslivet, målt ved sysselsettingsutviklingen i basisnæringene og avledet virksomhet, og for befolkningsutviklingen. Disse prognosene har vært utarbeidet med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene, slik de selv har sett framtiden for seg. Utviklingen i avledet virksomhet har vært koplet til utviklingen i basisnæringene gjennom de estimerte multiplikatorene. Befolkningsutviklingen på Svalbard er også sterkt koplet til utviklingen på arbeidsmarkedet, noe som betyr at utviklingen i basisnæringene også er avgjørende for utviklingen i antall innbyggere.

Bjørnsen og Johansen (2007) har foretatt en vurdering av metode- og datagrunnlaget for analysen. Vi konkluderte med at metoden er hensiktsmessig, i den forstand at den gir et godt grunnlag for analyser av Svalbard, og at datagrunnlaget er godt tilpasset metoden. Derfor har vi heller ikke sett noen grunn til å avvike vesentlig fra opplegget i de tidligere analysene. Nedenfor går vi kort gjennom de viktigste resultatene fra årets analyse.

Svalbardpolitikken og samfunnsutviklingen i Longyearbyen

Norsk svalbardpolitikk er knyttet til å hevde norsk suverenitet over øygruppa, og i følge Svalbardtraktaten forutsetter norsk suverenitet at Norge har næringsvirksomhet der. Det er ikke vår oppgave å diskutere målene i svalbardpolitikken. Norske myndigheter har imidlertid også

målsettinger knyttet til utviklingen av lokalsamfunnet på Svalbard. Man ønsker å befeste Longyearbyen som et robust og kvalitativt godt familiesamfunn. Det skal altså være et bra sted for familier å bo. Samtidig legger man ikke opp til at Longyearbyen skal være et livsløps-samfunn. Det skal derimot være et sted der man jobber og bor i en avgrenset periode. Norske innbyggere som er registrert bosatt på Svalbard skal samtidig være registrert bosatt på fastlandet. En rekke rettigheter man har som norsk innbygger, tilbys ikke på Svalbard, men av hjemkommunen på fastlandet.

Svalbard er underlagt norsk suverenitet. Imidlertid skal alle signaturlandenes innbyggere likebehandles under Svalbardtraktaten. Det betyr blant annet at en rekke norske lover og regler ikke er gjort gjeldende på øygruppa. I takt med at Longyearbyen blir ”normalisert”, i den forstand at den blir likere tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet, innføres likevel stadig flere norske lover og regler på Svalbard. Spesielt relevant for samfunns- og næringsanalysen er det at det etter hvert innføres lover (inkludert Statistikkloven) som gjør det lettere å lage statistiske registre også på Svalbard.

Befolkning og næringsliv på Svalbard har tradisjonelt stått overfor et helt annet skatte- og avgiftsregime enn vi har hatt på fastlandet. Det er verken særavgifter eller moms på Svalbard. Inntektsskatten har imidlertid økt vesentlig, fra fire prosent i 1997 til tolv prosent i dag (flat bruttobeskatning) pluss trygdeavgift. Dette kan tolkes som en ”normalisering” i forhold til skattenivået på fastlandet, men økningen har blitt møtt med store protester. I årets statsbudsjett er det imidlertid foreslått å redusere beskatningen for vanlige lønsmottakere (med inntekt under 12 g), til åtte prosent. Selvstendig næringsdrivendes *netto næringsoverskudd* skattlegges etter dette forslaget etter samme satser, mens satsene i selskaps- og kapitalbeskatningen økes fra 10 til 16 prosent (bunnfradrag øker fra 10.000 til 20.000 kroner). I tillegg innebærer forslaget at svalbardtillegget i barnetrygden videreføres.

Staten er i tillegg en viktig næringsaktør på Svalbard. En del av aktiviteten er knyttet direkte til norsk suverenitet (blant annet Sysselmannen) og til at det er en norsk bosetting der (blant annet Posten og Avinor). Staten er også en stor aktør innenfor undervisning og forskning, blant annet gjennom UNIS. Svalbard vurderes som en viktig lokalitet for polar- og klimaforskning, og det forventes at dette feltet vil kunne ekspandere framover. Det samme gjelder også innenfor feltet miljøforvaltning, der blant andre Norsk Polarinstitut er en viktig aktør.

Staten har tradisjonelt også vært en viktig aktør når det gjelder finansiering av investeringer i infrastruktur og av drift av lokale (kommuna-

le) tjenester (LL har utføreransvar når det gjelder kommunale tjenester). En stadig økende del av finansieringen av dette skjer nå lokalt.

Staten har vært en viktig og aktiv pådriver i forhold til den omstilling Longyearbyen har gjennomgått siden begynnelsen av 1990-tallet. Ett av målene med omstillingen var å omstille næringslivet slik at det ble mindre ensidig fokusert på kulldrift. Det har også skjedd. Rundt 60 prosent av totalsyssetningen kan nå tilbakeføres til andre basisnæringer enn kulldrift. Selv om 40 prosent av totalsyssetningen fortsatt kan tilbakeføres til kulldriften, har næringslivet på Svalbard nå fått mange bein å stå på, ikke bare ett.

Det bor i 2006 ca 2.000 mennesker på Svalbard (1970 av dem er bosatt i Longyearbyen). Næringsliv og befolkning har et godt og bredt offentlig og privat tjenestetilbud, som på noen områder er bedre utviklet enn i lokalsamfunn av tilsvarende størrelse på fastlandet. Spørsmålet, som også tas opp av Riksrevisjonen (2007), er om Longyearbyen nå har blitt stor nok, og om politikken framover bør rettes inn mot å begrense, ikke framme, den økonomiske veksten og økningen i antall innbyggere på Svalbard.

Inndeling i basisnæringer og avledet virksomhet

I teorien er basisnæringer virksomhet som kun skaffer sine inntekter utenfor regionen. Tilsvarende skaffer avledet virksomhet alle sine inntekter i regionen. I praksis er det vanskelig å tenke seg noen type virksomhet som faller helt inn i den ene eller den andre kategorien. Derfor er den inndelingen av næringslivet som er brukt i analysen en praktisk tilnærming til den teoretiske. Vi har delt næringslivet inn i følgende kategorier:

Bergverks- og petroleumsdrift består hovedsakelig av kulldrift, det vil si Store Norske. Kulldriften har tradisjonelt vært den dominerende basisnæringen på Svalbard og er det fortsatt i dag. Helt opp til 1990-tallet sto Store Norske for det meste når det gjelder driften av hele lokalsamfunnet i Longyearbyen. Inntektene til Store Norske hentes i all hovedsak fra verdensmarkedet, og prisene på kull er avgjørende for lønnsomheten i selskapet.

Romrelatert virksomhet, forskning og undervisning (FoU-virksomhet) består av all aktivitet innenfor forskning og undervisning på Svalbard, i tillegg til kommersiell, romrelatert virksomhet (SvalSat). Betydningen av forskning og undervisning på Svalbard har økt de seinere årene. Etableringen av UNIS og seinere byggingen av forskningsparken i Longyearbyen er eksempler på den økte betydningen. Inntektene til FoU-virksomheten hentes i hovedsak utenfor Svalbard.

Offentlig forvaltning og service består av statlig aktivitet (utenom FoU-aktiviteten, som er kategorisert i en annen basisnæring) og lokal, offentlig service (LLs domene). Inntekten til statlig aktivitet hentes utenfor Svalbard. Når det gjelder LLs aktivitet, bestemmes nivået både av inntektsrammer som hentes utenfra og av lokal etterspørsel. Den er slik sett både basisvirksomhet og avledet virksomhet. I årets analyse har vi åpnet muligheten for å separere statlig og lokal offentlig sektor og presentert noen indikatorer for dette, uten at vi har benyttet denne muligheten fullt ut foreløpig, se kapittel 2.3.2.

Reiselivet (turismen) er et satsningsområde på Svalbard, og turistenes pengebruk kan oppfattes som etterspørsel utenfra (eksport). I Bedriftsundersøkelsen er alle bedrifter på Svalbard bedt om å anslå hvor stor andel av deres omsetning som retter seg mot turister, slik at vi kan få oversikt over reiselivsrelatert omsetning i alle bedrifter. Reiselivsnæringen som basisnæring utgjøres av summen av den reiselivsrelaterte aktiviteten i alle bedrifter, ikke bare i ordinære reiselivsbedrifter som hoteller og transportvirksomhet.

Studentene er egentlig ikke noen egen basisnæring. Siden studentene kommer utenfra, representerer imidlertid deres pengebruk inntekt som kommer utenfra til Svalbard. Derfor kalles studentene en egen basisvirksomhet.

Avledet virksomhet er all annen virksomhet, uten at vi har splittet den noe videre i analysen. Deler av aktiviteten i *bygge- og anleggssektoren* må imidlertid knyttes direkte til investeringer i bygg og annen infrastruktur. Vi har derfor utviklet modellen slik at deler av aktiviteten i bygge- og anleggssektoren i framtida kan flyttes over som basisvirksomhet. I dag har vi imidlertid ikke gode nok data til å kunne gjøre dette. Derfor er dette behandlet som avledet virksomhet.

Nærings- og sysselsettingsutviklingen

Sysselsettingen på Svalbard har nesten uten unntak vokst hvert år siden samfunns- og næringsanalysene startet, kun avbrutt av korte stagnasjonsperioder, og er mer enn doblet i løpet av hele perioden. Etter 2003 har sysselsettingen vokst spesielt sterkt, noe som fortsatte fra 2005 til 2006.

Det siste året har utviklingen i *basisnæringene* vært preget av ny vekst i *kulldriften*, der det ble gjennomført 50 årsverk flere i 2005 enn i 2006. Denne veksten henger blant annet sammen med at det var et stort behov for arbeidskraft i forbindelse med opprydningen etter brannen i Svea i 2005. Dagens sysselsettingsnivå, på 384 årsverk i kulldriften i 2006, er det høyeste siden Bedriftsundersøkelsene startet i

1991. Store Norske har gode framtidsutsikter, både når det gjelder tilgangen på kull i Svea og nye felt, og når det gjelder forventede kullpriser, og regner med at dagens aktivitetsnivå vil fortsette også i tida framover.

Sysselsettingen i *offentlig sektor* har generelt sett vist en stigende tendens siden Bedriftsundersøkelsene startet, bortsett fra at en del aktivitet ble outsourcet, noe som medførte et midlertidig sysselsettingsfall, midt på 1990-tallet. Sysselsettingen i offentlig sektor har vokst med omtrent 20 årsverk det siste året. Dette er en noe sterkere vekst enn tidligere. Når det gjelder den videre utviklingen i offentlig sektor, forventes en vekst omtrent på nivå med resten av perioden, dvs. omtrent 0,5 prosent per år.

FoU-virksomhetens betydning i Longyearbyen har generelt sett økt gjennom hele 1990- og 2000-tallet. Veksten har vært svakere på 2000-enn på 1990-tallet, og fra 2005 til 2006 vokste aktiviteten med sju årsverk til 104. En rekke nasjonale og internasjonale forhold, blant annet knyttet til romforskning og klimaforskning, tilsier at aktiviteten i denne næringen vil fortsette å vokse. UNIS forventer at antall årsverk i bedriften vil kunne fordobles fram mot år 2012, til omtrent 150.

Antall studentårsverk har vist en parallell utvikling med aktiviteten i FoU-sektoren gjennom 1990- og 2000-tallet. Selv om antall studentårsverk gikk tilbake til 113 fra 2005 til 2006, tyder foreløpige tall for 2007 på at man igjen er tilbake i vekstsporet. UNIS forventer betydelig vekst blant studentene framover, og at det i år 2012 vil kunne utføres omtrent 250 studentårsverk på Svalbard.

Reiselivet har vært et viktig satsningsområde på Svalbard fra begynnelsen av 1990-tallet av, og aktivitetsnivået har stort sett vokst i hele perioden. Det har likevel vært noen svingninger i sysselsettingen i sektoren fra år til år, og sesongvariasjonene er store. De siste årene virker det imidlertid som om antall årsverk som utføres i reiselivet per år har stabilisert seg, selv om antall gjestedøgn fortsetter å vokse. Man klarer altså å betjene flere turister uten å øke kapasiteten. Hvorvidt aktiviteten i reiselivet kommer til å vokse framover, vil blant annet avhenge av i hvilken grad antall turister vokser og av i hvilken grad man klarer å betjene en eventuell etterspørselsvekst innenfor dagens kapasitet. Vi har lagt til grunn en svak vekst i aktiviteten i reiselivet, på omtrent 0,5 prosent i året, framover.

Aktiviteten i *avledet virksomhet* steg på 1990-tallet raskere enn aktiviteten i basisvirksomhetene, da sysselsettingsandelen i avledet virksomhet (inklusive bygge- og anleggsvirksomhet) steg fra knapt 20 til omtrent 40 prosent av antall årsverk som blir utført totalt på Svalbard.

Dette skyldes blant annet at Longyearbyen har utviklet seg mye i perioden og har blitt et moderne lokalsamfunn, med et bredt tjenestetilbud. Etter århundreskiftet har andelen årsverk som blir utført i avledet virksomhet svingt rundt 40 prosent. Dette er det samme som at sysselsettingsmultiplikatoren (forholdet mellom antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet)¹ har stabilisert seg. Utviklingen fra 2005 til 2006 viser omtrent det samme. Økt sysselsetting i basisnæringene har ført til økt sysselsetting i avledet virksomhet, og antall årsverk i avledet virksomhet utgjør omtrent 40 prosent av totalt antall årsverk.

Sysselsettingsmultiplikatoren varierer mellom basisnæringene. Totalt ligger multiplikatoren på 0,54 (det blir utført 54 årsverk i avledet virksomhet per 100 årsverk i basisnæringene). Lavest multiplikator finner vi blant studentene (0,08). Det skyldes at de har et lavt konsum per årsverk, samtidig som det ikke er noen underleveranser til dem (de leveres til UNIS). Multiplikatoren hos FoU-virksomhet (0,45) og reiselivet (0,43) ligger noe under snittmultiplikatoren. Multiplikatoren for bergverksdrift ligger litt over gjennomsnittet (0,57). Totalt sett betyr imidlertid aktiviteten i Store Norske mye for totalaktiviteten i Longyearbyen. Multiplikatoren i offentlig virksomhet er størst (0,87). Dette henger sammen med at det er stor investeringsaktivitet i offentlig sektor. I tillegg er det slik at staten, ved Sysselmansens kontor, kjøper inn transporttjenester for et betydelig beløp årlig. Investeringer og transporttjenester er registrert som innkjøp og utgjør en utforholdsmessig stor andel av omsetningen i offentlig sektor. Dette er forklaringen på den høye *sysselsettings*multiplikatoren

Vi har framskrevet sysselsettingsutviklingen på Svalbard. Utgangspunktet har vært anslag fra hver basisnæring på sysselsettingsveksten i sin næring fram til 2011, som beskrevet ovenfor. Sysselsettingen, målt i årsverk, i hver basisnæring er multiplisert med næringas multiplikator. Når vi legger sammen anslagene for alle næringer, forventes det at sysselsettingen i Longyearbyen og Svea vil fortsette å vokse i tiden framover. Alt i alt vil antall årsverk i basisnæringene vokse med 17 prosent, fra drøyt 1000 til knapt 1200. Sysselsettingen i avledet virksomhet vokser med 7,5 prosent, fra drøyt 560 til knapt 610. Den relativt sett svake utviklingen i avledet virksomhet henger sammen med at det meste av sysselsettingsveksten kan forklares med vekst i antall studentårsverk (92 prosent økning) og antall årsverk utført i UNIS (58 prosent økning). Multiplikatoren for begge disse aktivitetene, og da spesielt for studentene, ligger under den gjennomsnittlige multipli-

---

¹ Sysselsettingsmultiplikatoren måler både sysselsetting hos underleverandører til basisvirksomhetene og hos dem som leverer varer og tjenester til de sysselsatte basisnæringene.

katorene. Det forklarer den svake veksten i avledet virksomhet. Alt i alt vil sysselsettingen i Longyearbyen og Svea vokse med knapt 14 prosent i perioden.

Befolkningsutvikling og familiesamfunn

I 2006 var det 2001 innbyggere i de norske bosettingene på Svalbard. Siden 1991 har antall innbyggere vokst fra omtrent 1150. Det har altså vært en økning på omtrent 75 prosent siden samfunns- og næringsanalysestartet opp. Nesten alle (1966 av 2001 i år 2006) er registrert bosatt i Longyearbyen. Den sterke befolkningsveksten kan tilbakeføres til utviklingen i antall årsverk (inkludert studenter).

Mange av dem som er bosatt i Longyearbyen er ikke norske statsborgere, og innslaget av utlendinger har vært økende de seinere årene. Fra 2005 til 2006 steg imidlertid ikke antall utlendinger. Antall nordmenn vokste derimot med omtrent 90. I 2006 bodde det ca 270 utlendinger i Longyearbyen. Mange av dem kommer fra våre nærmeste naboland (Sverige, Danmark, Tyskland og Russland) og fra øvrige Europa. Det er imidlertid flere som kommer fra Thailand enn fra noe annet enkeltland, inkludert Sverige.

Befolkningsstrukturen på Svalbard er svært forskjellig fra strukturen på fastlandet. *Kvinneandelen* ligger betydelig lavere. Kun 40 prosent av innbyggerne på Svalbard er kvinner. Andelen *barn og unge* er lav. Det var 340 barn og unge under 19 år i Longyearbyen i 2006. Antall *eldre* er svært lavt, noe som henger sammen med at Longyearbyen ikke er ment å skulle være et livsløpssamfunn. Det er derfor ikke noe tilbud til de eldre. Samlet sett betyr dette også at andelen innbyggere, og da spesielt menn, i yrkesaktiv alder er høyere (og til dels vesentlig høyere) enn på fastlandet. Svalbard er altså et sted dit folk først og fremst kommer for å jobbe. I 2006 var forholdet mellom antall bosatte voksne og antall årsverk 1,05. For hvert årsverk som ble utført på Svalbard, var det altså 1,05 voksne bosatte i 2006.

Gjennom 1990-tallet er det i økende grad forsøkt lagt til rette for at de som jobber på Svalbard kan ta med seg familien. Dette har vært en viktig del av norske myndigheters svalbardpolitikk, og en rekke virkemidler er brukt for å bidra til at Longyearbyen har kunnet utviklet seg til å bli et robust familiesamfunn. Det er utviklet et godt offentlig tjenestetilbud, samtidig som også private tjenester har blitt stadig mer tilpasset den moderne families behov. Boligbyggingen har fokusert mer mot større familieleiligheter enn mot mindre hybler. Selv om det fortsatt er mange enslige menn som drar til Svalbard for å jobbe og tjene penger, må det sies at myndighetene i hovedsak har lyktes med å utvikle et familiesamfunn i Longyearbyen.

Siden Longyearbyen ikke er noe livsløpssamfunn, og siden de som bor der først og fremst er der for å jobbe, er det stor utskifting både i arbeidsstokken og blant innbyggerne. Fram til år 2001 lå turnoveren i arbeidsstokken mellom 25 og 30 prosent. Det betyr at blant dem som hadde en fast heltids- eller deltidsstilling på Svalbard ved inngangen til året, sluttet mellom 25 og 30 prosent og ble erstattet med nye arbeidstakere i løpet av året. Fra 2002 av har turnoverandelen ligget under 20 prosent, med en topp i 2006 på akkurat 20 prosent.

Når det gjelder turnoverandelen blant innbyggerne i de norske bosettingene, har den historisk sett vært både høyere og lavere enn i arbeidsstokken. Når den er høyere, kan det bety at de som flytter ut i større grad har med seg familie enn de som flytter inn. Når den er lavere, flytter det flere med familie inn enn ut. Både i 2005 og 2006 har turnoveren i bosettingene vært vesentlig høyere enn i arbeidsstokken. Dette kan være et uttrykk for at Longyearbyen som familiesamfunn er i ferd med å svekkes, men det er for tidlig å si noe sikkert om det.

Vi har vært inne på at det er en klar sammenheng mellom veksten i antall årsverk og befolkningsutviklingen på Svalbard. Dette illustreres blant annet gjennom forholdet mellom antall voksne innbyggere og antall årsverk, som er svært lavt (1,05). Det er altså slik at nesten hver eneste voksne innbygger utfører et årsverk. Koplingen mellom innbyggere og sysselsetting har alltid vært entydig på Svalbard, og det er lite som tilsier at den vil endre seg vesentlig framover. Vi har derfor framskrevet den voksne befolkningen med utgangspunkt i det vi kan kalle "voksenfrekvensen" på 1,05.

Antall barn er en viktig gruppe når det gjelder dimensjonering av det offentlige tjenestetilbudet på Svalbard, spesielt når det gjelder barnehage- og skoletilbudet. Det viser seg at det treffer svært dårlig å bruke tradisjonelle befolkningsmodeller for å framskrive antall barn på Svalbard. Turnover, det vil si flytting, betyr vesentlig mer enn aldring for antall barn og aldersfordelingen dem i mellom. Derfor har vi framskrevet antall barn med utgangspunkt i fars yrkestilknytning, som viser seg å korrelere godt. Med utgangspunkt i en telling, der yrkestilknytningen til far (og mor) registreres for alle barn, har vi konstruert frekvenser som viser antall barn per sysselsatt i hver næring. Vi har skilt mellom barnehagebarn (0 til 5 år) og skolebarn (6 til 18 år).

Basert på barnefrekvenser og voksenfrekvenser estimert i basisåret (2006), har vi framskrevet antall innbyggere i de norske bosettingene (hovedsakelig Longyearbyen). Totalt sett vil antall innbyggere vokse

med 13 prosent (fra 2001 til 2260) i år 2011. Befolkningen vokser i alle aldersgrupper. Antall barn 0-5 år vokser fra 136 til 148, mens antall barn 6-18 år vokser fra 204 til 222. Framskrivningene er usikre, og vi har derfor også foretatt en beregning der vi legger inn en usikkerhetsmargin på +/- 10 prosent for alle aldersgrupper i 2011 (se avsnitt 4.4.2).

Utfordringer framover

Våre beregninger viser at både sysselsetting og befolkning på Svalbard kan vokse framover. Beregningene er usikre, og en vesentlig faktor er UNIS' vurdering av sine egne framtidsutsikter. De øvrige basisnæringene er forventet å ville vokse mer moderat. Tilsvarende moderate forutsetninger lagt til grunn også for UNIS' vekst vil gi vesentlig mindre sysselsettings- og befolkningsvekst i Longyearbyen. Hvordan det endelige resultatet blir for UNIS, og dermed for hele Longyearbyen, avhenger blant annet av i hvilken grad deres utviklingsplaner blir finansiert. Det er til sjuende og sist i stor grad et politisk spørsmål. Dersom UNIS' anslag for framtidig vekst er for optimistiske, overvurderes både sysselsettings- og befolkningsutviklingen i framskrivningene. Samtidig er det slik at en framtidig vekst i antall barn i løpet av ett til to år vil generere et behov for økt barnehage- og skolekapasitet. Dette er det ikke tatt høyde for i beregningene, der vi har forutsatt moderat sysselsettingsvekst i offentlig sektor. Alt i alt kan disse forholdene motvirke hverandre, noe som kan bidra til mindre usikre framskrivinger totalt sett.

Samfunns- og næringsutviklingen framover vil naturlig nok preges av hvordan rammebetingelsene utvikler seg. Statlig politikk er en viktig del av dette. Både statens direkte aktivitet, inklusive undervisnings- og forskningspolitikken, og statlig finansiering av lokal infrastruktur og tjenesteproduksjon betyr mye for utviklingen på Svalbard. Staten står samtidig som eier av Store Norske, som er Svalbards viktigste basisvirksomhet målt i antall årsverk. Skattepolitikken skal, i følge årets statsbudsjett, legges om igjen, og det blir visse lettelser i inntektsbeskatningen sammenliknet med i 2007. Beskatningen av selskaper skjerpes imidlertid noe, fra 10 til 16 prosent. I hvilken grad staten fortsatt vil legge til rette for sysselsettings- og befolkningsvekst i Longyearbyen gjennom vekstorienterte tiltak, eller om politikken framover vil innrettes mer mot å begrense veksten i tråd med Riksrevisjonen (2007) sin vurdering, er et åpent spørsmål.

Vår analyse tar utgangspunkt i at samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard er etterspørselsstyrt, gjennom basisnæringenes vekst. Det betyr at analysen forutsetter *fri tilgang på arbeidskraft* i den forstand

at arbeidstakere står klar til å ta jobb på Svalbard når det er ledige stillinger. I praksis er det nok ikke så enkelt. Vi veit, fra tidligere levekårsundersøkelser, at de økonomiske betingelsene er viktige for dem som jobber på Svalbard. Både bruttolønn og skatt er således av stor betydning, og det er også utgiftsnivået (pris på varer og tjenester, inkludert bolig). Når den enkelte arbeidstaker vurderer å tilby sin arbeidskraft på Svalbard, vil forholdet mellom netto svalbardinntekt (etter skatt og utgifter) og nettoinntekt på fastlandet være avgjørende. I perioder med høy kapasitetsutnyttning (lav arbeidsledighet) på fastlandet, som i dag, er det normalt vanskeligere å skaffe arbeidstakere til Svalbard, og betingelsene knyttet til å jobbe på Svalbard må være bedre, enn ellers. Næringslivet på Svalbard merker, i følge dem selv, dette veldig tydelig.

Bruk av forbedrede former for turnusordninger i en del av de største bedriftene på Svalbard bidrar til å bedre rammebetingelsene for de ansatte. Ved å jobbe mer konsentrert mens man er på Svalbard, kan de ansatte også konsentrere friperiodene sine mer, og da blir det lettere for dem å pendle til fastlandet. Dette kan mange ansatte oppleve som en stor velferdsgevinst. Stor grad av pendling til fastlandet kan på den annen side ha negative virkninger for lokalsamfunnet i Longyearbyen. Det er altså en konflikt mellom ønsket om å utvikle lokalsamfunnet i Longyearbyen og de ansattes ønske om å kunne pendle til fastlandet. Mange av de store bedriftene forlanger at de ansatte, også de som går turnus, har bostedsadresse i Longyearbyen.

I kommende samfunns- og næringsanalyser vil vi se nærmere på flere av utfordringene som samfunnet i Longyearbyen står overfor, og på hvilke konsekvenser endrede rammebetingelser vil kunne få. Hvilke som blir analysert nærmere konkret, blir bestemt i samråd med LL. I tillegg vil vi se nærmere på to forhold i tilknytning til modellapparatet. For det første kommer vi i neste års analyse til å skille mellom staten og lokale offentlige tjenester. For det andre vil vi, i samarbeid med LL, se nærmere på mulighetene for å behandle deler av bygge- og anleggsvirksomheten som basisnæring i framtida. Selve modellapparatet er allerede lagt til rette på begge disse områdene, slik at det kun er et spørsmål om å framskaffe gode nok data.

Summary

Hild-Marte Bjørnsen and Steinar Johansen

Svalbard: Society and industrial affairs 2007

NIBR Report: 2007:23

Svalbard is a part of the Kingdom of Norway, but foreigners and foreign economic interests have freer access to Svalbard than they have to Mainland Norway. Both Norwegian sovereignty at, and foreigners' free access to, Svalbard are regulated in the Svalbard Treaty.

When the treaty was signed, mining was the dominating economic activity. Mining continued to be the dominant activity at Svalbard up until the 1990s. The main Norwegian settlement of Longyearbyen was built as a company town, close to the existing coal mines. Longyearbyen was run by the mining company (Store Norske, or SN), which provided the inhabitants with all the goods and services they needed. The company was the employer of the miners and other workers, the economic base of Longyearbyen and Svalbard, and in general it was responsible for most societal functions in Longyearbyen. It also paid for (most of) these. In other words: SN was behind (almost) all activities in Longyearbyen.

At the start of the 1990s, however, the future of coal mining at Svalbard didn't look too prosperous. The mines in Longyearbyen were depleting, and the price of coal was relatively moderate. These prospects led the Norwegian Government, which also owned (and still owns) SN, into discussing the future of the Norwegian settlement at Longyearbyen. What would happen if the mining activities vanished, and could other economic activities replace mining in the future? These questions were very important to answer, politically. One of the tools applied for answering these questions was the analysis of the local community², which commenced in 1991 and since has been repeated (almost) annually. This report is the 2007 version of the analysis,

---

² Samfunns- og næringsanalysen in Norwegian.

which has been derived from similar methods and data to the ones applied in the earlier ones.

A brief history since 1990

Since 1990, there have been many changes to the local community at Longyearbyen. The most important ones are probably that the economic base and the industrial structure have changed considerably, that the number of jobs and inhabitants, and thus the city's size, has grown substantially, that the former company town has evolved to a modern settlement, and the local community itself has replaced SN as the main provider of public services.

Mining is still an important part of the economic base at Svalbard. Prospects for the mining company changed during the 1990s, when prices rose and the company started mining at the new site at Svea. From 2005 to 2006, employment in SN rose by almost 50 man years to 385. The management expects to prolong this activity level for the next 5 years (at least).

Travel and tourism became an important base sector at Svalbard during the 1990s. Svalbard is a popular place to travel to for many reasons, which we will not discuss here. Today, there are several hotels and other accommodation possibilities in Longyearbyen, there are many restaurants, bars and shops, and there are many activities an active tourist can participate in. Although the number of overnight stays continued to increase in 2005 and 2006, the number of man years within the sector is around the same (170). Productivity did, in this sense, increase.

Research and higher education became a new activity at Svalbard early in the 1990s. UNIS (the University Centre) was established, parallel to several other research activities. Today, this sector represents around 105 man years of employment, in addition to around 115 student man years. As climate and polar research become more popular, UNIS expects to grow substantially the next five to six years. The management expects their activities to have doubled by around 2012.

The public sector, which includes both the national state and the local public sector, is also an important part of the economic base. It employs around 240 man years of labour, at administering Svalbard and activities there, and at producing local public services. Employment within the public sector will grow moderately the next five years.

Derived activities are the activities that are not a part of the economic base (the four sectors above). The base industries export their products

(or services) to the world market or to Mainland Norway, or their activity level at Svalbard is decided by the Norwegian Government. Either way, the base industries provide income to the local community. The income is used by the employed persons or by the base industries to demand derived goods or services locally. Around 570 man years are provided by derived activities. The derived activities' share of employment increased substantially since 1991 (from 20 per cent), but seemingly has stabilised around 40 per cent since 2000. Since employment within the base industries has grown almost every year since 1991, therefore, so has employment within derived activities. The goods and services provided by the derived businesses are very important in the process of modernising Longyearbyen.

Longyearbyen is a community with very high employment rates. The ratio of grown people to man years worked is only 1.05. This means that only 1.05 grown person lives in Longyearbyen per man year worked. This is also reflected in the demographic structure. The share of children and the share of women are much lower than in mainland Norway. Almost no elderly people live at Svalbard. The share of young and middle aged people, especially men, in Svalbard is very high, and all of them participate in the work force. In 2006, 2001 persons lived in Svalbard, of which 1966 lived in Longyearbyen. Of these, 340 were children and 40 per cent were women.

Future employment and population in Longyearbyen

Based on data from 2006, we have estimated employment multipliers for each of the base sectors. These multipliers show how many man years the demand generated by each of the base activities require within derived sectors. For all base industries together, the employment multiplier is 0.54 (a man year in an average base sector requires 0.54 derived man years). The multiplier ranges from the high of 0.9 (the public sector), via just above average of 0.6 (the mining sector) to low of 0.4 (the research and education sector and the travel and tourism sector) and 0.1 (the students).

Based on prospects for each base industry, discussed above, we have constructed a prognosis of employment in Longyearbyen from 2007 to 2011. Employment in most of the base industries will grow only moderately. However, UNIS expects to double their activities by 2012. This leads to an increase of employment in the base sectors by 17 per cent by 2011. Since the employment multipliers of the education and research and the student sectors are relatively small, this will lead to a more moderate increase in employment within derived activities (by

only 7.5 per cent). All in all, employment at Svalbard will increase by 14 per cent from 2006 to 2011.

There is (almost) a one-to-one relationship between employment and grown population in Svalbard, and it has always been like that. It is, therefore, relatively easy to estimate the effects the increased employment will have on the number of grown people. It will grow by the same rate. However, there is a relatively high turnover also among existing jobs and the existing population. The turnover rate is 20-25 per cent. This is not very important when it comes to calculating the number of grown persons, but is very important when we try to calculate the number of children. The significance of migration is greater than the significance of ageing. We have tried to overcome this problem by adopting "child frequencies". The number of children per father employed in the different sector has been used as the indicator.

When we add these assumptions together, we find that the number of inhabitants also will grow, in all age groups. In 2011, an increase of 13 per cent in the population is consistent with the growth in employment. Population will grow in all age groups. The figures are uncertain.

Future challenges

The conditions for developing a sustainable local community at Longyearbyen are changing. Today, a major issue is whether the community has grown enough, and whether it has been modernised enough. The question, therefore, is whether the Government will allow Longyearbyen to continue to grow, and whether it will continue to use different means directed towards the economic activities and the population in Longyearbyen than the ones it applies in Mainland Norway. This is a political discussion, which we have tried to leave alone in the report, but which is very important for the local community.

1 Innledning

Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard ble utarbeidet for første gang i 1992. Den gang var både næringsliv og samfunn på Svalbard og i Longyearbyen vesentlig mer ensidig preget av gruvedriften enn i dag. Longyearbyen var en "company town", med Store Norske som viktigste sysselsetter og næringsaktør. Denne ensidigheten innebar blant annet at det var en sterk kopling mellom Store Norske og øvrig næringsliv. Ett av spørsmålene som ble stilt i 1992 var derfor hva som ville kunne komme til å skje på Svalbard når og hvis kulldriften ble faset ut. Samfunns- og næringsanalysen ble dermed utarbeidet for å analysere koplingen mellom kulldriften og øvrig næringsliv. Analysen er siden den gang gjentatt en rekke ganger, og den er etter hvert blitt en årlig foreteelse.

Betydningen av kulldriften er fortsatt stor på Svalbard, og kulldriften har ikke blitt faset ut. Samtidig har Longyearbyen utviklet seg til å bli et moderne lokalsamfunn, med stadig flere og mer omfattende basisvirksomheter og med et godt tjenestetilbud til innbyggerne. Det har vært en framtreddende målsetting å holde samfunns- og næringsanalysene aktuelle, i den forstand at man har forsøkt å fokusere på de spørsmål som til en hver tid har vært mest sentrale for myndigheter og andre brukere. Utformingen av analysen har derfor blitt endret noe over tid, mens den samtidig har blitt utvidet tematisk, i takt med og delvis i forkant av, utviklingen på Svalbard. Analysen, slik den framstår i den siste utgaven, er basert på en rekke datakilder og metoder, og den gir et godt bilde av utviklingen.

Acta Consult as³ ved Sverre Høifødt har hatt hovedansvaret for å gjennomføre samfunns- og næringsanalysene siden 1992, på oppdrag for lokalt næringsliv og myndigheter. I år har Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) overtatt ansvaret for analysen. Instituttet skal gjennomføre analysen for 2007 og i to år til. De siste årene har analy-

---

³ Referanse til Acta Consult as' analyser nedenfor gjøres ved referanse til Samfunns- og næringsanalysen(e). Årstall for disse referansene tas kun med om det refereres til analysen for ett spesielt år.

sene vært gjennomgått, faglig vurdert og kvalitetssikret, både når det gjelder datagrunnlag og analysemetoder. En rekke uavhengige instanser, inkludert Statistisk sentralbyrå (SSB), Transportøkonomisk institutt (TØI) og NIBR, har vurdert analysene sammen med Lokalt og Sentralt statistikkforum og Longyearbyen lokalstyre (LL). De faglige vurderingene er oppsummert i Bjørnsen og Johansen (2007), Fløttum (2005) og Johansen (2005). LLs behov for kontinuitet og aktualitet i analysene har veid tungt når det gjelder å definere rammene for analysen nedenfor. Samtidig ønsket LL at NIBR skulle stå relativt fritt når det gjelder hvordan analysen skulle gjennomføres. I analysen nedenfor har vi derfor forsøkt å forene kontinuitets- og aktualitetsbehovet på den ene sida og de faglige vurderingene på den andre sida.

I dette kapitlet forklares oppbyggingen av rapporten ut fra de behov den er ment å dekke og de analyser som ligger bak.

1.1 Behov for svalbardstatistikk og –analyser

Forholdene på Svalbard er spesielle på mange måter. Klima og beliggenhet stiller strenge krav til planlegging og til hvordan samfunnet utformes. Permafrost, islagte fjorder, strenge miljøkrav og avstanden til fastlandet krever spesielle løsninger for transport, energi, veg, vann og avløp, boligbygging, selvforsyning og beredskap. Sårbarheten er stor, og dette stiller store krav til lokale myndigheters kunnskap om behovsutvikling, stabilitet og usikkerhetsfaktorer. Staten har dessuten etablert spesielle rammebetingelser både for personer og virksomheter som har sin base i de norske virksomhetene. Det er satt inn virkemidler i form blant annet av statlig finansiert infrastruktur, lav skatt, fritak for moms og fritak for en rekke andre avgifter. Innretning og dosering av virkemidlene vurderes løpende på bakgrunn av den faktiske utviklingen. Derfor har også sentrale myndigheter et behov for å overvåke utviklingen i de norske bosettingene på Svalbard.

Norsk suverenitet over Svalbard er sikret gjennom Svalbardtraktaten, som blant annet legger viktige føringer for myndighetsutøvelsen på øygruppa. Traktaten slår fast at *virksomheter og borgere fra alle traktatsland skal likebehandles* på Svalbard. Dette er noe av grunnen til at en rekke offentlighetsrettslige lover og regler som gjelder på fastlandet, og som de fleste nordmenn er vant til å forholde seg til, ikke gjelder på Svalbard. Blant de hjemler som hittil ikke har vært gjeldende på øygruppa, finner vi også lover og regler som er av stor betydning for statistikkproduksjon. Enhetsregisterloven, foretaksregisterloven og statistikkloven er eksempler på slike hjemler. Både

lokale og sentrale myndigheter har gjennom flere år jobbet for å gjøre disse lovene gjeldende også for Svalbard. Fra og med 2007 har noen også blitt gjort gjeldende, slik at man nå kan samle inn data, lage registre og produsere statistikk over de norske bosettingene på Svalbard, med hjemmel i norsk lov.

Selv om dette fører til at statistiksituasjonen for Svalbard framover vil bli vesentlig bedre enn den har vært hittil, har produksjonen av offisiell, samfunnsrelatert statistikk vært mangelfull. Samtidig har behovet for å kjenne samfunnsutviklingen vært til stede. Samfunns- og næringsanalysen har dekket et behov som ikke har vært dekket på andre måter. Det vil fortsatt ta tid før data er samlet inn og systematisert i registre som kan brukes til å produsere offisiell statistikk. I den forstand vil samfunns- og næringsanalysen, i tillegg til å dekke et analysebehov lokalt og sentralt, representere kontinuitet i dataproduksjonen på en del områder. Etter hvert som de nye registrene kommer på lufta, vil det produseres nye dataserier. Gitt at registrene inneholder den informasjonen det er behov for, vil data fra registrene i framtiden også kunne erstatte data som i dag samles inn i tilknytning til samfunns- og næringsanalysen. Nye registre innebærer definisjonsmessige brudd i forhold til eksisterende data, og dermed i forhold til et eventuelt kontinuitetsbehov lokalt. På den annen side vil definisjoner, innsamlingsmåter, organisering etc. av de nye registrene innebære større grad av kompatibilitet med data på fastlandet.

Dette innebærer at vi *på kort sikt* fortsatt vil ha et eget behov for data samlet inn i tilknytning til samfunns- og næringsanalysen. Økt tilgang på registerbasert informasjon av høy kvalitet om ulike sider ved svalbardsamfunnet betyr at behovet for egeninnsamlede data *på lenger sikt* vil kunne bli mindre. På årlig basis vil det derfor bli foretatt en vurdering av behovet for å samle inn egne data, der hensynet til kontinuitet i de egne dataseriene veies opp mot fordelene med å nytte registerbasert informasjon.

1.2 Hvorfor gjennomføre en årlig analyse av samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard?

De norske bosettingene på Svalbard har gjennomgått store forandringer i løpet av de siste årene. Longyearbyen har kanskje forandret seg mest. Tidligere var Longyearbyen et tradisjonelt samfunn sterkt preget av gruvevirksomheten. Gruvevirksomheten og Store Norske er

fortsatt dominerende, men Longyearbyen har i dag flere bein å stå på. Vi finner flere basisnæringer, innenfor forskning, utdanning og turisme, og det er et godt tilbud av tjenester til lokalbefolkning, tilreisende og bedrifter. Longyearbyen har også blitt et mer åpent lokalsamfunn enn tidligere, med en samfunnsstruktur og styringsform som minner om kommunene på fastlandet. Svea har våknet til nytt liv og er i dag senteret for den norske gruveaktiviteten på Svalbard. Ny-Ålesund har utviklet seg til en moderne senter for internasjonal, naturvitenskapelig forskning.

Slik vi var inne på innledningsvis, var de første utgavene av samfunns- og næringsanalysen først og fremst innrettet mot å overvåke den omstillingen som ble satt i gang i svalbardsamfunnet mot slutten av 1980-tallet. Der samfunnet tidligere var sterkt dominert av Store Norske, og der store deler av næringsstrukturen var preget av kulldriften, forventet man nå framvekst av ny virksomhet og dermed store, strukturelle endringer i svalbardsamfunnet. Disse forventningene var delvis basert på de ”dårlige” tidene innenfor kulldrift.

Staten var en viktig pådriver i omstillingsprosessen på Svalbard. Man ville framme ny basisvirksomhet på øygruppa, spesielt innenfor turisme, forskning og høyere utdanning/undervisning. I tillegg forsøkte man å legge til rette for etablering av ny, privat virksomhet innenfor handel og tjenesteproduksjon rettet mot lokalmarkedet, samt for offentlige tjenester rettet inn mot lokalbefolkningen⁴. Ett av de viktigste formålene med samfunns- og næringsanalysene har vært å overvåke denne omstillingen. Siden det manglet data som kunne gi et bilde av utviklingen, ble det utformet en egen spørreundersøkelse rettet mot næringslivet på Svalbard. Svarene på denne spørreundersøkelsen har hele tiden vært, og er fortsatt i 2007, en sentral del av samfunns- og næringsanalysen. Spørreundersøkelsen representerer også en kontinuitet i datainnsamlingen og dermed i analysen.

Langt på veg kan man si at den planlagte og samfunnsstyrte omstillingen på Svalbard per i dag synes fullført. Kulldriften er fortsatt sterkt til stede og kanskje den viktigste basisvirksomheten på Svalbard, samtidig som det har vokst fram nye og tunge basisnæringer ved siden av kulldriften. I tillegg har det blitt utviklet et bredt tilbud innenfor handel, privat tjenesteyting og offentlig tjenesteyting. Longyearbyen som lokalsamfunn har blitt ”normalisert”, i den forstand at den har fått flere fellestrekk med tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet.

---

⁴ Ett sentralt mål for svalbardpolitikken har vært (er) å utvikle et *familiesamfunn i Longyearbyen*, ved å legge til rette for at familier med barn skal kunne bosette seg der.

Selv om omstillingen på mange måter kan synes fullført, slik at Longyearbyen i dag framstår som et moderne lokalsamfunn med flere bein å stå på, kan man på en del områder forvente endringer også framover. Det forventes vekst innenfor forskning og utdanning. Kulldriften forventes opprettholdt på samme nivå som før, men arbeidstidsordningene kan endres. Svalbard er et svært populært turistmål. De nasjonale (og internasjonale) rammebetingelsene for bosetting og næringsvirksomhet er under diskusjon sentralt og kan endres, samtidig som myndighetene ikke har reduserte ambisjoner i forhold til norsk suverenitet over øygruppa. Slik sett vil det også framover være svært viktig å overvåke næringsutviklingen på Svalbard som en del av samfunns- og næringsanalysen.

1.3 Behovet for pålitelige framskrivinger

Det er en ting å kunne beskrive samfunnsutviklingen på Svalbard, slik den kan observeres gjennom ulike typer data. Et annet spørsmål, som er avgjørende for planleggingen til en hver tid, er hvordan utviklingen framover vil komme til å bli. Dette har også vært et viktig spørsmål i alle samfunns- og næringsanalysene som har vært gjennomført på Svalbard.

Utgangspunktet (den første analysen) var knyttet opp mot hvordan utviklingen i Longyearbyen ville kunne bli *dersom* kulldriften gradvis forsvant over tid. Dette ville naturligvis hatt betydelige virkninger for lokalsamfunnet, direkte og indirekte. Når en dominerende bedrift forsvinner, forsvinner også et dominerende antall ("de fleste") arbeidsplassene. En bedrift har koplinger til det øvrige næringslivet lokalt, gjennom underleveranser og gjennom den inntektsopptjening den representerer lokalt – spesielt i forhold til de ansattes kjøp av varer og tjenester. I Longyearbyen ville ringvirkningene av en gradvis nedleggelse av kulldriften sannsynligvis vært helt ødeleggende for aktiviteten i alle næringer og dermed for lokalsamfunnet, dersom annen basisvirksomhet ikke hadde kommet i stedet. Samfunns- og næringsanalysene var slik sett svært viktige i forbindelse med analyser av det potensielle omstillingsbehovet på Svalbard som en følge av en mulig nedleggelse av kulldriften. Sannsynligvis har analysene også bidratt til å trekke flere basisnæringer til Longyearbyen, i den forstand at analysene har gitt et godt bilde av konsekvensene av en omstilling *uten* slike tiltak.

I dag viser det seg at det aldri gikk så dårlig med kulldriften som mange kanskje ventet tidlig på 1990-tallet. Store Norske er "frisk-

meldt”, og det er lite som tyder på at aktiviteten innenfor gruvedrift vil reduseres vesentlig i løpet av de nærmeste årene. Krisa i kulldriften tidlig på 1990-tallet medførte samtidig at behovet for alternativ basisvirksomhet ble aktualisert. Som nevnt ovenfor var det spesielt innenfor turisme, forskning og høyere utdanning/undervisning en fikk ny basisvirksomhet. Lokalsamfunnet har slik sett fått flere bein å stå på, og usikkerheten i forhold til den framtidige utviklingen har blitt mindre.

Betyr dette at behovet for gode framskrivninger også har blitt mindre? Man kan, i tråd med det som påstås i Samfunns- og næringsanalysen for 2006, hevde at behovet for gode framskrivninger fortsatt er meget stort og til og med større enn noen gang. Planleggingen av lokalsamfunnet, i forhold til blant annet utbygging av samfunnsmessig infrastruktur, klargjøring av nye boligområder og dimensjonering av tjenesteproduksjonen, må baseres på gode framskrivninger av behovet. Longyearbyen ligger isolert, langt fra andre bosettinger, markeder og tilbud. Dette betyr at lokalsamfunnets fleksibilitet, og dermed lokalbefolkningens valgmuligheter, er vesentlig mindre enn på fastlandet, enten det gjelder arbeidsplasser eller kjøp av varer og tjenester. Verken pendling eller handling i nabokommunene er enkelt med slike avstander. Tilsvarende gjelder også for næringslivet. Etterspørselen etter deres varer og tjenester vil enten være lokalt basert eller eksportorientert (eller en kombinasjon av dette). De eksportorienterte virksomhetene vil selvsagt ha sine markeder andre steder. Bedrifter som i hovedsak baserer seg på lokal etterspørsel vil i vesentlig mindre grad enn bedrifter på fastlandet kunne utvide sine markeder geografisk (til nabokommuner). Både befolkning og næringsliv er derfor knyttet svært sterkt, og i mye sterkere grad enn på fastlandet, til lokalsamfunnet og –markedet. Den lave fleksibiliteten betyr også at lokalsamfunnets, eller snarere lokalsamfunnets aktørers, sårbarhet overfor framtidige endringer er stor, selv om lokalsamfunnet de seinere årene har blitt modernisert og mer variert. Derfor er det også et stort behov for å redusere usikkerheten og øke forutsigbarheten overfor framtidige endringer. Gode framskrivninger av samfunns- og næringsutviklingen, basert på grundig analyse, bidrar til at det blir lettere å møte framtidige endringer. Behovet for gode framskrivninger er derfor fortsatt stort, og trolig større enn på fastlandet, der lokalsamfunnenes fleksibilitet er vesentlig større.

Lokalsamfunnets behov for forutsigbarhet er altså et viktig argument for gode framskrivninger av samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen. Ovenfor har vi pekt på at Longyearbyen de seinere årene har utviklet seg til et moderne lokalsamfunn (se tidligere samfunns- og næringsanalyser for detaljer), og at man kan

hevde at omstillingen nå er fullført. Hvorvidt dette stemmer eller ei, er blant annet et politisk spørsmål som vi ikke skal ta stilling til her. Norske myndigheter har som uttalt mål blant annet at Longyearbyen skal være et familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn. Dette innebærer også at myndighetene har synspunkter på hvilke tjenester som skal eller ikke skal tilbys lokalt (for eksempel tilbys skole og barnehage, men ikke eldreomsorg). Myndighetene har, basert delvis på internasjonale rettigheter og plikter, delvis på norske suverenitetskrav med hjemmel i Svalbardtraktaten, målsettinger knyttet til hvor stor Longyearbyen skal være og dermed hvor mye den skal tillates å vokse framover. De virkemidlene sentrale myndigheter har nyttet for å sikre en ønsket omstilling på Svalbard de siste 15 årene er selvsagt tilpasset omstillingsbehovet. Når omstillingen nå er mer eller mindre fullført, er det naturlig at myndighetene ikke lenger har de samme ønsker og krav til omstilling, og den gamle virkemiddelporteføljen vil måtte endres. Det betyr samtidig at rammebetingelsene for (gamle og nye) aktører i Longyearbyen endrer seg. Spørsmålene blir da hvilke konsekvenser endret virkemiddelbruk har for disse rammebetingelsene, hvordan aktørene vil forholde seg til endrede rammebetingelser, og hvilke konsekvenser dette har for utviklingen i Longyearbyen. Dette kan analyseres ved hjelp av gode framskrivninger, på tilsvarende måte som man i de første samfunns- og næringsanalysene så på konsekvenser av en gradvis nedtrapping av kulldriften. Framskrivningene vil blant annet kunne brukes til å sammenlikne virkningene av ulike virkemiddelporteføljer. I tillegg vil framskrivningene også kunne være en del av grunnlaget for å foreslå avbøtende tiltak, dersom framskrivningene viser at utviklingen framover blir ”ugunstig” i storsamfunnets perspektiv.

Samtidig er det slik at de *lokale* virkningene av endret nasjonal politikk (overfor Svalbard) selvsagt vil være av stor interesse for hele lokalsamfunnet i Longyearbyen. Ved hjelp av framskrivningene vil lokale aktører kunne forberede seg på (virkningene av) endret virkemiddelbruk fra sentrale myndigheters side, og eventuelt forberede seg på å endre sin tilpasning som en følge av politikkendringene.

1.4 Analysemetode og datagrunnlag

Da man skulle gjennomføre den første samfunns- og næringsanalysen på Svalbard i 1992, måtte man også bestemme seg for hvilken metode man skulle legge til grunn. Det finnes en rekke ulike analysemetoder å velge mellom, som vi ikke skal bruke tid på å diskutere her (se blant annet Bjørnsen og Johansen (2007) for en nærmere diskusjon av noen

av dem). I stedet vil vi fokusere på to forhold som er viktig for metodevalg, og som har vært viktig i samfunns- og næringsanalysen:

- Metoden må bidra til å gi svar på de spørsmål som stilles
- Metodevalg har konsekvenser for databehovet

Valg av analysemetode behøver selvsagt ikke gjøres en gang for alle. Poenget må være at den egner seg til de problemstillinger den skal brukes til å analysere. Når den samme metoden (med mindre modifikasjoner) har vært brukt i samfunns- og næringsanalysen siden 1992, er det dels et uttrykk for at metoden har vært grei nok og gitt de analytiske svar en har ønsket. Man har altså vært fornøyd. Hadde man ment at metoden var uegnet, ville man naturligvis endret metode. Samtidig sikrer bruk av likeartet metode en viss kontinuitet over tid. På Svalbard har nok betydningen av kontinuitet og sammenliknbarhet i datainnsamlingen over tid også vært svært stor (avsnitt 1.4.3).

1.4.1 Basisnæringsenes sterke stilling og economic base

Fram til den første samfunns- og næringsanalysen i 1992 var Svalbard sterkt dominert av kulldriften. Utvinning av kull utgjorde i den forstand Svalbards *økonomiske base*. I analysen i 1992 var da også den sentrale problemstillingen hvordan Longyearbyen ville utvikle seg dersom kulldriften gradvis forsvant, eller dersom den økonomiske basen ble borte. Dette gir teorien om økonomisk basisvirksomhets betydning (*economic base-teori*) et svar på.

Den grunnleggende ideen bak økonomisk base-teori er at man kan dele næringslivet i en region i basisvirksomhet og avledet virksomhet. Basisvirksomhet⁵ er den delen av næringslivet som genererer inntekter utenfor regionen. De inntektene som hentes utenfor regionen, brukes (delvis) lokalt. Slik sett utgjør inntektene som opptjenes i basisnæringsene etterspørselsgrunnlaget for den delen av næringslivet som produserer varer og tjenester rettet mot lokalbefolkningen og det lokale næringslivet (det vil si lokalmarkedet), eller for såkalt *avledet virksomhet*.

Kullvirksomheten på Svalbard tilfredsstilte således de krav som kunne stilles for å bli kalt basisvirksomhet da samfunns- og næringsanalysen

---

⁵ Basisvirksomhet kalles noen ganger også *eksportvirksomhet*. Det viktige er ikke om man eksporterer varer og/eller tjenester, men at innteksstrømmene genereres utenfor regionen. Det betyr for eksempel at statlig aktivitet i en region også kan kalles basisvirksomhet (eller eksportvirksomhet i regionen).

startet opp i 1992. Teorien om at den økonomiske basen på Svalbard (det vil si kulldriften) la grunnlaget for aktiviteten i resten av næringslivet kunne da, sammen med et godt datagrunnlag (se avsnitt 1.4.3), brukes til å kvantifisere betydningen av basisvirksomheten for annen virksomhet. Denne betydningen måles i form av såkalte *ringvirkninger*, eller ved hjelp av en multiplikator.

Vi antyder i fotnote 5 at basisvirksomhet (eksportvirksomhet) er virksomhet som har sin inntektsopptjening utenfor Svalbard. Det betyr, hevdet vi, at blant annet statlig virksomhet må regnes som basisvirksomhet på Svalbard. Inntektene for statlig virksomhet hentes fra storsamfunnet, og de brukes til drift (inkludert lønn og lokale innkjøp) på Svalbard.

En noe utvidet definisjon av basisnæringer kan være å inkludere virksomhet med et i all hovedsak politisk styrt aktivitetsnivå som en del av disse. Her tenker vi for eksempel på at standarder for skole- og barnehagetilbudet settes av sentrale myndigheter. Det innebærer også at kostnadene for å drive dette tilbudet i stor grad defineres sentralt, gitt etterspørselen. Etterspørselen etter lokalt produserte offentlige tjenester er derimot avhengig av befolkningsgrunnlaget (antall unge innbyggere), og det er Longyearbyen lokalstyre (LL) som står for driften. Slik sett betjener lokale offentlige tjenester lokalmarkedet og burde regnes inn blant avledet virksomhet, men det er også argumenter for at aktiviteten er delvis sentralstyrt (og finansiert sentralt), slik at LLs virksomhet bør regnes til basisnæringene. Dette gjelder også de lokale planleggingsoppdragene LL har.

Det går i teorien et skarpt skille mellom basisvirksomhet og avledet virksomhet (Mønnesland og Karlstad 1998). I teorien er det derfor også lett å skille mellom dem. I praksis er det flere grunner til at det kan være vanskelig å kategorisere, blant annet fordi mange bedrifter både eksporterer og selger til lokalmarkedet. Spesielt når det gjelder bedrifter innenfor reiseliv, hotell og restaurant gjelder dette problemet. En del av aktiviteten i disse bedriftene er rettet inn mot eksport, mens en del er rettet inn mot lokalmarkedet.

Den endelige inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet i samfunns- og næringsanalysene har tatt utgangspunkt i definisjonene, samt i de data en har samlet inn til analysene. Inndelingen har utviklet seg fra 1992 til 2006, og i 2006 valgte en følgende fem basisnæringer:

- *Bergverks- og petroleumsvirksomhet*
Denne basisnæringen består i hovedsak av kulldrift, og det vil si Store Norske. Kulldriften er fortsatt en dominerende basisnæring

på Svalbard i 2006/2007, med et potensial for å oppettholde aktiviteten på nåværende nivå også i årene framover.

- *Romrelatert virksomhet, forskning og undervisning*
Denne basisnæringen består av aktiviteten innenfor forskning og undervisning på Svalbard, inkludert aktiviteten på Universitetet (UNIS). Betydningen av forskning og undervisning på Svalbard har økt de seinere årene, blant annet med bygging av forskningsparken. Potensielt ser det ut til at aktiviteten i denne sektoren vil kunne øke i perioden framover.
- *Offentlig forvaltning og service*
Denne næringen representerer all statlig aktivitet (utenom undervisning og forskning) på Svalbard, inkludert blant annet sysselmannen, Avinor og Posten. I tillegg er lokal, offentlig tjenesteproduksjon inkludert (se diskusjon ovenfor).
- *Reiselivet*
Turisme er et satsningsområde på Svalbard. Turister er per definisjon gjester utenfra, enten de er fritids- eller forretningsreisende, og enten de er norske eller utlendinger (se definisjon av turister blant annet hos Dybedal m fl 1999). Slik sett hentes inntekter til reiselivsnæringen utenfra. Samtidig er ikke reiselivsnæringen en egen næring. Mange ”ordinære” bedrifter, spesielt innenfor tjenesteproduksjon, selger både til turister og lokalt. Derfor er det noe mer komplisert å anslå aktiviteten i reiselivsnæringen enn i de andre basisnæringene. Den er anslått ved å summere den delen av produksjonen i hver enkelt bedrift som er orientert mot turister, basert på informasjon fra bedriftene selv (se avsnitt 1.4.3).
- *Studenter*
Studentene ved UNIS representerer inntekt, som kommer utenfra til Longyearbyen. Det er likevel vanskelig å kalle studenter for basisnæring. De representerer på den annen side en aktivitet, som for så vidt og naturlig nok henger tett sammen med aktiviteten på UNIS. Studentene etterspør også boliger, så de beslaglegger sin del av infrastrukturen. På den annen side har de et spesielt forbruksmønster, både når det gjelder nivå og varetyper. I analysen har man tradisjonelt valgt å telle studenter som sysselsatte, i form av såkalte *studentårsverk*, som representeres med et (lavt) inntektsnivå og et (spesielt) forbruksmønster. Studentenes forbruksmønster og inntektsnivå ble kartlagt i 2007 (se avsnitt 1.4.5).

I analysen har man definert disse fem basisaktivitetene og telt opp alt som skjer innenfor hver av dem i form av produksjon, verdiskaping og sysselsetting. Vi veit også i hvilken grad bedriftene kjøper fra (og for

så vidt selger til) annen virksomhet på Svalbard, og vi kjenner lønnsnivå i hver av basisaktivitetene. Med utgangspunkt i det som i prinsippet er en totaltelling over alt som skjer av næringsaktivitet på Svalbard, gir aktiviteten i basisnæringene grunnlag for å beregne aktiviteten i avledet virksomhet. Aktiviteten i avledet virksomhet er *ikke* fordelt på næringer i analysen. Det har ikke vært ønskelig å fordele den avlede virksomheten på næringer i analysen.

Den relativt detaljerte informasjonen om aktiviteten i hver av basisnæringene gjør oss i stand til å beregne hvilken betydning den enkelte basisnæringen har for aktiviteten i avledet virksomhet. Hver av basisnæringene har slik sett *ringvirkninger* til resten av Svalbards økonomi. Disse ringvirkningene beregnes ved hjelp av næringsvise *multiplikatorer*, som fokuserer kun på sysselsetting. Multiplikatorene beregnes som et forholdstall, slik at hvert årsverk i (hver av) basisnæringene genererer sysselsetting i avledet virksomhet. Denne beregningen foretas ved hjelp av innsamlede data og som en del av analysegrunnlaget, og har tradisjonelt vært nyttet til å diskutere utviklingen over tid.

I tillegg nyttes ringvirkningsanalysen og multiplikatorene også som grunnlag for framskrivning av aktiviteten på Svalbard. Den viktigste antakelsen en gjør i så måte, er at utviklingen på Svalbard vil være styrt av utviklingen i basisnæringene også i tiden framover. Basert på informasjon blant annet fra basisnæringene selv, lages en framskrivning av aktiviteten i hver av basisnæringene. De beregnede multiplikatorene fra ringvirkningsanalysen⁶ brukes dernest som grunnlag for å beregne sysselsettingen også i avledet virksomhet. Summen av sysselsettingen i basisnæringene og avledet virksomhet framover vil da være framskrivningen av sysselsettingen på Svalbard. Slik sett blir sysselsettingsutviklingen helt styrt av utviklingen i basisnæringene.

Årets ringvirkningsanalyse og aktivitetsframskrivning følger i hovedsak malen fra tidligere år. I avsnitt 1.4.5 har vi pekt på noen modifikasjoner vi har gjort i forhold til den inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet som har vært brukt tidligere. Med utgangspunkt i Bjørnsen og Johansen (2007) har vi i avsnitt 1.4.5 laget beregningsmodeller tilsvarende den tradisjonelle, men der vi har kunnet se spesielt på utviklingen i reiseliv, investeringer og offentlig virksomhet.

---

⁶ Man kan velge å holde multiplikatorene *fast* over tid, lik nivået i basisåret. Dersom multiplikatorene *øker* over tid, betyr det at basisnæringenes relative betydning for totalaktiviteten på Svalbard avtar, og omvendt om de går ned.

1.4.2 Befolkningsutviklingen

Befolkningsutviklingen i mange lokalsamfunn i Norge, som ellers i Europa og verden, er i stor grad arbeidsmarkedsstyrt. Folk etablerer og bosetter seg der det er jobb, og de har med seg familien sin. På fastlandet trenger man derimot ikke være bosatt nøyaktig der man jobber. Muligheten for pendling er til stede, og pendling er en viktig del av arbeidsmarkedet – spesielt i sentrale strøk. Befolkningsutviklingen fra år til år styres av rendemografiske hendelser, som aldring, fødsler og dødsfall, og av befolkningens bevegelse i rommet (flyttinger). Arbeidsmarkedet er en viktig determinant når det gjelder flyttinger, men innbyggerne i et gitt lokalsamfunn har alternative tilpasningsmuligheter til flytting, som for eksempel pendling eller trygd, når rammebetingelsene i arbeidsmarkedet endres. Dette gjør at befolkningsutviklingen fra år til år er relativt stabil og dermed forutsigbar, også når det gjelder aldersstruktur.

Situasjonen på Svalbard er helt annerledes. Her er det stor turnover i befolkningen fra år til år, og denne preger befolkningsutviklingen i vesentlig grad. Den store turnoveren henger sammen med den enkelte situasjon på arbeidsmarkedet, og med at den enkelte gjerne blir på Svalbard kun i en avgrenset tidsperiode. Når den enkelte velger å flytte, tar hun også med seg sin familie. Dette betyr på den ene side at det er stor grad av uforutsigbarhet når det gjelder befolkningsutviklingen fra år til år, spesielt når det gjelder barna⁷. Man kan på den annen side si at storsamfunnets svalbardpolitikk slik sett er vellykket. Svalbard skal være et familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn.

Uforutsigbarheten innebærer blant annet at framskrivinger basert på standard befolkningsmodeller, der aldring, fødsler og dødsfall (og flyttinger) er drivkreftene, egner seg dårlig på Svalbard. Vi vet på den annen side at befolkningsutviklingen på Svalbard henger nøye sammen med aktivitetsutviklingen. Derfor er det utviklet en egen befolkningsmodell for Svalbard som forsøker å utnytte denne sammenhengen. I denne modellen tas aktivitetsutviklingen (framskrivingen av sysselsettingen) som utgangspunkt.

Først beregnes antall barn fordelt på to alderstrinn (førskelebarne i alderen 0 til 5 år og skolebarne i alderen 6 til 18 år): Tidligere samfunns- og næringsanalyser viser at både antall førskelebarne og antall skole-

---

⁷ Antall voksne innbyggere i Longyearbyen er tett korrelert med antall arbeidsplasser, mye tettere enn i en ”vanlig” kommune. Antall barn (og barnas aldersfordeling) preges av den store turnoveren. Er det slik at familier som flytter ut har flere/færre barn enn familier som flytter inn gjennom året?

barn korrelerer med hvilken sektor far er ansatt i, slik at en kan beregne antall barn i hver av aldersgruppene med utgangspunkt i forholdet mellom antall barn og antall årsverk i hver næringssektor, multiplisert med antall årsverk i følge aktivitetsframskrivingen. Den sentrale *indikatoren* er altså antall barn (i hver aldersgruppe) i forhold til antall årsverk i hver næringssektor. Med stor turnover i sysselsettingen fra år til år, spesielt når det gjelder barnefamilier, representerer denne indikatoren selvsagt ikke et stabilt grunnlag for å framskrive aldersfordelingen blant barn og unge. Når denne indikatoren likevel er valgt, skyldes det for det første at en har brukt en relativt grov aldersinndeling. Modellen vektlegger med andre ord ikke aldringen fra år til år i samme grad som standard befolkningsmodeller. For det andre betyr stor årlig turnover i befolkningen samtidig at standard befolkningsmodeller ikke kan brukes. Den type modell som er utviklet, gir minst like god treffsikkerhet når det gjelder antall barn i de to aldersgruppene som standard befolkningsmodeller ville gjort. Et svært viktig anvendelsesområde for framskrivingene av antall barn er planlegging av kapasitet i barnehage og skole. Det er viktig å treffe omtrentlig når det gjelder antall barn. Bommer framskrivingene, kan det fort bli kostbart for lokalsamfunnet representert ved LL.

Den voksne befolkningen er framskrevet med utgangspunkt i aktivitetsutviklingen (fordelt på næringssektor), det vil si anslag på antall faste stillinger i de ulike næringssektorene. Heller ikke når det gjelder de voksne, er aldersstrukturen vektlagt. Framskrivningen av antall voksne er sannsynligvis relativt god og stabil, gitt hvordan sysselsettingen utvikler seg i følge framskrivingene og gitt at man ikke vektlegger aldersstruktur.

Metoden er svært grovmasket. Befolkningsutviklingen på Svalbard forklares i framskrivingene kun med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Selve befolkningsframskrivingen er en faktor multiplisert med basisnæringenes utvikling, der faktoren avhenger av forholdet mellom befolkning og sysselsetting. Selv om denne faktoren ligger fast, viser det seg at befolkningsframskrivingene har hatt relativt god treffsikkerhet historisk (se diskusjonen av dette i Samfunns- og næringsanalysen 2006). Dette skyldes naturligvis at befolkningsutviklingen på Svalbard er svært aktivitetsavhengig, og at sysselsettingsutviklingen er den viktigste forklaringsfaktoren bak befolkningsutviklingen.

Etter hvert som befolkningsstatistikken bedres, kan det være hensiktsmessig å vurdere alternative framskrivingsmodeller. På det nåværende tidspunkt, med dagens tilgang på data og med de kravene til presisjon

myndighetene synes å ha, virker det som om modellen er tilfredsstillende.

1.4.3 Databehov: Analyse og overvåkning

Ovenfor pekte vi på at tilgangen på offisielle data og statistikker generelt sett har vært dårligere på Svalbard enn i resten av landet, selv om aktivitet og bosetting i stor grad er konsentrert til Longyearbyen og dermed i utgangspunktet oversiktlig. Det skyldes først og fremst at en rekke offentlighetsrettslige lover og regler ikke har vært gjort gjeldende på Svalbard, slik at det heller ikke har vært noen hjemmel for å samle inn og systematisere registerbasert informasjon. Fra 2007 av endrer dette seg vesentlig, og det ser ut til at tilgangen og kvaliteten på offentlige data og statistikk om Svalbard vil kunne ta seg kraftig opp framover.

Databehovet knyttet til samfunns- og næringsanalysene har derfor, helt siden starten i 1992 vært større enn tilgangen på offentlige data. Derfor har en helt sentral del av analysen vært å samle inn egne data om samfunns- og næringsliv på Svalbard. Det er både fordeler og ulemper knyttet til egne datainnsamlinger.

Ulempene med egne datainnsamlinger er for det første at de er relativt kostbare. Man må utarbeide sine egne spørreskjema, man må henvende seg til informanter, man må gjerne purre informantene (ofte flere ganger) og man må systematisere informasjonen selv. Dette er ressurskrevende og dermed kostbart, men overkommelig i et lite samfunn som Longyearbyen. For det andre vil egne datainnsamlinger generere egne data, som i utgangspunktet ikke er kompatible med offisielle data (om andre deler av landet). Det kan skyldes forskjeller i definisjoner, innsamlingsmetoder, systematisering og kvalitetssikring. Egne data er altså i utgangspunktet kostbare å samle inn, og de er ikke nødvendigvis kompatible med offisielle data selv om de skal beskrive samme fenomenet.

Noe av det samme som er ulempene med egne datainnsamlinger, kan også være fordeler. Den viktigste fordelen er selvsagt at man kan skreddersy data til det analysebehovet man selv har. Dette gjelder både omfang av og innhold i innsamlet informasjon. Man slipper slik sett å tilpasse analysemetoden til eksisterende, offentlig statistikk. I stedet kan valg av metode og innsamling av data følge hverandre, slik at det utgjør to sider av samme sak.

Bedriftsundersøkelse siden 1991

På Svalbard har man siden 1991⁸ gjennomført en spørreundersøkelse til alle bedrifter på Svalbard. Undersøkelsen er relativt enkel, og den dekker informasjon om bedriftenes aktivitetsnivå (en del regnskaps-tall, oversikt over bemanning etc.), om hvem de selger til og om hvem⁹ de kjøper fra (også når det gjelder investeringer), og i hvilken grad bedriften selger reiselivsprodukter. Selv om spørreskjemaet er enkelt, gir det informasjon om bedriftenes avhengighet seg i mellom, om sysselsetting, verdiskapning og produksjon i hver bedrift, om betydingen for turister, om forholdet til fastlandet og utlandet etc.

Undersøkelsen utgjør en totaltelling av hele populasjonen av bedrifter på Svalbard. Den gir altså informasjon om *all* næringsaktivitet. Siden undersøkelsen har vært gjennomført så lenge, og omtrent i samme format hele veien, gir den svært god informasjon om næringsstruktur, sysselsetting og forholdet mellom næringer på mange tidspunkter. Dermed har vi også en lang tidsserie som kan brukes til analyser av næringsutviklingen. Dette bidrar til å sikre kontinuitet i dataene.

Undersøkelsen er skreddersydd det behovet som er i samfunns- og næringsanalysene. Spørreskjemaet er utviklet parallelt med analysene. Det betyr også at undersøkelsen kan brukes til å skille mellom basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at den kan brukes til å estimere multiplikatorer som viser forholdet mellom basisvirksomhet og avledet virksomhet.

Årets undersøkelse er den trettende i rekken. De siste åtte årene er det Longyearbyen lokalstyre (LL) og lokalstyrets forløpere¹⁰ som har stått for datainnsamlingen, mens Acta Consult as samlet inn informasjon før det. Svarprosenten har tradisjonelt vært svært høy. De siste årene har det imidlertid blitt stadig vanskeligere å innhente data fra bedriftene. I noen tilfeller har det derfor vært nødvendig å stipulere data for enkeltbedrifter, mens det i andre tilfeller ikke har vært mulig å legge inn data der svar har manglet. Manglende data kan bidra til underestimering av enkelte størrelser, noe som er svært uheldig for analysens kvalitet.

---

⁸ Undersøkelsen for 1991 ble avrapportert i Samfunns- og næringsanalysen for 1992. Deretter gjennomførte man tilsvarende undersøkelse omtrent annet hvert år, inntil man fra 1998 av har gjennomført undersøkelsen hvert år.

⁹ Bedrifter og lokalbefolkning på Svalbard, fastlandet og utlandet er kategoriene for kjøp og salg

¹⁰ Svalbard Næringsutvikling as (SNU), Svalbard Samfunnsdrift as (SSD) og LL, henholdsvis.

Befolkningsdata

Befolkningsdata er hentet fra det sentrale folkeregisteret, befolkningsregisteret for Svalbard og LL.

LL gjennomfører for øvrig årlige tellinger av bosatte under 19 år etter foreldrenes beskjeftigelse. Dette er data som brukes i framskrivingene av antall innbyggere i barnehage- og skolealder.

Regnskapsdata

Det er hentet inn regnskapstall fra Brønnøysund-registeret. Basen er brukt til å beregne lønnsomheten i ulike grupper av virksomheter på Svalbard, og sammenlikne med tilsvarende virksomheter på fastlandet. Det er to store svakheter ved denne datakilden som gjelder spesielt for Svalbard. Virksomheter på Svalbard har *ingen* plikt til å levere regnskaper til Brønnøysund. Det er også slik at det er en rekke selskaper med aktivitet på Svalbard, som kun er registrert på fastlandet. Derfor omfatter ikke basen data for all virksomhet i Longyearbyen. Vår vurdering er derfor at den informasjonen vi får fra Brønnøysund-registeret er for dårlig til å kunne gi pålitelig informasjon om lønnsomheten i virksomheter på Svalbard, sett i forhold til virksomheter på fastlandet. Når dette likevel er gjort i analysen, henger det sammen med at LL ønsker en slik sammenstilling av data.

Lokale informanter

Det er hentet inn diverse tilleggsstatistikker og –opplysninger fra enkeltvirksomheter. Vi nevner spesielt Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG), LNS Spitsbergen as, ISS as, Universitetscenteret på Svalbard as (UNIS), Kongsberg Satellite Services as (KSAT), Kings Bay as, Svalbard likningskontor, LL og Svalbard reiseliv.

Informasjonen fra lokale informanter er innhentet skriftlig eller muntlig.

Studenter

Data for antall studenter er innhentet fra UNIS og må regnes å være pålitelig.

Ovenfor har vi vist at studentene, reint analytisk, framstår som basisvirksomhet. Dette skyldes at de representerer inntekt og etterspørsel utenfra, som retter seg mot virksomheter i Longyearbyen. Det har lenge vært usikkert hvor mye etterspørsel studentene representerer, det vil si hvor mye penger de bruker (og på hva). Derfor ble det i år gjennomført en enkel, internettbasert spørreundersøkelse i samarbeid mel-

lom LL, UNIS og Studentsamskipnaden: Formålet med undersøkelsen var først og fremst å finne ut omtrent hvor mye en heltidsstudent bruker mens han er på Svalbard. Vi ønsket også bedre oversikt over hvor pengene kom fra og hvilke varer og tjenester de blir brukt på.

Det var relativt få studenter som svarte på undersøkelsen. Den lave svarprosenten behøver i seg selv ikke være noe større problem enn at det blir mer usikkert om svarene er korrekte. Vi har ikke noe grunnlag for å tro at de som svarte, svarte systematisk annerledes enn gjennomsnittet.

Gjennomsnittet av de svarene som kom inn, var at hver student bruker ca 100.000 kroner i året mens han er på Svalbard. Dette er det samme konsumet som har ligget til grunn også tidligere. Vi finner altså ingen grunn i de innsamlede data til å anta at forutsetningene når det gjelder studentenes forbruk er vesentlig forskjellig fra det som har vært brukt i tidligere analyser.

Bruk av data

Beskrivelsene i denne rapporten er, som i tidligere samfunns- og næringsanalyser, basert på relativt enkle sammenstillinger av data og tall fra de kilder som er nevnt i dette avsnittet. Til sammen gir dataene grunnlag for å beskrive et relativt allsidig bilde av utviklingen.

Dataene ligger også til grunn for de beregninger og analyser som er gjort i rapporten.

1.4.4 Begrensninger ved metode og data

Generelt sett legger både datatilgang og metodevalg visse begrensninger, i forhold til hva vi får sett på i analysen. I forkant av årets analyse ble det gjennomført et forprosjekt, der en blant annet skulle se nærmere på styrker og svakheter ved metode- og databruk i samfunns- og næringsanalysene. De gjennomgangene som har vært gjort av Statistisk sentralbyrå (Fløttum 2005), Transportøkonomisk institutt (Johansen 2005) og Norsk institutt for by- og regionforskning og Transportøkonomisk institutt (Bjørnsen og Johansen 2007), og for så vidt av Norsk institutt for by- og regionforskning (Mønnesland og Karlstad 1998), er vel relativt samstemte når det gjelder konklusjonen. Samfunns- og næringsanalysene fungerer etter hensikten, og de er av god faglig kvalitet.

Det betyr ikke at forprosjektets gjennomganger var ukritiske. Både når det gjelder data og metode ble det trukket fram momenter som, etter gjennomgangenes mening, ville kunne bidra til økt kvalitet på kom-

mende samfunns- og næringsanalyser. Disse er oppsummert hos Bjørnsen og Johansen (2007).

Datagrunnlag

De hjemler for datainnsamling som nå er gitt også i forhold til bedrifter og befolkning på Svalbard, vil kunne resultere i at datagrunnlaget framover vil kunne bli bedre og mer kompatibelt med data for resten av Norge.

Bedriftsundersøkelsen utgjør et viktig datagrunnlag for samfunns- og næringsanalysen. Skjemaet er enkelt, bedriftene kjenner det, manglende svar vil kunne suppleres lokalt og undersøkelsen er tilpasset analysebehovet. Informasjon basert på skjemaet vil også kunne leveres til analysen relativt raskt. Med en historie tilbake til 1991, er det vår vurdering at det kan bli vanskelig å erstattet bedriftsundersøkelsen i overskuelig framtid. På den annen side kan økte krav til regnskapsinnlevering og hurtigere produksjon av offisiell statistikk som kan erstatte bedriftsundersøkelsen muligens føre til at behovet for en egen innsamling av bedriftsdata vil bli mindre. Endringer i analysemetode påvirker databehovet (som endringer i data kan gi opphav til andre analytiske tilnærminger), så det er vanskelig å vite hvordan databehovet vil utvikle seg framover.

Metode

I Bjørnsen og Johansen (2007) konkluderte vi med at vi ikke ville anbefale et skifte av metode nå. Vi understreket at økonomisk baseteori egner seg svært godt på Svalbard, hvor utviklingen i basisnæringene er av avgjørende betydning for utviklingen i hele samfunnet i Longyearbyen. Vi gjentar ikke resonnementene på nytt her. I stedet vil vi peke på et par forhold som vil kunne bidra til å foredle måten metoden blir brukt på noe.

- *Hva driver utviklingen i basisnæringene?*
I samfunns- og næringsanalysene hittil er det egentlig ikke lagt stor vekt på hva som driver utviklingen i basisnæringene. Kullprisen, offentlige rammebetingelser og miljø er eksempler på tre forhold som er av avgjørende betydning. Det er utenfor samfunns- og næringsanalysens mandat å anslå hvordan dette vil utvikle seg, men modellen kan relativt enkelt brukes til å analysere virkningene av ulike utviklingsbaner eller av eksogene sjokk.
- *Etterspørsels- eller næringsbasert næringsinndeling?*
I modellen tas det utgangspunkt i næringsstruktur når man avgrenser basisnæringene fra avledet virksomhet. Dette gjelder ikke reiselivet, som er definert ut fra hver nærings reiselivsandel (etter-

spørsmål fra turister). Tilsvarende måte å beregne på kunne også gjøres for eksempel når det gjelder forholdet mellom investeringer og utviklingen i bygge- og anleggssektoren.

- *Ringvirkninger*
I modellen beregnes ringvirkningene *momentant* på flere måter. Generelt er modellen ikke dynamisk, slik at vi ikke ser på hvordan næringslivet tilpasser seg, men antar at det tilpasser seg momentant (etter på forhånd definerte kriterier – eller multiplikatorer). Det er i tillegg en svakhet ved metoden/data at den ikke tar hensyn til at når aktiviteten i avledet virksomhet endres (som en følge av endra basisaktivitet), så endres aktiviteten i avledet virksomhet ytterligere (altså ”internmultiplikatoren” for avledet virksomhet er ikke beregnet).
- *Mer om avledet virksomhet, multiplikatorer og telling*
Avledet virksomhet er for øvrig en sekkekategori, der ”all annen virksomhet” er lagt inn. Dette har to implikasjoner, som kan være viktige i analysen. For det første gir det ingen anledning til å skille mellom ringvirkninger i ulike avlede næringer (se forrige strekpunkt). For det andre, og kanskje viktigere, har vi telt hele næringslivet i Longyearbyen og fordelt aktiviteten på basis og avlede. Avgrensningen av basisvirksomheten (hvilke virksomheter som skal inn) har derfor vesentlig innvirkning på multiplikatorene. Å legge inn mer basisvirksomhet (les: investeringer) reduserer derfor multiplikatorene. Dette er en rein definisjonsmessig sak, men den er svært viktig når resultatene skal tolkes.

Generelt sett representerer for øvrig modeller forenklinger av virkeligheten. De gir oss skissepregede svar på kompliserte problemer. Dette er den viktigste begrensningen i all modellbasert analyse, og den gjelder også for analyser av Svalbard. Fordelen med Svalbards økonomi er, i modellmessig forstand, at den på mange måter er enklere enn økonomien andre steder. Det kan derfor også hevdes at det bør være lettere å bruke modeller på Svalbard.

1.4.5 Nytt av året: Metode og data

Årets samfunns- og næringsanalyse er bygget opp i all hovedsak etter malen fra de tidligere analysene, og den kan slik sett sees på som en videreutvikling av disse. Vi har ikke lagt opp til vesentlige endringer, men har heller søkt å sikre kontinuiteten gjennom en forsiktig videreutvikling. Dette er også i tråd med de forslagene som har vært stilt i forprosjektet (se avsnitt 1.4.4).

Når det gjelder data, er det fortsatt for tidlig å utnytte de mulighetene som åpnes ved at det blir større anledning til å lage og kople registre på Svalbard fra i år enn det har vært tidligere. Disse mulighetene må vi derfor komme tilbake til. Nytt av året på datasida er at det har vært gjennomført en forbruksundersøkelse blant studenter (se avsnitt 1.4.3).

Diskusjonen i forprosjektet pekte på at det er et par områder der en kunne gjort noen justeringer i analyseverktøyet:

- *Befolkningsutviklingen*
Det virker intuitivt underlig at det ikke er av interesse i analysen at befolkningen aldres fra år til år. Aldring er spesielt relevant for planlegging av skoler og barnehager. Vi har derfor hatt en lang diskusjon av hvordan befolkningen på Svalbard bør framskrives. Med utgangspunkt i det behovet LL har for å kunne planlegge barnehager og skoler, både når det gjelder drift og investering, og det faktum at turnover blant befolkningen på Svalbard er eksepsjonelt høy, har vi valgt å være like ukonvensjonelle som tidligere når det gjelder befolkningsframskriving. Det betyr at vi, snarere enn å aldre befolkningen fra år til år, har valgt å dele befolkningen i tre grove aldersgrupper (voksne, barn 6-18 og barn 0-5). Befolkningen i de tre aldersgruppene er så framskrevet med utgangspunkt i den forventede sysselsettingsutviklingen.
- *Offentlig sektor*
Offentlig sektor har tidligere vært behandlet som én basissektor i modellen. I forprosjektet er det argumentert for at statlig virksomhet er eksogen i forhold til Svalbards økonomi, mens LLs domene (lokal tjenesteproduksjon og planlegging) er avhengig av sysselsettings- og befolkningsutviklingen. Vi har nå laget en modell der vi skiller mellom statlig og lokal offentlig virksomhet, og der det er mulig å velge å se dem sammen eller hver for seg i analysen. Simuleringer basert på å gjøre lokal, offentlig virksomhet endogen kan for eksempel ta utgangspunkt i befolkningsutviklingen (som kanskje er en bedre indikator for utviklingen i lokal tjenesteproduksjon enn forventet vekst i offentlig sektor).
- *Investeringer og bygg- og anleggsvirksomhet*
I samfunns- og næringsanalysene hittil har investeringene vært sett på som en del av kjøp av varer og tjenester, altså en del av den ordinære etterspørselen. Investeringene er *ikke* behandlet eksogent. Vi har derfor åpnet for muligheten for å analysere (endringer i) investeringene, ved at vi har laget en modellversjon der vi har eksogenisert denne aktiviteten. Problemet har vært å finne en indikator som relativt godt sier noe om koplingen fra investeringer til bygg- og anleggsvirksomhet (som inneholder mer enn bare inves-

teringer i bygg og anlegg), og hvordan man kan skille investeringer i materiell fra investeringer i bygg og anlegg. Denne diskusjonen pågår fortsatt.

Mer generelt har vi ønsket å lage en modell som er mer fleksibel når det gjelder næringsinndeling enn i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Hvorvidt dette vil være nyttig eller ei, gitt måten vi beregner multiplikatorer på, er et annet spørsmål.

Det har alltid vært mulig å analysere virkningene av å endre forutsetningene for utviklingen i basisnæringen, og dermed for hele Longyearbyen, i modellen. Vi mener at dette er en mulighet som ikke har vært utnyttet godt nok i tidligere analyser, og vi har derfor laget et par regneeksempler på hvordan man kan tenke seg å gjennomføre slike følsomhetsanalyser.

1.5 Rapportens innhold

Hoveddelen av rapporten er i stor grad fokusert på samfunns- og næringsforhold knyttet til Longyearbyen, og til dels også Svea, der Store Norske har det vesentligste av sin gruvevirksomhet. Omtalen av Svea og Ny Ålesund er begrenset til de steder der det har vært naturlig å trekke dem fram.

1.5.1 Utviklingen i Longyearbyen

Det er et uttalt politisk mål å utvikle et lokal- og familiesamfunn i Longyearbyen. Aktiviteten i Svea skal bidra til dette. Det er derfor en sterk kopling mellom Longyearbyen og Svea, men hovedvekten av analysen er knyttet opp mot Longyearbyen.

Gjennomgang av utviklingstrekk (kapittel 2)

Innledningsvis har vi en kort, generell omtale av Longyearbyen, samt en diskusjon av aktivitetsutviklingen i Longyearbyen (og Svea) sett i et historisk tidsperspektiv (fra forrige analyse).

Med utgangspunkt i diskusjonen i avsnitt 1.4 ser vi nærmere på den enkelte basisnæringens økonomiske betydning. Vi ser også på forholdet mellom basisnæringene og avledet virksomhet. Gjennomgangen sees i sammenheng med fjorårets analyse.

Framskrivning av aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea (kapittel 3)

I tråd med tidligere analyser har vi gjennomført framskrivinger av aktivitetsutviklingen i basisnæringene (lokalisert i Longyearbyen og Svea) og avleddet virksomhet (lokalisert i hovedsak til Longyearbyen). Grunnlaget for framskrivning av hver enkelt basisvirksomhet diskuteres, og styrkene (svakhetene) til forutsetningene diskuteres nærmere. Vi presenterer beregnede tall for utviklingen i hver av basisnæringene, i avleddet virksomhet og i totalaktiviteten. Til slutt i kapittelet har vi laget noen såkalte følsomhetsberegninger av hypotetiske spørsmål: Hva skjer om turistkonsumet øker? Hva skjer om aktiviteten i Store Norske reduseres? Dette er noen av de hypotetiske spørsmål som kan stilles, og som modellen kan gi svar på.

Befolkningsutviklingen i Longyearbyen (kapittel 4)

Befolkningsutviklingen i Longyearbyen er, som vi har vært inne på ovenfor, koplet sterkere til aktivitetsutviklingen enn andre steder. Vi presenterer derfor en rekke indikatorer for befolkningsutviklingen (og hva som påvirker den), inkludert stabilitetsindikatorer og oversikter over befolkningens sammensetning. Kapittelet inneholder også en framskrivning av befolkningen, basert på forutsetningene i avsnitt 1.4.2.

Familiesamfunnet i Longyearbyen (kapittel 5)

Bosettingen i Longyearbyen er basert på statens vilje til å utforme rammer som gjør stedet interessant for mennesker og bedrifter. Denne viljen er klart uttrykt fra statens side. Norge ønsker å opprettholde bosettingen på Svalbard, og ett av midlene til å oppnå dette er at Longyearbyen skal være et stabilt og godt familiesamfunn. Både lokale og sentrale myndigheter har behov for kunnskap om hvordan samfunnet i Longyearbyen utvikler seg, reint kvalitativt.

I kapittel 4 har vi derfor en, i hovedsak kvalitativ, gjennomgang av utviklingen i familiesamfunnet, og en diskusjon av noen av de faktorene som i sterkeste grad bidrar til å legge premissene for hvordan familiesamfunnet utvikler seg. Diskusjonen omfatter ulike næringer, de Svea-ansattes tilknytning til Longyearbyen, boligsituasjonen, økonomiske rammevilkår med mer.

En bredere dokumentasjon av levekårene skjer hvert tiende år, når det gjennomføres levekårsundersøkelser på Svalbard i regi av Statistisk sentralbyrå. Den neste undersøkelsen skal gjennomføres i 2010.

Prisutvikling, konkurranse og lønnsomhet (kapittel 6)

Næringslivet på Svalbard er spesielt utsatt. Det er etablert rammebetingelser som skal kompensere for ekstra kostnader ved å drive virksomhet på Svalbard. Forholdene er likevel marginale, og spesielt for de som lever av lokalmarkedet kan selv beskjedne endringer i aktivitet og bosetting få store konsekvenser for salg og lønnsomhet. Det er derfor et stort behov for å overvåke lønnsomhetsutviklingen i næringslivet, blant annet for at myndighetene skal kunne gjøre nødvendige justeringer i rammebetingelsene. Det er viktig nok å fange opp virkningene av gjennomførte endringer i rammebetingelsene, som for eksempel av skatteendringer. Etter vår vurdering er det viktigere å si noe på forhånd om virkninger av endrede rammebetingelser. Innenfor rammen av samfunns- og næringsanalysene er det bygget opp et modellverktøy som kan brukes til analyser av virkningene av slike endringer.

Svalbard i en spesiell situasjon også konkurransemessig. Lokalmarkedet er lite og isolert, og det ligger til rette for at enkeltaktører kan etablere en markedsposisjon som gjør at de kan ta ut en ekstragevinst gjennom å fastsette høye priser. En slik utvikling er ikke ønskelig sett fra samfunnets side. Prisutviklingen på Svalbard har betydning for de fastboendes økonomi, og for den lokale lønns- og kostnadsutviklingen. På fastlandet har vi konkurranseloven, som skal framme konkurranse og hindre at enkeltaktører på en uønsket måte skal kunne utnytte sin markedsrett. For tiden vurderes det på nytt om denne loven skal gjøres gjeldende også for Svalbard. I den forbindelse har Konkurransetilsynet nylig gjennomført en undersøkelse av konkurransesituasjonen i Longyearbyen. Det er referert til denne undersøkelsen også i Samfunns- og næringsanalysen (2006), men resultatene av undersøkelsen er fortsatt ikke offentliggjort. Rapporten ligger til vurdering hos politisk ledelse i Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD). Hva som kommer til å skje i forhold til mulig innføring av konkurranseloven på Svalbard, er fortsatt usikkert. Konkurransvilkårene på Svalbard er derfor gitt begrenset omtale i årets samfunns- og næringsanalyse, på tilsvarende måte som i fjorårets analyse. Konkurransesituasjonen på Svalbard er for øvrig ikke kartlagt siden 1996, men vi må forvente at Konkurransetilsynets rapport inneholder en slik kartlegging.

Prisutviklingen på Svalbard har vært kartlagt siden 2001, da Statistisk sentralbyrå (SSB) gjorde en større undersøkelse av prisnivået på Svalbard og sammenliknet det med nivået på fastlandet. I 2003 ble det konstruert en prisindeks for Svalbard, og prisutviklingen vil heretter bli kartlagt årlig eller hvert annet år. Samfunns- og næringsanalysens

omtale av prisutviklingen begrenses til en relativt kort tabellpresentasjon, der vi kort presenterer utviklingen fordelt på produktovedgrupper.

I tillegg vil det etter planen gjennomføres en forbruks- og inntektsundersøkelse hvert femte år.

I forbindelse med samfunns- og næringsanalysene har det hvert år vært gjennomført en egen analyse av næringslivets lønnsomhet, med utgangspunkt i data fra Brønnøysund-registeret. Registertallene for Svalbard er ufullstendige, se nærmere omtale i avsnitt 1.4.3. Konsekvensen av dette er strengt tatt at analysen har liten utsagnskraft¹¹. Når vi likevel gjennomfører en analyse av slike tall også i årets samfunns- og næringsanalyse, har det sammenheng med at oppdragsgiver etter spør en slik gjennomgang. Etter vår vurdering er dette ett av temaene som bør vurderes tatt ut av samfunns- og næringsanalysen for framtida. En eventuell framtidig innføring av foretaksregisterloven og enhetsregisterloven også for Svalbards vedkommende vil kunne bidra til at deler av problemet med å bruke disse tallene forsvinner. Alle må levere regnskaper, noe som betyr bedre data. Vi vil likevel fortsatt sitte med et annet problem, nemlig at det er (og vil være) relativt få bedrifter på Svalbard. Indikatorer for Svalbard vil derfor alltid preges av tilfældigheter (siden det er få bedrifter), og de vil domineres av store bedrifter (om vi ikke, som i dag, fjerner de største fra indikatorene).

1.5.2 Oppsummering og konklusjon – neste års analyse (kapittel 7)

I det siste kapittelet oppsummeres årets samfunns- og næringsanalyse. Vi forsøker å se den i sammenheng med de tidligere analysene, men også i sammenheng med de metode- og datagjennomganger som har vært gjennomført i forkant av årets analyse.

Vi forsøker også å oppsummere årets analyse i lys av framtidige muligheter og utfordringer. På data- og metodesida forventer vi at til-

---

¹¹ Nærings- og handelsdepartementet (NHD) bruker tall fra Samfunns- og næringsanalysens (2006) lønnsomhetsdel når de i brev til Svalbard Næringsforening (av 20.07.2007) sier at lønnsomheten i Svalbards næringsliv ikke avviker spesielt fra lønnsomheten i næringslivet på fastlandet. Spørsmålet er om tallgrunnlaget er godt nok i samfunns- og næringsanalysene til at man kan konkludere om dette. Etter vår vurdering er det usikkert, men NHD har selv sagt sitt på ”det tørre” når de refererer til Samfunns- og næringsanalysen (2006).

---

gangen på offentlig informasjon vil bli stadig bedre. Dette er blant slike forbedringer som vil kunne bidra til å øke kvaliteten på analysen.

Rammebetingelsene for utvikling av et levedyktig lokalsamfunn i Longyearbyen er under stadig endring. Dette har da også ført til at lokalsamfunnet har endret seg vesentlig de siste årene, og at det på mange måter har blitt likere tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Spørsmålet er om man nå, slik vi antydte innledningsvis, har kommet i nærheten av det aktivitetsomfanget som er politisk ønskelig og som er tilstrekkelig for fortsatt å kunne hevde norsk suverenitet på Svalbard. Dersom man politisk mener det, kan virkemiddelbruken i tiden framover komme til å bli endret. Da blir det et politisk spørsmål å finne en virkemiddelbalanse, der en verken bruker ”for mye” eller ”for lite” av ulike virkemidler, samtidig som en holder seg innenfor de rammene Svalbard-traktaten setter. Hva sentrale myndigheter vil gjøre i den forbindelse, er usikkert. Skattesaken er ett eksempel. Man kan tenke seg at man innfører ulike typer skatter og/eller subsidier, at man øker (reduserer) bygge- og anleggsaktiviteten, at man satser sterkt (eller mindre) på UNIS og så videre. I kapittel 7 drøfter vi noen av disse mulighetene videre, sett i lys av hva som er aktuelle spørsmål høsten 2007.

2 Longyearbyen

I dette kapittelet vil vi kort gå gjennom utviklingen på Svalbard. Mye av fokus vil være knyttet til Longyearbyen, som er den største bosetningen. Utviklingen av svalbardsamfunnet dreier seg derfor også mye om utviklingen av Longyearbyen. Det er da også Longyearbyen som likner mest på et tettsted og lokalsamfunn (og en kommune) på fastlandet. De øvrige bosettingene er knyttet mer direkte til utvinning av kull (Svea) og forskning (Ny-Ålesund), og de representerer i den forstand arbeidsplasser i større grad enn lokalsamfunn. Utviklingen i Svea og Ny-Ålesund er likevel av stor betydning for utviklingen i Longyearbyen, noe vi diskuterer spesielt nedenfor. Det er likevel vanskelig å være helt konsistent når det gjelder bruken av navn. Noen ganger sier vi Svalbard, andre ganger Longyearbyen og andre ganger igjen Longyearbyen og Svea. Det henger blant annet sammen med at utviklingen i Longyearbyen er tett linket sammen med utviklingen i Svea.

Nedenfor begynner vi med en kort gjennomgang av Longyearbyens historie (avsnitt 2.1). Vi fokuserer mest på næringsutviklingen i dette kapittelet. I avsnitt 2.2 ser vi derfor nærmere på hvordan utviklingen har vært siden 1991. Vi fokuserer her på sysselsettingstall etter standard for næringsinndeling, og vi kopleer gjennomgangen opp mot diskusjoner i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Ovenfor viste vi at samfunnsutviklingen i Longyearbyen er svært betinget av utviklingen på arbeidsmarkedet, og at økonomisk baseteori kan nyttes til å si noe om forholdet mellom basisnæringer og avledet virksomhet. I avsnitt 2.3 ser vi derfor nærmere på basisnæringenes betydning, og på hvilken rolle utviklingen i basisnæringene har spilt for utviklingen i avledet virksomhet. Avsnittet starter med en generell drøfting av forholdet mellom basisnæringer og avledet virksomhet på Svalbard, der vi tar utgangspunkt i en femdeling av basisnæringene. Deretter diskuteres sysselsettingsutviklingen i hver enkelt basisvirksomhet for seg. Til slutt oppsummerer vi kapittelet i form av å presentere økonomiske nøkkeltall for hver av basisnæringene. Diskusjonen i dette kapittelet er

---

basert på innsamlet informasjon. Vi viser til kapittel 1.4 ovenfor for en nærmere drøfting av metode- og datagrunnlaget for analysen.

2.1 Kort historisk gjennomgang¹²

I fjor (2006) markerte Longyearbyen sitt 100-årsjubileum. Det var i 1906 John Munroe Longyear, gjennom selskapet The Arctic Coal Company, startet helårlig gruvedrift på sørsiden av Isfjorden. Dette var også grunnlaget for den bosettingen som seinere ble Longyearbyen, og som i dag har blitt et moderne lokalsamfunn.

I 1916 ble The Arctic Coal Company og alle eiendommer og rettigheter overtatt av det norskeide Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK). Longyearbyen ble gradvis bygget opp som en anleggsby rundt gruveaktiviteten. Fram til krigsutbruddet i 1940 steg folketallet i Longyearbyen jevnt til ca 800 innbyggere, og bortsett fra enkelte markerte svingninger, fortsatte folketallet å stige etter krigen.

På 1970-tallet kom utviklingen i Longyearbyen inn i en ny fase. Svalbardrådet ble etablert, det ble bygd ny flyplass, den stedlige administrasjonen rundt sysselmannsembetet økte, og staten overtok så å si alle aksjene i Store Norske. Midt i tiåret ble det lagt fram en ny stortingsmelding (St.meld. nr. 39, "Svalbard", 1974-75) som slo fast at målet var en "normalisering" av forholdene i lokalsamfunnet. Longyearbyen skulle ikke lenger være en "company town", der gruveselskapet ivaretok viktige samfunnsoppgaver.

Utover på 1980-tallet brukte staten store ressurser på å videreutvikle Longyearbyen til et moderne lokalsamfunn, som også skulle være attraktivt for barnefamilier. Byen endret utseende og befestet seg gradvis som et familiesamfunn. Den mest grunnleggende omstillingen kom likevel på 90-tallet, etter at Svalbard Næringsutvikling as (SNU), Spitsbergen Travel as og Svalbard Samfunnsdrift as (SSD) i 1988 ble etablert for å ivareta det som hadde vært SNSKs oppgaver knyttet til næringsutvikling, reiseliv, infrastruktur og samfunnstjenester.

I løpet av 1990-tallet utviklet Longyearbyen et mer allsidig næringsliv. Reiseliv, høyere undervisning og forskning vokste fram som viktige basisnæringer ved siden av kulldriften og statens egen aktivitet. I tillegg ble det etablert et stort antall mindre virksomheter som lever av lokalmarkedet og tilreisende. I alt finnes det nå om lag 170 store og

---

¹² Avsnittet er en omskriving av tilsvarende avsnitt i Samfunns- og næringsanalysen (2006).

små virksomheter i Longyearbyen, hvorav de fleste er private. Longyearbyen framstår i dag som et pulserende og moderne lokalsamfunn, og er den klart største bosettingen på Svalbard - med rundt 1900 innbyggere. Samtidig er Longyearbyen administrativt senter og kommunikasjonsmessig knutepunkt på øygruppa.

I 2002 ble det innført en ny styringsmodell for Longyearbyen. Da trådte det folkevalgte organet Longyearbyen lokalstyre (LL) i funksjon. Fra samme tid ble Svalbardrådet avviklet. Samtidig ble aksjene i Svalbard Samfunnsdrift as overført fra Næringsdepartementet til LL. Dermed har Longyearbyen fått et lokaldemokrati som i forhold til ansvar og myndighet ligger tett opp til kommunene på fastlandet. Fra 2006 er det også gjennomført endringer i organisasjonen. Etter den nye modellen ivaretas overordnede strategier, policyspørsmål, overordnet bestillerfunksjon og myndighetsutøvelse av LLs egen organisasjon. Samfunnsmessige driftsoppgaver, derimot, utføres av to kommunale foretak (Longyearbyen lokalstyre Oppvekstforetak og Longyearbyen lokalstyre Kultur- og fritidsforetak) og et heleid aksjeselskap med ansvar for den tekniske infrastrukturen (Bydrift Longyearbyen as). Fra 2006 er ansvaret for Longyearbyen skole overtatt av LL, og driften ivaretas av Longyearbyen lokalstyre Oppvekstforetak.

I følge St.meld. nr. 9 (1999-2000) ”Svalbard” ligger de overordnede målsettingene i svalbardpolitikken fast; ”konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd, bevaring av ro og stabilitet i området, bevaring av områdets særegne villmarksnatur og opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen”. Siden næringsaktiviteten på Svalbard sees som et viktig virkemiddel for å oppfylle disse målsettingene, legges blant annet følgende kriterier til grunn for næringspolitikken:

- Legge til rette for et variert og lønnsomt næringsliv, som gjør det attraktivt for familier å bo i Longyearbyen. Dette betinger blant annet bredde i handels- og servicetilbudene, og at det finnes stabile og helårslige arbeidsplasser både for kvinner og menn.
- Utvikle infrastruktur, servicetilbud og samfunnsforhold som gjør Svalbard til en attraktiv plattform for nasjonal og internasjonal forskning.
- Tilpasse virkemidlene slik at folketallet holder seg på et akseptabelt nivå. Myndighetene ønsker imidlertid ikke å stimulere til en økning i innbyggertallet ut over dagens nivå, og vil heller ikke

legge til rette for at Longyearbyen skal utvikle seg til et livsløps-samfunn.

- All næringsvirksomhet, ressursutnytting og forskning må skje innenfor de rammer som hensynet til Svalbards naturmiljø og kulturminner setter.

2.2 Aktivitetsutviklingen 1991 til 2006

Tabell 2.1 *Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper*

Kategori	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006
A Jordbruk og skogbruk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B Fiske	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C Bergv.drift og utvinning	370	286	265	233	225	267	234	247	286	338	384
D Industri	6	9	7	7	9	16	14	9	10	10	13
E Kraft- og vannforsyn.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F Bygge- og anleggsvirks.	27	43	68	135	86	141	187	212	226	242	205
G Varehandel. Rep. av kjøretøyer og hush.app.	26	43	48	79	83	83	96	94	94	105	94
H Hotell- og restaur.virks.	20	43	79	103	109	148	114	103	109	112	109
I Transport og kommunik.	99	104	116	145	159	213	211	205	190	198	217
J Fin. t.jyting og forsikring	4	5	3	4	4	4	4	4	4	3	3
K Eiend.drift, forretn.mess. tjenesteyt. Og utleievirks.	7	24	42	51	80	105	104	83	81	100	137
L Off. forvaltning	139	141	139	101	109	119	123	125	137	135	145
M Undervisning	26	30	56	66	77	83	89	93	95	103	110
N Helse- og sosialtjenester	18	18	17	23	26	23	27	25	21	20	22
O Andre sosiale og personlige tjenester	12	15	15	13	14	14	15	15	11	10	20
P Lønnet husarbeid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Q Intern. organer og org.	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum ekskl. studenter	756	761	855	960	981	1216	1218	1215	1264	1376	1459
Studenter	0	12	53	91	97	118	121	119	126	126	113
Sum inkl. studenter	756	773	908	1051	1078	1334	1339	1334	1390	1502	1572

Kilder: Bedriftsundersøkelsen (LL/SNU/SSD), se avsnitt 1.4 og andre lokale kilder. Data i tabellen er bakoverkompatible med tilsvarende tabeller i tidligere samfunns- og næringsanalyser.

Tabell 2.1 viser hvordan antall årsverk fordelt på næringer i Longyearbyen og Svea har utviklet seg fra 1991 fram til i dag (2006). Tilsvarende tabell er også presentert i tidligere samfunns- og næringsanalyser og behørig kommentert der. Kommentarene nedenfor er derfor knyttet opp mot kommentarer i tidligere analyser, og utviklingen fra 2005 til 2006 er forsøkt sett i lys av utviklingen på lenger sikt.

2.2.1 Utviklingen på lang sikt

Siden den første bedriftsundersøkelsen ble gjennomført på Svalbard i 1991 har totalaktiviteten, målt i antall årsverk, nesten doblet seg. Teller vi også med antall studenter, der ett årsverk tilsvarer 20 studievekt-tall (60 studiepoeng), er antall årsverk mer enn doblet (107 prosent høyere i 2006 enn i 1991). Sysselsettingen har vokst alle år, bortsett fra i periodene 1991-1992, 1997-1998 og 2002-2003, da sysselsettingen var omtrent som året før. Det har altså ikke vært nedgangstider på Svalbard gjennom hele denne perioden.

Årsverkene i Tabell 2.1 er fordelt på næringer på et relativt disaggregert nivå. Sysselsettingen innenfor så godt som alle næringene har vokst i perioden, men veksten varierer mye. En del av forklaringen til variasjonen er nok outsourcing¹³ innenfor noen virksomheter. De viktigste er nok for det første at SNSG har blitt mer fokusert mot gruvevirksomheten. En god del tilknyttede tjenester blir etter hvert kjøpt inn fra andre, som underleveranser. Selskapets ansvar for å produsere lokale samfunnstjenester er etter hvert overtatt av lokale myndigheter (LL/SNU/SSD). For det andre har ansvaret for produksjon av offentlige tjenester blitt flyttet fra lokale myndigheter til ulike driftsselskaper (og tilbake igjen), og produksjonen av en del offentlige tjenester har blitt konkurranseutsatt.

Siden kategoriseringen av ulike typer produksjon derfor kan variere over tid i tabellen, uten at det er uttrykk for reelle strukturendringer, kan det være mer hensiktsmessig å diskutere tabellen i sammenheng med de mer aggregerte tallene i Figur 2.1. Det framgår av figuren at det meste av veksten i perioden kan tilbakeføres til privat sektor. En viss vekst har det også vært innenfor offentlig virksomhet, og da spesielt innenfor undervisning. Konkurranseutsetting av en del renholds- og vedlikeholdstjenester forklarer fallet i offentlig sysselsetting fra 1995 til 1996.

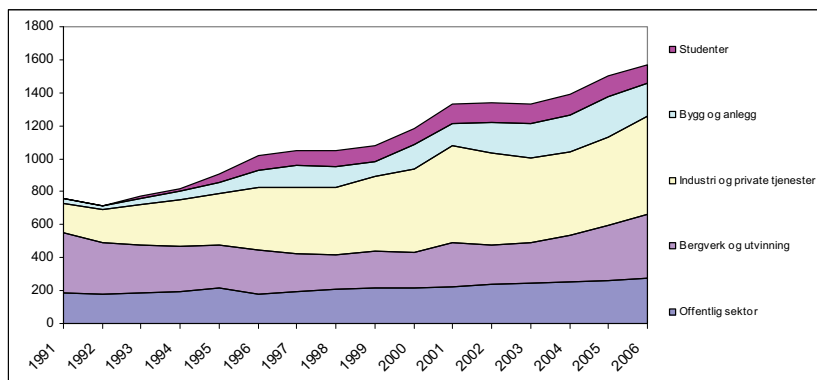
Ved inngangen til 1990-tallet var aktiviteten i gruvene på veg nedover. En av de viktigste grunnene til at samfunns- og næringsanaly-sene ble startet opp i 1992 var da også behovet for å se nærmere på hva som kunne skje med aktiviteten på Svalbard dersom kulldriften forsvant. Gruvedriften forsvant aldri, men ett utviklingstrekk, som har preget samfunnsutviklingen på Svalbard sterkt, har vært at gruveselskapet ble betydelig slanket gjennom 1990-tallet. Nedbemanningen ble likevel mer en kompensert av veksten i andre sektorer, og samlet

---

¹³ Visse deler av produksjonsprosessen flyttes ut til andre bedrifter og kjøpes inn igjen fra disse

perioden vist vesentlige strukturendringer samtidig som det har vært sterk sysselsetningsvekst. Mot slutten av 1990-tallet, og i samband med utbyggingen i Svea, tok gruveaktiviteten seg dessuten opp igjen.

Figur 2.1 *Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2006, aggregert til virksomhetskategorier*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene med mer.

Sysselsetningsveksten de siste femten årene har altså kommet i tre bølger. *Den første bølgen*, fra 1992 til 1996, skyldtes blant annet en sterk vekst i reiselivsbransjen og i privat sektor for øvrig. Samtidig var det en nedgang i aktiviteten i gruveselskapet. Da veksten ble noe mer moderat i reiselivsbransjen og privat sektor for øvrig, fortsatte nedgangen i gruveselskapet i 1997-1998, men dette var ikke nok til at sysselsettingen ble vesentlig mindre for Svalbard som helhet i 1998 enn i 1997. I *den andre bølgen* fikk økonomien på Svalbard fortsatte vekstimpulser fra reiselivet. Samtidig snudde den negative trenden i kullsekskapet, som fra 1998 til 1999 fikk et midlertidig oppsving (som for øvrig fortsatte igjen etter århundreskiftet). Oppsvingen i kullsekskapet skyldes blant annet at man begynte utvinning i Svea.

Fra 1999 til 2001 vokste sysselsettingen med nesten 25 prosent, noe som i stor grad kan forklares med utviklingen i privat, tjenesteytende virksomhet. Fra 2001 til 2003 lå aktiviteten omtrent på samme nivå, men dersom en holder bygge- og anleggsvirksomhet utenfor, var det et markert fall i totalaktiviteten på Svalbard.

Gjennom den *tredje vekstbølgen* preges utviklingen igjen av kulldriften. Etter hvert som utbyggingen i Svea ble erstattet med ordinær drift, planla man å redusere bemanningen. Aktiviteten i gruveselskapet gikk da også ned med 20 årsverk fra 2001 til 2003. Samtidig sto man imidlertid overfor svært gunstige priser på kull, målt i norske kroner. Gruveselskapet la derfor midlertidig om sine planer og økte produksjonen

til tre millioner tonn per år. Dette førte på ny til bemanningsøkning og større investeringer i Svea. Da det sommeren 2005 brøt ut brann i Svea Nord, økte behovet for arbeidskraft ytterligere, noe som ble ordnet gjennom økt bemanning og gjennom intens utnyttelse av tilgjengelig personell. I dag er aktiviteten i Store Norske omtrent på nivå med aktiviteten ved starten av 1990-tallet. Ryktene om gruvedriftens (potensielle) død den gang var med andre ord sterkt overdrevne, og det er i dag snakk om at det høye aktivitetsnivået vil fortsette i mange år framover. Samtidig er Svalbard-økonomien vesentlig omstrukturert, ved at man har fått mange flere bein å stå på. Dette gjelder både innenfor basisvirksomhet og avledet virksomhet.

Reiselivsnæringen var allerede 1991/1992 en av de næringene som var tenkt å skulle overta kulldriftens rolle som basisnæring på Svalbard. Aktiviteten i hotell-, restaurant- og transportvirksomhet (brukes også ofte som en tilnærming til reiselivsnæringen og utgjøres av sektor H og I i Tabell 2.1) har også vokst betydelig i perioden, fra drøyt 100 til drøyt 300 sysselsatte. Det var en viss nedgang i aktiviteten i næringen fra 2001 til 2004, men sysselsettingen har økt igjen etter det. I 2006 er man tilbake på omtrent samme sysselsettingsnivå som i 2002.

Sysselsettingen innenfor *offentlig forvaltning* har vært preget av svak vekst gjennom hele perioden, bortsett fra perioden 1995 til 1996 (konkurransetsetting av deler av virksomheten, se ovenfor). På grunn av denne nedgangen er sysselsettingen i offentlig forvaltning totalt sett likevel bare fem prosent høyere i 2006 enn i 1991.

Ikke minst har etableringen av *UNIS* bidratt til at aktiviteten innenfor undervisningssektoren (sektor M i Tabell 2.1) har blitt mer enn fire-doblet i perioden. Dette har også, siden etableringen i 1993, ført til at antall studenter har økt kraftig. Undervisningssektoren representerer i dag en viktig basisnæring i Longyearbyen.

Aktiviteten innenfor en rekke typisk *lokalmarkedsbaserte næringer* (sektor G, J og K) har vært rimelig stabil de siste årene. Når vi ser perioden fra 1991 under ett, har imidlertid sysselsettingen i disse sektorene vokst meget sterkt. I 2006 er den nesten fem ganger så høy som i 1991.

Bygg- og anleggssektoren er spesiell på Svalbard. Det henger blant annet sammen med at kulldriften etterspør vesentlige underleveranser fra denne sektoren også i perioder hvor investeringsaktiviteten der er lav. Gruvevirksomhet er slik sett samtidig anleggsvirksomhet. Likevel ser vi at aktivitetsveksten i bygg- og anleggsvirksomhet henger sterkt sammen med de tre vekstfasene de seinere femten årene. Det skyldes at investeringsnivået har vært høyere enn normalt i vekstperiodene,

men ikke uten unntak. I stagnasjonsperioden fra 2001 til 2003 økte aktiviteten i bygge- og anleggssektoren vesentlig, noe som bidro til å opprettholde totalaktiviteten. Mye av arbeidet i denne sektoren utføres imidlertid av arbeidere som er bosatt på fastlandet. Dette reduserer effekten på bosettingen, men bidrar samtidig til å dempe svingningene i lokaløkonomien som en følge av svingninger i investeringene.

Til slutt vil vi bare understreke at de strukturelle endringene som er drøftet i tilknytning til Figur 2.1 og Tabell 2.1 kan være noe fortegnet. Det henger sammen med at en rekke virksomheter utfører ulike typer aktivitet som det ikke skilles mellom i regnskapet, samtidig som de plasseres i kun én kategori i statistikken. Når virksomhet slås sammen eller splittes opp vil det dermed kunne se ut som om vi har hatt forskyvninger mellom kategorier som ikke gir uttrykk for endret struktur i produksjonen.

2.2.2 Utviklingen fra 2005 til 2006

Figur 2.2 viser sysselsettingen for 2005 og 2006, fordelt på de samme aggregerte næringene som i Figur 2.1. Sysselsettingen i Longyearbyen og Svea har økt med nesten fem prosent fra 2005 til 2006, totalt sett og inklusive studenter. Veksten fra 2004 til 2005 var omtrent like sterk. Det synes med andre ord som om Longyearbyen og Svea er inne i en kraftig vekstperiode.

En viktig forklaringsfaktor bak denne utviklingen finner vi i bergverkssektoren. Her har sysselsettingen økt med mer enn 13 prosent på ett år. Det har sammenheng med aktivitetsøkningen som fulgte i etterkant av brannen i 2005 (se avsnitt 2.2.1 for en svært kort omtale av noen av brannens konsekvenser), men andre rammebetingelser, som kullpriser, teknologi og Svea-gruvas relativt gode kullforekomster, bidrar også til Store Norskes ønske om å ha relativt høy produksjon for tida. I følge Store Norske vil aktiviteten i årene framover fortsatt være på omtrent samme nivå som i dag.

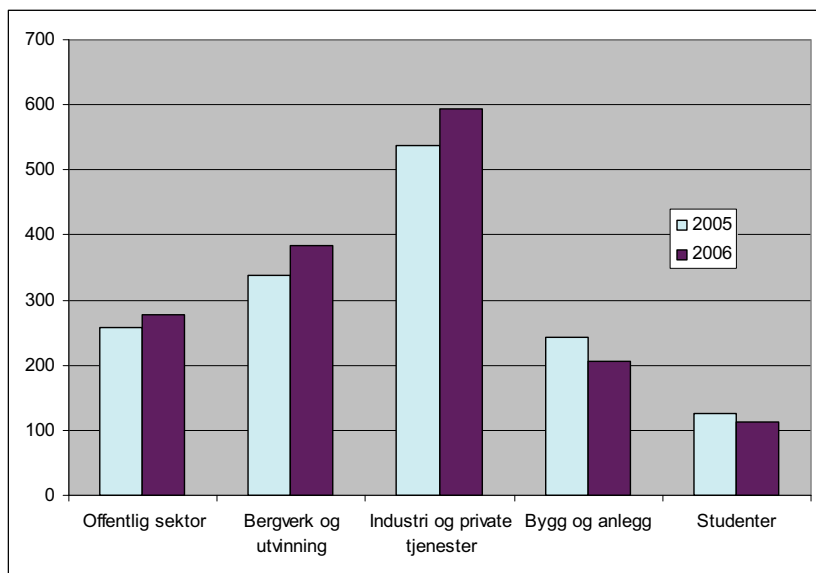
Det er likevel ikke bare bergverkssektoren som har vokst. Innenfor industri og diverse private tjenester er sysselsettingen drøyt 10 prosent (eller 55 årsverk) høyere i 2006 enn i 2005. Denne sektoren representerer stort sett avledet virksomhet. Vi finner vekst (Tabell 2.1) både i transport og kommunikasjoner (sektor I) og i eiendomsdrift etc. (sektor K).

I tråd med den generelle utviklingen de seinere årene har sysselsettingen innenfor offentlig virksomhet vokst også fra 2005 til 2006. Det har vært omtrent like høy prosentvis vekst i alle deler av offentlig

virksomhet (forvaltning (L), undervisning (M), og helse og sosial (N), se Tabell 2.1)

Figur 2.2 viser også en svak nedgang i sysselsettingen i et par næringsgrupper. Antall studentårsverk er redusert fra 126 til 113, dvs. med ca. ti prosent. Dette er ikke i tråd med utviklingen når det gjelder sysselsettingen innenfor undervisningssektoren på Svalbard generelt og UNIS spesielt, og det er heller ikke helt i tråd med de langsiktige planene for utviklingen i studentmassen på UNIS. UNIS forventer vekst både når det gjelder antall årsverk og antall studenter (se avsnitt 3.1.2).

Figur 2.2 *Antall årsverk i aggregerte næringer 2005 og 2006. Longyearbyen og Svea.*

Kilde: Bedriftsundersøkelsen 2005 og 2006 (basert på samme tall som Figur 2.1)

Det har også vært en viss nedgang i sysselsettingen i bygge- og anleggssektoren. Historisk sett er likevel sysselsettingen i denne sektoren relativt høy også i 2006. Den negative utviklingen det siste året kan derfor heller forklares med at aktiviteten i sektoren var spesielt høy i 2005.

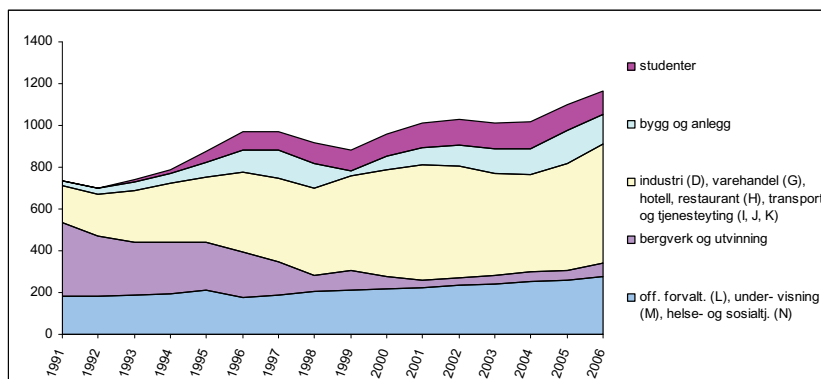
Alt i alt ser vi altså at aktiviteten i Longyearbyen og Svea, målt ved sysselsettingen, fortsetter å vokse også i 2006. Denne veksten er i tråd med en langsiktig trend, som har kunnet observeres gjennom hele 1990- og 2000-tallet, og det er mye som tyder på at denne utviklingen kan fortsette også framover (se kapittel 3).

Sysselsetningsveksten totalt sett skjuler også strukturelle endringer. Det interessante er, etter vår vurdering, at gruvevirksomheten synes å ”komme tilbake”, og at denne utviklingen har fortsatt også i 2006. Samtidig fortsetter sysselsettingen innenfor offentlig virksomhet å vokse i tråd med den langsiktige trenden. Lokal tjenesteproduksjon og varehandel vokser også, noe som gjør næringslivet bedre i stand til å betjene både turister og fastboende. Utviklingen fra 2005 til 2006 illustrerer på mange måter samtidig både bredden og vekstkraften i næringslivet på Svalbard.

2.2.3 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen

Et annet og kanskje viktigere forhold er at virksomhetene i Longyearbyen de siste årene har utført et økende antall årsverk i Svea og delvis Ny-Ålesund. Figur 2.3 viser utviklingen i Longyearbyen, ved at de årsverkene som er utført i Svea og Ny-Ålesund er tatt ut av tallgrunnlaget.

Figur 2.3 *Årsverk utført kun i Longyearbyen 1991-2006, aggregert til virksomhetskategorier*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene med mer

Sysselsettingen eksklusive studenter i Longyearbyen representerte omtrent 1051 årsverk i 2006 (eller ca 2/3 av samlet sysselsetting i Longyearbyen og Svea). Dette var en økning på 7,7 prosent fra året før, eller omtrent den samme utviklingen som i Longyearbyen og Svea samlet. Inkluderer vi studentårsverkene, ble det utført 1164 årsverk i Longyearbyen i 2006, en økning på 5,5 prosent fra året før.

Utviklingen i Longyearbyen fra 1991 og framover har vært noe mer varierende enn for Longyearbyen og Svea samlet. Sysselsettingen vokste kraftig i Longyearbyen fra 1992 til 1996, fra 700 til nesten

1000 årsverk. Fra 1996 og noen år framover ble en god del av gruveaktiviteten flyttet fra Longyearbyen til Svea. Dette førte isolert sett til redusert sysselsetting i Longyearbyen. Parallelt fortsatte omstruktureringen i Longyearbyen, som ikke bare medførte redusert sysselsetting i Store Norske. Annen virksomhet vokste kraftig, og da flytteprosessen til Svea var avsluttet, ble igjen longyearbyensamfunnet preget av sysselsettingsvekst. Flyttingen til Svea innebar samtidig en opptrapping av gruvevirksomheten på Svalbard. Dette ga, sammen med den positive utviklingen i reiselivet, sterke vekstimpulser inn i Longyearbyens næringsliv.

Fra 2001 til 2004 lå totalaktiviteten i Longyearbyen relativt stabil. Fra 2004 av er det på nytt registrert sterk sysselsettingsøkning. Denne veksten fortsetter inn i 2006 og kan i all hovedsak tilbakeføres til industri, varehandel, hotell, restaurant, transport og tjenesteyting. I tillegg vokste bygg- og anleggsvirksomheten sterkt fra 2004 til 2005, men det var en tilbakegang i aktiviteten i denne sektoren fra 2005 til 2006.

Vi har her vist hvordan sysselsettingssvingningene i Longyearbyen kan forklares, blant annet med utflytting av gruvevirksomheten til Svea. Utviklingen i Svea blir slik sett relativt ensidig preget av gruve-driften, der aktiviteten i gruva er helt avgjørende for annen aktivitet. Svingninger i rammebetingelsene for Store Norske (kullpris, dollarkurs eller lignende) vil dermed påvirke sveasamfunnet veldig sterkt, samtidig som det har ringvirkninger også til Longyearbyen. Med *stabile* rammebetingelser for, og aktivitetsnivå i, kulldriften, vil også samfunnet i Svea være relativt stabilt.

Næringsstrukturen i Longyearbyen er derimot avhengig av flere andre forhold enn kulldriften. For det første vil *aktivitetsutviklingen i andre basisnæringer* (enn kulldriften) påvirke aktivitetsnivået i Longyearbyen direkte. Redusert turisme har for eksempel direkte konsekvenser i form av redusert aktivitet i reiselivet. Dette har ytterligere (negative) ringvirkninger til avledet virksomhet. For det andre vil generelle inntekts- eller etterspørselsendringer, for eksempel som en følge av konjunktursvingninger, påvirke næringslivet i Longyearbyen (men ikke i Svea). Det henger blant annet sammen med at den inntekts-, og dermed konjunkturavhengige, virksomheten (avledet virksomhet) i hovedsak er lokalisert til Longyearbyen. Konjunkturrelle svingninger slår dermed sterkere ut der.

2.3 Basisnæringenes betydning

I kapittel 1.4 har vi diskutert den metoden som er brukt i tidligere samfunns- og næringsanalyser, og vi har argumentert for å bruke en tilsvarende tilnærming i årets analyse. En nærmere drøfting av metoden og dens styrker og svakheter finner en i tillegg hos Bjørnsen og Johansen (2007).

Man kan argumentere for at det over tid skal være balanse mellom pengestrømmene ut og inn av Longyearbyen,¹⁴ i det minste på lang sikt. En slik balanse kan oppnås på mange vis og vi vil ikke diskutere dem her. Virksomhet som genererer sin inntekt utenfor Longyearbyen (pengestrømmer utenfra) kalles for basisaktivitet. Slik aktivitet kalles også eksportorientert. Annen næringsaktivitet, som betjener basisvirksomhetens og befolkningens *lokale* behov og genererer sin inntekt i lokalmarkedet, utgjør avledet virksomhet. Det kan slik sett hevdes at basisaktivitet er mer ”fundamental” enn avledet virksomhet. På den annen side kan det hevdes at basisvirksomhet og avledet virksomhet avhenger av hverandre, og at begge er helt avgjørende for at et lokalsamfunn skal kunne eksistere. En nærmere diskusjon av dette skal vi la ligge.

I resten av dette avsnittet ser vi nærmere på utviklingen i basisnæringene og på forholdet mellom basisnæringer og avledet virksomhet. Vi starter generelt, før vi går nærmere inn på den enkelte basisnæring, og til slutt avrunder avsnittet med en gjennomgang av hvordan noen nøkkeltall for basisnæringene har utviklet seg de seinere årene. Utgangspunktet er Samfunns- og næringsanalysen (2006) og tidligere analyser, der utviklingstrekkene også er kommentert. Formålet med avsnittet er dermed å se utviklingen det siste året i et lenger perspektiv.

2.3.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet

I årets analyse har vi i utgangspunktet definert fem kategorier basisnæringer:

- Offentlig forvaltning og service
- Bergverk og petroleumsvirksomhet

---

¹⁴ Vi henviser mest til Longyearbyen i denne rapporten. Det vil likevel være slik at vi normalt ser Longyearbyen og Svea under ett og inkluderer den økonomiske aktiviteten begge steder i tabeller, figurer og omtale.

- Forskning og undervisning
- Studenter
- Reiseliv
- Avledet virksomhet (resten av næringslivet)

Dette er en grov inndeling. Ideelt sett skulle basiskategoriene, i følge definisjonen, kun omfatte aktivitet som får sin inntekt utenfra. I praksis er ikke det mulig. Store Norske selger kull til det lokale kraftverket. Bydrift Longyearbyen as (tidligere Svalbard Samfunnsdrift as) har større inntekter av sitt salg til lokalbefolkningen og andre virksomheter lokalt enn de mottar i offentlige overføringer, og postkontor og luftfartsverk lever i hovedsak av lokalt salg. Dette er ikke i tråd med modellens forutsetninger. På den annen side har staten ført en politikk der disse virksomhetene er tilført offentlige midler i et omfang som har sikret aktivitet og tjenestetilbud i ønsket omfang og til akseptable priser. Disse virksomhetene er også underlagt sterke offentlige reguleringer i form av krav til hvordan tjenestene som produseres skal se ut (kvalitetskrav blant annet). Aktiviteten er derfor, i stor grad, styrt utenfra også når det gjelder lokalbasert, offentlig tjenesteproduksjon. Svingninger i lokal etterspørsel har derfor ikke nødvendigvis resultert i tilsvarende aktivitetsendringer i offentlig forvaltning og service.

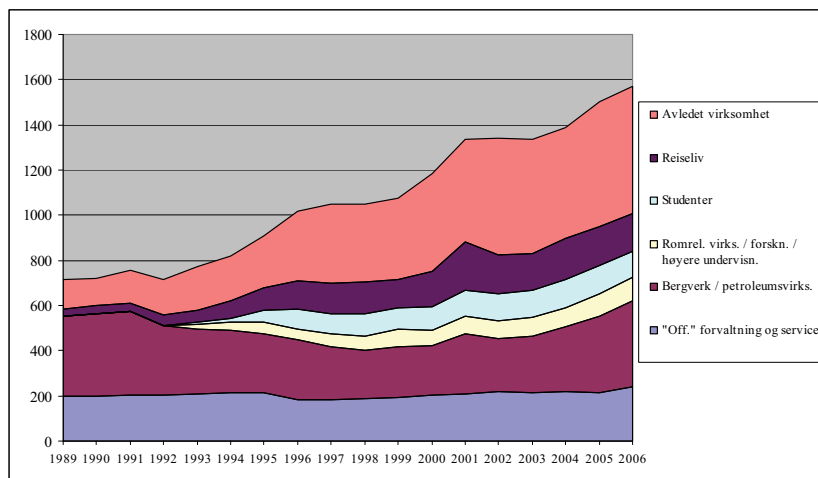
Aktiviteten innenfor de forhåndsdefinerte basisnæringene har stort sett steget gjennom hele 1990- og 2000-tallet. I 2006 er det i alt 1045 sysselsatte i disse virksomhetene i Longyearbyen og Svea, en økning på mer enn 60 prosent siden 1991.

Aktiviteten innenfor *kulldriften* gikk markert tilbake i begynnelsen av perioden. Dette skyldes ikke bare redusert produksjon. På samme tid valgte Store Norske å outsource en del av virksomheten sin til Leonard Nilsen Svalbard (LNS). De seinere årene har aktiviteten innenfor kulldriften vokst igjen, og i 2006 er det faktisk flere sysselsatte i denne sektoren enn noen gang gjennom observasjonsperioden.

Aktiviteten innenfor *offentlig sektor* har endret seg lite i perioden. Ser en bort fra en viss nedgang i forbindelse med konkurranseutsetting av en del av den lokale virksomheten midt på 1990-tallet, har sysselsettingen vokst noe hvert år.

Samtidig har det vært en sterk vekst innenfor de ”nye” basisnæringene. Sektoren *romrelatert virksomhet, forskning og høyere undervisning* (inkludert *studenter*) er preget av en stabil vekst gjennom hele perioden, mens utviklingen i *reiselivet* synes noe mer preget av svingninger.

Figur 2.4 *Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avleddet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1989-2006*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene. Egne beregninger

Reiselivssektorens svingninger falt for øvrig tidligere sammen i tid med svingninger i kulldriften, noe bidro til å forsterke svingningene i økonomien lokalt. Den sterke veksten i begge næringer¹⁵ fra 1999 til 2001 bidro til en kraftig vekst i totalaktiviteten i Longyearbyen og Svea. Deretter falt aktiviteten i disse næringene noe fram til 2003, før begge næringer igjen vokste til 2004. Etter 2004 har kulldriften fortsatt å vokse kraftig, men det virker som om sysselsettingen i reiselivssektoren har stabilisert seg. Historisk har de parallelle svingningene i kulldriften og reiselivet hatt markerte effekter også for totalaktiviteten, både ved at de to basisnæringene utgjør vesentlige deler av Svalbards økonomi *direkte* og ved at svingningene også har virkninger for avleddet virksomhet.

Den viktigste observasjonen om utviklingen i *avleddet virksomhet* de siste drøye ti årene, er likevel at den har vist sterk ekspansjon. Avleddet virksomhet har faktisk vokst sterkere enn basisvirksomheten. Dette skyldes delvis, som vi har vært inne på tidligere, at flere av funksjonene som tidligere ble ivaretatt av Store Norske, SSD og statsetatene, nå ivaretas av nye, kommersielle (og dermed private) virksomheter. Dette er på mange måter i tråd med gjeldende outsourcings- og dereguleringsfilosofi, og disse prosessene har derfor klare paralleller til

¹⁵ Aktivitetsutviklingen i reiselivet og kulldriften er ikke nødvendigvis uavhengige av hverandre. Samfunns- og næringsanalysen (2006) peker for eksempel på at økt kulldrift også medfører økt tilreisning, og dermed økt aktivitet i reiselivet.

hvordan store, private bedrifter og offentlige virksomheter tilpasser seg i andre deler av landet og ellers i verden. Kjernevirksomhet, ansvarliggjøring og effektivisering er noen av stikkordene for disse prosessene. Dette betyr samtidig at aktivitet som tidligere var registrert innenfor basisvirksomhetene kulldrift og offentlig virksomhet, nå registreres hos (mindre) private bedrifter innenfor avledet virksomhet. Funksjonaliteten har *ikke* endret seg.

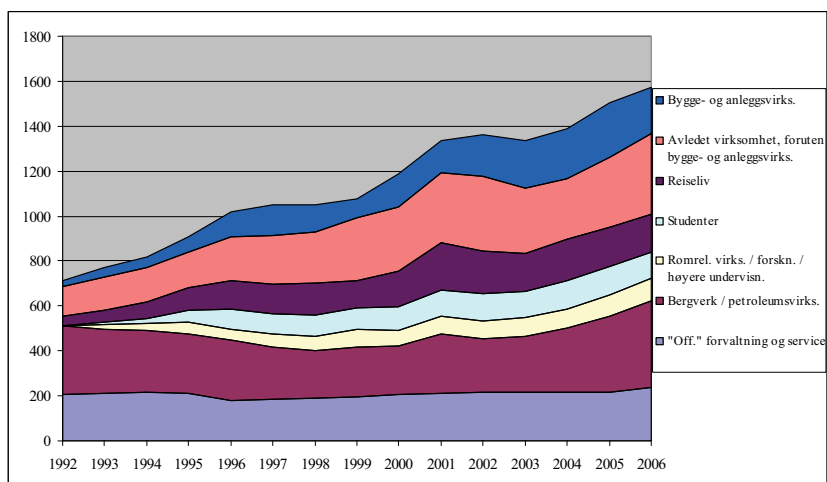
En annen, og kanskje viktigere, grunn til at avledet virksomhet har vokst så sterkt, er at *en rekke nye funksjoner* har vokst fram i Longyearbyen over tid. Disse funksjonene retter seg mot å betjene innbyggere så vel som næringsliv (og offentlig virksomhet), og de representerer på mange måter det som skiller et gammeldags og ensidig gruvesamfunn fra et moderne lokalsamfunn. Sannsynligvis er eksistensen av en rekke av disse tjenestene i Longyearbyen også betinget av at basisnæringen *reiseliv* er så viktig på Svalbard. Det er etablert lokale tilbud innenfor blant annet varehandel, eiendomsdrift, personlig og forretningsmessig tjenesteyting. Det finnes spesialiserte tilbud i en rekke bransjer, og der man tidligere måtte til fastlandet, kan man nå handle mange av de varer og tjenester man måtte ønske lokalt. Når omfanget av aktiviteten i basisnæringene øker, blir også markedet for flere og flere lokale tjenester etter hvert som størrelsen på lokalsamfunnet passerer flere og flere terskelverdier. Denne utviklingen har vært lett observerbar på Svalbard, som nå på mange måter har blitt et moderne lokalsamfunn.

Fra 2002 til 2004 kunne man registrere et brudd på denne utviklingen innenfor avledet virksomhet, ved at antall årsverk falt. Dette kunne vært et faresignal for lokalsamfunnet i Longyearbyens videre utvikling. En ny trend, der stagnasjon i aktiviteten i avledet virksomhet overtok for den foregående veksten, kunne betydd redusert vekst i bredden av tjenestetilbudet til innbyggere og næringsliv, og dermed også at Longyearbyens attraktivitet avtok. Redusert omfang innenfor avledet virksomhet ble *ikke* en ny trend. Fra 2004 til 2006 ekspanderte sysselsettingen i avledet virksomhet igjen. I 2006 er aktiviteten i avledet virksomhet i Longyearbyen større enn noensinne. Dermed skulle en også tro at bredden i det lokale tjenestetilbudet er større enn noensinne. Det gir imidlertid ikke datagrunnlaget oss informasjon nok til å si noe om.

Avledet virksomhet er en sekkekategori, som omfatter all aktivitet som ikke er forhåndsdefinert som basisvirksomhet. I et stort lokalsamfunn kan bygge- og anleggsvirksomheten regnes som en del av avledet virksomhet, i den forstand at investeringene i bygg og anlegg kan forklares i stor grad med lokal etterspørsel. Slik behøver det ikke være på

Svalbard. Her er det flere forhold som taler for at investeringsbeslutninger¹⁶ foretas relativt uavhengig av den lokale etterspørsel. Dette skyldes for det første at basisnæringenes investeringsbeslutninger, per definisjon, er tilpasset basisnæringenes behov. Disse behovene er tilpasset et marked utenfor Longyearbyen. Når basisnæringene dominerer i næringsstrukturen, vil deres investeringsbeslutninger også dominere lokale beslutninger. Samtidig er det relativt tilfeldig hvilket år det foretas investeringer i bygg og anlegg som brukes av avleddet virksomhet eller lokalbefolkningen. I et lite samfunn som Longyearbyen kan derfor tidsfasingen av lokale investeringer ha stor betydning for aktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten. Ideelt sett kan man derfor argumentere for å la aktiviteten i bygge- og anleggssektoren være investeringsstyrt¹⁷ i stedet for at den baseres på lokal etterspørsel (og dermed styres av aktiviteten i basisvirksomhet i vår modell).

Figur 2.5 Årsverk fordelt etter basisaktivitet, bygge- og anleggsvirksomhet og annen avleddet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2005

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

Figur 2.5 er presentert for å vise hvor stor andel av aktiviteten i avleddet virksomhet som er registrert i bygge- og anleggssektoren.

¹⁶ Når vi snakker om investeringer, mener vi her investeringer i bygg og anlegg. Investeringer i (varig eller halv-varig) materiell omtales ikke her.

¹⁷ I forbindelse med årets samfunns- og næringsanalyse er det for øvrig utviklet en modellvariant der vi kan simulere effekter av eksogene endringer i investeringsetterspørselen.

Bygge- og anleggsvirksomheten viser store svingninger¹⁸ fra år til år. Den viktigste forklaringen er nok svingninger i eksogen investerings-etterspørsel, det vil si i investeringer som styres av forhold utenfor lokalsamfunnet. Dersom investeringsnivået er høyt, samtidig sysselsettingen i bygge- og anleggssektoren går ned, kan det være et uttrykk for at flere pendler til Svalbard for å jobbe på anlegg (og bo på brakke, ikke melde flytting). Dette skjer blant annet dersom investeringene skjer ved hjelp av entreprenører fra fastlandet.

Sysselsettingen i bygge- og anleggssektoren på Svalbard har stort sett økt hvert¹⁹ år fra 1991 til 2005. Fra 2005 til 2006 gikk sysselsettingen i denne sektoren imidlertid ned med omtrent 15 prosent. Denne reduksjonen kan være uttrykk for at aktiviteten i sektoren har nådd et metningspunkt sett i forhold til investeringsetterspørselen, for at investeringsnivået på Svalbard gikk ned fra 2005 til 2006, eller for at det hentes stadig flere arbeidere fra fastlandet til prosjekter på Svalbard. En annen, og kanskje sannsynlig, forklaring på endringen kan være brannen i Svea-gruva. Da fikk Store Norske et stort behov for å øke sin arbeidsstokk, kanskje spesielt innenfor bygge- og anleggsvirksomhet, og det er ikke vanskelig å tenke seg at en del av arbeidskraften ble hentet fra bygge- og anleggssektoren lokalt. Vi ser også at sysselsettingen i Store Norske vokste spesielt mye fra 2005 til 2006.

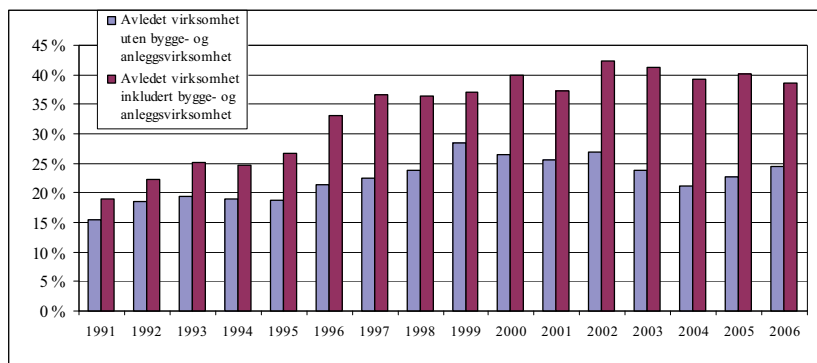
Figur 2.6 illustrerer kanskje dette poenget enda tydeligere. Her har vi vist hvordan andelen sysselsatte innenfor avledet virksomhet har utviklet seg over tid. Andelen økte kraftig gjennom 1990-tallet, fra knapt 20 til omtrent 40 prosent, men det synes som om den har stabilisert seg etter det. Etter år 2000 ligger den derfor på ca 40 prosent, men heller noe over enn noe under.

Den relativt stabile veksten fram mot år 2000 skjuler visse svingninger. Den sterkeste *stigningen* finner vi i perioden fra 1994 til 1997, som for øvrig faller sammen med en periode med sterk vekst i økonomien som helhet, også i basisnæringene. *Andelen*, og ikke bare antallet, sysselsatte i avledet virksomhet vokste altså, samtidig som Svalbards økonomi vokste generelt sett. Dette er sannsynligvis ett (av flere) uttrykk for at økonomien på Svalbard ble kraftig modernisert i denne perioden. Utflatingen etter århundreskiftet kan på tilsvarende måte være ett uttrykk for at økonomien har modnet.

¹⁸ En del av aktiviteten i bygge- og anleggssektoren, blant annet knyttet til oppussing og vedlikehold, vil alltid være basert på lokal etterspørsel.

¹⁹ Unntatt i perioden 1997 til 1999

Figur 2.6 Sysselsatte i avledet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting. Longyearbyen og Svea 1991-2006

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

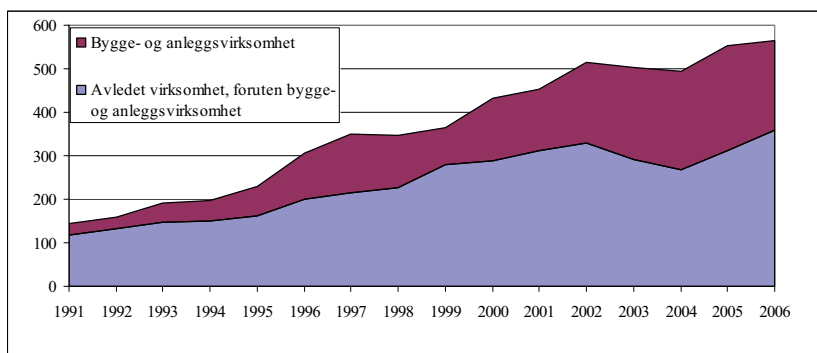
Svingningene er større når det gjelder sysselsettingsandelen i avledet virksomhet *utenom* bygg og anlegg. Etter en initial vekstperiode fra 1991 har ikke denne andelen vært under 20 prosent etter 1996. Figuren tyder imidlertid på at indikatoren svinger syklisk og i all hovedsak ligger mellom 20 og 25 prosent. En kort vekstperiode (1991-1993) avløses av en periode med stabilitet (til 1995). Dernest får vi en vekstperiode fram til 1999, da andelen er på sitt høyeste. Fram mot 2004 går andelen ned til 1996-nivå igjen, mens den stiger igjen fram til 2006. De store svingningene tyder på at bygge- og anleggsvirksomheten virker *stabiliserende* på sysselsettingsutviklingen innenfor avledet virksomhet som helhet – ved at den svinger omvendt av sysselsettingen i øvrig avledet virksomhet. Svingningene i *den registrerte* bygge- og anleggssysselsettingen kan, som vi har vært inne på ovenfor, også være et uttrykk for at bruken av entreprenører utenfra (fastlandet eller utlandet) svinger. Dersom dette er korrekt, fungerer faktisk svingningene i bygge- og anleggssysselsettingen som en buffer mot svingninger både i Svalbards økonomi som helhet og i bosettingen i Longyearbyen.

Differansen mellom de to søylene i Figur 2.6 utgjør altså sysselsettingsandelen i bygge- og anleggssektoren. Selv om det er store svingninger i bygge- og anleggssysselsettingen, ser vi at andelen sysselsatte øker over tid. Dette må kunne tilbakeføres til økende investeringsaktivitet i Longyearbyen (og Svea) over tid. Vi vet at lokalsamfunnet har gjennomgått store forandringer i perioden, noe som har krevd store investeringer. Samtidig har investeringsbehovet innenfor både basisvirksomhet og avledet virksomhet vært store. Store Norskes flytting til Svea trakk opp sysselsettingen i bygg- og anleggssektoren.

Utbyggingen av UNIS og forskningsparken seinere hadde tilsvarende effekter. Det har vært, og er fortsatt, et kontinuerlig behov for utbedring og utbygging av infrastruktur, innenfor transport (flyplass, kaier), energi, vann og varme. Innenfor reiselivet har det vært gjennomført store investeringer. Lokale myndigheter har bygget ut skole, barnehage, ungdomsklubb og idrettshall, i tillegg til andre bygg og anlegg. Med befolkningsvekst og større krav til boligstandard har det også vært store investeringer i hus over tid. Det er fortsatt planlagt store investeringer i Longyearbyen framover, blant annet knyttet til kraftverket, og det er vel et uttrykk for fortsatt behov for sysselsatte i denne buffernæringa også framover. Et annet spørsmål er om det er mulig å forklare svingningene i sysselsettingsandelen i avledet virksomhet utenom bygge- og anleggsvirksomheten på en god måte.

Figur 2.7 *Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. 1991-2006. Longyearbyen og Svea.*

Selv om andelen sysselsatte i avledet virksomhet totalt sett synes å ha stabilisert seg på omtrent 40 prosent av totalen, øker *antallet* i takt med den generelle økonomiske veksten i Longyearbyen (Figur 2.7). Svinginger i sysselsettingen i de to virksomhetstypene utjevnes fra år til år. Når aktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten går ned, øker aktiviteten i annen avledet virksomhet og vice versa. Nedgangsperioder innenfor avledet virksomhet totalt sett (summen av de to arealene) er omtrent fraværende. Det var en svak tilbakegang fra 2002 til 2004, som kan forklares med en tilbakegang i aktiviteten i avledet virksomhet utenom bygg og anlegg, ellers har det vært vekst. I Samfunns- og næringsanalysen (2006) antydes det at det muligens er slik at markedet for lokale tjenester er mettet, slik at det ikke lenger er rom for ytterligere vekst uten at også markedet vokser. Vår vurdering er at tallene ikke tyder på det. Aktiviteten innenfor avledet virksomhet ut-

enom bygge- og anleggssektoren har vokst kraftig de siste årene. Tilbakegangen til 2004 synes slik sett å ha vært midlertidig.

Basisaktiviteten utgjør generelt sett en viktig del av grunnlaget for det lokale markedet. Dersom deler av basisaktiviteten forsvinner, er det grunn til å forvente at også grunnlaget for deler av den avledede virksomheten vil forsvinne. Den enkelte basisnæring er koplet til avledet virksomhet gjennom lokale underleveranser, men også lønnsutbetalingene bidrar til å opprettholde den lokale etterspørselen. Med utgangspunkt i basisnæringenes relative betydning har vi derfor beregnet hvor mange avledede årsverk den enkelte basisnæring genererer i dag, basert på modellens forutsetninger. En sentral forutsetning er den inndelingen som er valgt for basisnæringene, som er den samme inndelingen som er brukt tidligere. En annen sentral forutsetning er at vi analyserer avledet virksomhet under ett, og at vi ikke trekker ut bygge- og anleggsvirksomhet.

Den enkelte basisnærings etterspørsel rettet mot den lokale økonomien er grunnlaget for å beregne nøkkeltall, inkludert multiplikatorer, for hver næring. Vi understreker at multiplikatorene for hver basisnæring er betinget av størrelsen på næringen, men også av størrelsen på avledet virksomhet. Tallgrunnlaget er en totaltelling, der vi har med all aktivitet i Longyearbyen (og Svea). Dette er rammen for dataene. Når multiplikatorene for hver næring beregnes, er de betinget av disse rammene. Når multiplikatorene brukes til å framskrive utviklingen i avledet virksomhet i kapittel 3, noe som også ligger til grunn for framskriving av befolkningen i kapittel 4, er det ingen slike rammer når det gjelder totalaktivitet (og –befolkning). Dette er en viktig egenskap ved analysemetoden som brukes.

2.3.2 Nærmere om offentlig forvaltning og service

Offentlig sektor i Longyearbyen kan deles inn i to. Den statlige aktiviteten (eksklusive høyere undervisning og forskning) er den ene, mens lokal tjenesteproduksjon og administrasjon (LLs domene) er den andre. Disse to delene av offentlig sektor har svært forskjellige oppgaver. Statens egne oppgaver på Svalbard er definert dels med utgangspunkt i Svalbardtraktaten og den norske suvereniteten, og dels med utgangspunkt i at Longyearbyen, i kraft av å være norsk bosetting, også har statlig aktivitet. De statlige oppgavene er definert og finansiert utenfor Svalbard selv. LLs oppgaver²⁰ er knyttet til lokal

---

²⁰ Oppgavene Longyearbyen lokalstyre har ansvaret for likner mye på kommunenes oppgaver i Fastlands-Norge.

offentlig tjenesteproduksjon og administrasjon. Produksjonen som LL har ansvaret for er i den forstand basert på lokal etterspørsel. Det finnes derfor argumenter for å trekke LLs oppgaver ut av basisnæringene. På den annen side er Staten en sentral finansieringskilde for LLs aktivitet. I tillegg er det staten som legger de innholdsmessige rammene for lokal, offentlig tjenesteproduksjon i Norge. Begge disse forholdene trekker i retning av å inkludere lokal, offentlig tjenesteproduksjon i basisvirksomheten og slå den sammen med statlig sektor, slik det har vært gjort i samfunns- og næringsanalysene hittil.

I årets analyse har vi åpnet for muligheten av at de lokale, offentlige aktivitetene behandles uavhengig av statens. Vi kan altså, reint modellmessig, skille mellom aktiviteten i de to offentlige sektorene. Vi har slik sett også beregnet nøkkeltall for de to offentlige sektorene hver for seg og samlet.

Tabell 2.2 *Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2006*

	Lokale kjøp (mkr)	Verdiskapning (mkr)	Sysselsetting (årsv)	Multiplikator
Statlig	109	44	82	1,186
Lokalstyre	111	81	156	0,700
Samlet	220	125	238	0,867

Kilde: Egne beregninger på tall fra Bedriftsundersøkelsen

Staten kanaliserte omtrent 470 millioner kroner til den lokale økonomien i 2006. Samtidig ble omtrent 100 millioner²¹ kroner trukket ut igjen i form av skatter og andre avgifter. Nettbidraget ble således 370 millioner. Tabell 2.2 viser noen nøkkeltall for hvordan LL og staten brukte disse pengene lokalt. Vi ser at verdiskapningen, som i offentlig sektor er definert som lønnskostnadene, beløp seg til 125 millioner kroner. Dette var med på å finansiere 238 årsverk. I tillegg brukte offentlig sektor omtrent 220 millioner kroner til lokale innkjøp. Samlet ga dette grunnlaget for en multiplikator på 0,9. De 238 årsverkene i statlig og lokal offentlig sektor gir dermed grunnlag for ytterligere 206 årsverk i avledet virksomhet.

Ser vi nærmere på forskjellen mellom statlig og lokal offentlig sektor, ser vi at de to er omtrent like store når det gjelder lokale kjøp. Både når det gjelder verdiskapning og årsverk, er staten omtrent halvparten så stor som LL. Dette impliserer også at lønna er omtrent den samme i de to offentlige sektorene. Statens betydning for resten av den lokale økonomien, målt i form av multiplikatoren, er vesentlig større enn

²¹ I følge regnskapstall fra Svalbardbudsjettet 2008

LLs. Dette henger sammen med at statens lokale kjøp er omtrent av samme omfang som LLs, samtidig som sysselsettingen er vesentlig lavere. En sysselsettingsmultiplikator, som måler ringvirkningene i årsverk per årsverk i basisvirksomheten, blir selvsagt stor når de lokale kjøpene er store i forhold til aktiviteten i sektoren selv.

Multiplikatoren for offentlig virksomhet er relativt stor, også når det gjelder LLs virksomhet. Dette har blant annet sammenheng med at både staten og LL gjennomfører store investeringer lokalt, noe som gjør store utslag i form av lokale innkjøp. I tillegg kjøper Staten inn transporttjenester (helikoptertransport) for en vesentlig sum årlig.

2.3.3 Nærmere om romrelatert virksomhet, forskning og høyere utdanning

Aktiviteten i forsknings- og undervisningssektoren i Longyearbyen, inklusiv romrelatert virksomhet, har økt meget sterkt de siste ti årene. Det er foretatt betydelige investeringer i bygninger og annen infrastruktur, og sektoren har i denne perioden mottatt store overføringer utenfra, inkludert fra den norske stat. I tillegg er omsetning og eksport økende. Slik sett har sektoren utviklet seg til en betydelig basisnæring.

Verdiskapingen i egen sektor er for år 2006 beregnet til ca 96 millioner kroner. Dette er en betydelig økning fra 2005 (79 millioner kroner), som reflekterer en viss økning i aktivitetsnivået, men nok i hovedsak er et uttrykk for økt salg og fortjeneste i denne sektoren. Verdiskapningen skal blant annet dekke lønnsutbetalingene, som bare steg med tre millioner kroner, fra 35 til 38 millioner. Samtidig økte verdien av lokalt kjøp av varer og tjenester fra 31 til 46 millioner kroner. Selv om verdien av de ansattes lokale kjøp ikke steg så mye, viser dette samlet sett at næringens lokale betydning øker.

Multiplikatoren har dermed økt, fra 0,35 til 0,45. Trass i denne økningen er ringvirkningene av aktiviteten fortsatt moderate, sammenliknet for eksempel med offentlig virksomhet. De 104 årsverkene i FoU-sektoren er grunnlaget for 47 årsverk i avledet virksomhet.

2.3.4 Nærmere om studentene

Studentene representerer ingen ordinær næringssektor. De legger imidlertid igjen penger i den lokale økonomien. En del studenter har deltidsarbeid og bidrar med sin arbeidskraft enten i basisnæringene eller i avledet virksomhet lokalt. Verdien av dette, i form av syssel-

setting og lokalt kjøp, er beregnet som en del av den ordinære analysen.

Studentene har normalt også andre kilder for sitt konsum, blant annet Statens lånekasse for utdanning, andre lån, oppsparte midler eller gaver fra foreldrene eller andre. Noen kan også ha inntekt utenfor Svalbard, i form av arbeids- eller kapitalinntekt. Det er på denne måten studentene representerer en basis for lokal virksomhet, på linje med (om ikke i like stort omfang som) annen basisvirksomhet. Siden etableringen av UNIS har studenttallet på Svalbard økt meget sterkt, selv om det falt noe fra 2005 til 2006.

Omfanget av studentenes forbruk har i tidligere samfunns- og næringsanalyser vært skjønsmessig fastsatt til omtrent 100.000 kroner per studentårsverk. I sommer ble det gjennomført en kartlegging av studentenes forbruk. Dessverre kom det relativt få svar inn, slik at kartleggingen ikke fikk den representativiteten en kunne ønske. Når vi ser på de innkomne svarene, viser de at 100.000 kroner er omtrent det de bruker per årsverk. Om undersøkelsen ikke ga oss anledning til å bekrefte at vi bruker rett anslag, viste den at vi har vært omtrent i riktig gate.

2.3.5 Kulldriften

Kulldriften utgjør fortsatt den viktigste basisvirksomheten på Svalbard, målt i forhold til både sysselsettingseffekt (direkte og indirekte) og "eksportinntekter" (det vil si inntekter inn til øygruppa). Salgsinntektene til Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG) var i 2006 på drøyt 1,23 milliarder kroner (inklusive SNSK), eller en økning fra 2005 på omtrent 100 millioner kroner.

Som en direkte følge av brannen i Svea Nord sommeren 2005, var produksjonen svært lav dette året (ca 1,5 millioner tonn). I løpet av våren 2006 var produksjonen tilbake på normalt nivå igjen, og dersom det ikke skjer noe uforutsett, vil man fortsatt produsere drøyt 3 millioner tonn kull per år framover.

For år 2006²² er verdiskapningen i sektoren beregnet til 215 mill. kroner, mot 361 millioner kroner året før. Nedgangen kan ha sammen-

---

²² Vi har fra 2006 av definert verdiskapningen som verdi av omsetningen minus verdi av bedriftens kjøp av varer og tjenester. *Investeringer* er en anvendelse som kan finansieres på forskjellige måter og holdt utenfor begrepet verdiskapning. Derfor er verdiskapningen i 2005 lavere enn i Samfunns- og næringsanalysen (2006). Dette gjelder også for reiselivet.

heng med at bedriften har måttet bruke mer midler på kjøp av varer og tjenester, for eksempel i forbindelse med opprydningen etter brannen.

Det er oppgitt at Store Norske i 2006 kjøpte varer og tjenester lokalt for 262 millioner kroner. I følge opplysninger fra gruveselskapet genererte dette 154 årsverk hos underleverandørene. Det gjennomføres 384 årsverk ved bedriften, til en samlet lønnskostnad av 240 millioner kroner (eller 625.000 kroner per årsverk). På bakgrunn av dette er det beregnet at hvert årsverk innenfor kulldriften gir grunnlag for 0,6 årsverk i avledet virksomhet lokalt (tilsvarende 220 årsverk totalt), gjennom bedriftens underleveranser og de ansattes lokale kjøp. Bortsett fra offentlig virksomhet er det kulldriften som har størst²³ lokale ringvirkninger. Multiplikatoren har økt betydelig over tid. Det kommer av at selskapet har foretatt en betydelig konkurranseutsetting og i dag konsentrerer seg om kjerneaktivitetene.

Mesteparten av aktiviteten i kulldriften, og også en god del av underleveransene, er lokalisert til Svea. Likevel kommer mye av ringvirkningene i Longyearbyen. Dette har blant annet sammenheng med at de som er ansatt i Svea, bor i Longyearbyen. Administrasjonen i Store Norske er for øvrig lokalisert til Longyearbyen. Selv om basisvirksomheten kulldrift i all hovedsak nå er lokalisert til Svea, er kulldriften likevel fortsatt av vesentlig betydning for lokalsamfunnet i Longyearbyen.

2.3.6 Nærmere om reiselivet

Reiselivets betydning for Longyearbyen er ikke analysert på samme, direkte måten som betydningen av de øvrige næringene. Det skyldes at reiselivsnæringen ikke lar seg avgrense til en næringsgruppe, men at vi finner reiselivsaktiviteter i de fleste næringer. Utgangspunktet for reiselivet er at de tilreisende legger inn penger i en rekke virksomheter, gjennom varer og tjenester de etterspør. Dette gjelder ikke bare hos reiselivsoperatører, hoteller, serveringssteder, opplevelsesprodusenter og andre virksomheter som normalt regnes til reiselivet. I like stor grad gjelder det handelsnæringa, ulike servicebedrifter, offentlige virksomheter mv.

Siden tilreisende i prinsippet etterspør varer og tjenester fra alle bedrifter, og bedriftene samtidig selger varer og tjenester til andre enn tilreisende, er det ikke nok å bruke bedriftenes regnskaper eller annen

---

²³ De lokale ringvirkningene var vesentlig mindre for en del år siden, men har økt over tid.

lett tilgjengelig informasjon når vi skal anslå reiselivets andel av bedriftens aktivitet. Det er minst to måter å gjøre det på:

1. Vi kan spørre de tilreisende hva og hvor mye de kjøper, og tilordne dette til ulike bedrifter/næringer. Fordelen med denne metoden er blant annet at den gir oss oversikt over forskjellene mellom ulike grupper av tilreisende. Det er forskjell på fritids- og forretningsreisendes bruk av penger, og pengebruken varierer også med den tilreisendes nasjonalitet. Ulempen er at metoden er kostbar og arbeidskrevende, og at den kan være upresis når det gjelder å fordele turistenes penger på bedrifter/næringer. De kjøper varer, ikke næringer!
2. Vi kan spørre bedriftene hvor mye de selger for til tilreisende. Denne metoden gir ikke anledning til å skille mellom ulike grupper tilreisendes konsum. Metoden kan derimot brukes til å anslå hvor stor del av omsetningen (og andre indikatorer) som er reiselivsorientert. Summert over alle bedrifter (næringer) gir dette samlet reiselivsaktivitet i Longyearbyen.

Metode 2 er brukt i vårt tilfelle. Dette skyldes først og fremst at det er en billig måte å skaffe fram informasjon på, gitt at man allerede skal gjennomføre en bedriftsundersøkelse på Svalbard. I de årlige undersøkelsene blir derfor bedriftene i Longyearbyen bedt om å anslå hvor stor del av aktiviteten som er reiselivsorientert. Resultatet er bedriftenes *anslag* på dette, men det er samtidig det beste anslaget vi har, og informasjonen sikrer at vi finner reiselivsaktivitet der den er – også utenom de tradisjonelle reiselivsbedriftene.

Med utgangspunkt i reiselivsandelene for hver bedrift beregnes hvor stor del både av omsetningen og av antall årsverk som er tilknyttet reiselivet i hver bedrift. Vi har dermed beregnet de direkte virkningene av de tilreisendes pengebruk som reiselivsorientert aktivitet i hver bedrift. Summert over alle bedrifter får vi fram aktiviteten i reiselivet som næring, som da blir en andel av den totale aktiviteten i Longyearbyen. De indirekte virkningene, eller ringvirkningene, er derimot beregnet på samme måte som for de andre basisnæringene. Det at oppmerksomheten er konsentrert om de tilreisende innebærer for øvrig at aktivitet generert av fastboendes reisevirksomhet ikke er med i tallene. Dessuten er transporten til/fra Svalbard holdt utenfor analysen.

Det er beregnet at den reiselivsrelaterte omsetningen i 2006 totalt beløp seg til omlag 289 millioner kroner, mot 254 millioner kroner året før. Dette omfatter i prinsippet alt direkte salg til tilreisende, samt det meste av salget til reiselivsoperatører og bedrifter utenfor Svalbard.

Tallet inkluderer ikke reiselivsrelatert omsetning rettet mot andre bedrifter på Svalbard. Dessverre er det ikke mulig på bakgrunn av registreringene å fastslå nøyaktig hvor stor del av dette salget som er reiselivsrelatert. Det har heller ikke vært mulig å fange opp alt salg av reiselivsprodukter til operatører og bedrifter utenfor Svalbard.

Verdiskapingen knyttet direkte til salget av varer og tjenester til tilreisende, samt til reiselivsoperatører og bedrifter utenfor Svalbard, er for 2006²⁴ beregnet til 111 millioner kroner, mot 95 millioner i 2005.

Det er videre beregnet at reiselivsbedriftenes lokale kjøp lå på omtrent 68 millioner kroner i 2006, som var noe lavere enn i 2005. I dette beløpet ligger for eksempel de lokale operatørenes kjøp av sledeturer og den delen av restaurantenes virksomhet som betales av hotellene. Lønnsutbetalingene var på 63 millioner kroner. Ut fra dette er det beregnet at hvert årsverk som reiselivet genererer i første hånd gir grunnlag for 0,4 årsverk i avledet virksomhet lokalt. Med en direkte sysselsetting i sektoren tilsvarende 170 årsverk, bidro aktiviteten til 73 årsverk i avledet virksomhet.

2.4 Ny-Ålesund og Longyearbyen

Ny-Ålesund ligger ved Kongsfjorden, ca. 15 mil nord for Longyearbyen. Ny-Ålesund har siden 1917 vært drevet av Kings Bay as (tidligere Kings Bay Kull Compani as), et selskap som fra 1933 har vært eiet av den norske stat. Stedet ble bygget opp på gruvedriften. I periodene 1917-29 og 1945-63 var det drift i gruvene. I denne tiden ble det bygget boliger og infrastruktur, og på det meste bodde det mer enn 300 mennesker på stedet.

På 1920-tallet var Ny-Ålesund utgangspunkt for flere kjente polarekspedisjoner. På 1950-tallet ble Ny-Ålesund rustet opp og modernisert, men etter gruveulykken i 1962 lå aktiviteten til Kings Bay Kull Compani as nede. Fra midten av 1960-tallet ble stedet tidvis utnyttet som base for naturvitenskapelig forskning, og i 1968 etablerte Norsk Polarinstitutt sin første helårsbemannede forskningsstasjon i Ny-Ålesund. På dette tidspunktet var imidlertid forskningsaktiviteten fortsatt svært begrenset.

---

²⁴ Ny måte å beregne verdiskapingen på for 2006 og 2005 gir lavere, men mer korrekt, nivå på verdiskapingen enn i tidligere analyser, se fotnote 22.

Det var først på 1990-tallet at Ny-Ålesund for alvor begynte å utvikle sin posisjon som en internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskningsstasjon. Stedet er i dag en sentral internasjonal referansestasjon for klimaforskning og miljøovervåking. Det er lagt vekt på å bevare Ny-Ålesunds kvaliteter som ”grønn” forskningsstasjon, der forurensing og annen menneskeskapt påvirkning forsøkes begrenset til et minimum. Ny-Ålesund er av norske myndigheter sagt å skulle reserveres for forskning som er avhengig av stedets særegne miljøkvaliteter. Spesielt i forhold til klima- og miljørelatert overvåking og forskning er det viktig å sikre lange måleserier, som ikke forstyrres av påvirkning fra lokale faktorer.

De nasjonale målene med Ny-Ålesund kan formuleres slik:

- å videreutvikle stedet som en sentral base for naturvitenskapelig forskning, fortrinnsvis for forskning som er avhengig av Ny-Ålesunds særegne kvaliteter
- å oppfylle den norske vertskapsrollen, ved å tilby det internasjonale forskningsmiljøet en velegnet og konkurransedyktig plattform (infrastruktur og tjenester) for denne type forskning
- at Kings Bay as skal kunne tilby tjenester til forskningsmiljøet med kostnadsbaserte priser

2.4.1 Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund

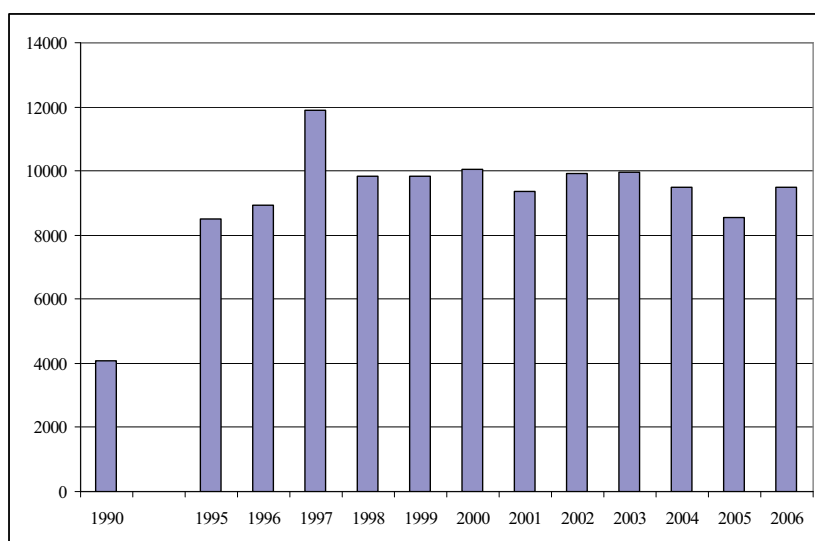
Ny-Ålesund er i dag et forskningssenter. I Strategiplan for Kings Bay as er visjonen for Ny-Ålesund at stedet ”skal framstå som et sterkt og attraktivt internasjonalt arktisk forskningsmiljø”. Det er formulert åtte målsettinger med tilhørende strategier (se Kings Bay as sin årsrapport for 2006):

- Opprettholde og videreutvikle gode infrastrukturtenester
- Bidra til en bedre koordinering av forskningsaktivitetene
- Vekst i antall forskerdøgn fra 10.000 til 14.000
- Ta vare på og gjøre tilgjengelig kulturarven på stedet
- Drive stedet innenfor rammene av en bærekraftig utvikling
- Være en god og attraktiv arbeidsgiver
- Innen våre rammer være en seriøs samfunnsaktør
- Økonomisk resultat i balanse

Forskning i Ny-Ålesund

Forskningsaktivitetene i Ny-Ålesund hadde en kraftig vekst på 1990-tallet. I år 2006 genererte forskningen direkte 8940 overnattingsdøgn. Dette tilsvarer 37,3 forskerårsverk (ett forskerårsverk = 240 overnattingsdøgn). I tillegg kommer de indirekte effektene lokalt og den aktiviteten som forskningen i Ny-Ålesund genererte bl.a. i Longyearbyen. (se avsnitt 2.4.2). Forskningsaktiviteten var knyttet direkte til et stort antall vitenskapelige prosjekter og ble utført av personell fra ca 20 forskjellige nasjoner.

Figur 2.8 *Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning. 1990, 1995-2006*

Kilde: Kings Bay as

Den sterke veksten i antall overnattingsdøgn blant forskere fra tidlig på 1990-tallet flatet ut mot slutten av 1990-tallet og har siden 1998 ligget rundt 10.000. Nedgangen fra 2003 til 2005, som i stor grad kunne tilbakeføres til redusert norsk innsats i Ny-Ålesund, er i 2006 snudd til ny oppgang som i hovedsak kan forklares med økt norsk aktivitet.

I forbindelse med den økte oppmerksomheten omkring klimaforskning, er det uttrykt at de polare strøk er særlig viktige. Kings Bay as sin årsmelding for 2006 legger derfor til grunn at forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund vil fortsette å øke, blant annet i tilknytning til marinlaboratoriet, som ble åpnet i 2005. Generelt sett stilles det store krav til

den forskningsinfrastruktur og forskningsservice som tilbys fra Kings Bay as, dersom aktiviteten skal fortsettet å øke.

Kings Bay as har ambisjoner om å være koordinator og tilrettelegger for forskning og miljøovervåking i Ny-Ålesund. De ulike forskningsinstitusjonene på stedet skal stimuleres til samspill og aktivitet på et høyt internasjonalt nivå. Det legges også vekt på å styrke forsknings- og undervisningssamarbeidet mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund. De to stedene har ulike kvaliteter, og det arbeides bevisst med å utløse positive synergieffekter. Koordineringen vil blant annet skje gjennom samarbeidsforaene Svalbard Science Forum (SSF) og Ny-Ålesund Science Managers Committe (NySMAC), se også avsnitt 2.4.2.

Flere forhold tilsier at Ny-Ålesund fortsatt har et vekstpotensial som internasjonal forskningsbase. Stedet har naturgitte fortrinn innenfor flere av polarforskningens satsingsområder framover, ikke minst innenfor klimaforskning, der Ny-Ålesund allerede spiller en viktig rolle internasjonalt. Nordområdene og Barentshavet seiler opp som en stadig viktigere provins for marine ressurser, olje, gass og andre naturressurser, og dette stiller oss overfor enorme utfordringer knyttet til bevaring av miljøet, videreutvikling av internasjonale spilleregler og samarbeid. Det forventes at det Internasjonale polaråret (YPI) i 2007/2008 vil gi polarforskningen et løft både nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen satser allerede tungt på Svalbard som utstillingsvindu og internasjonal møteplass i forhold til de utfordringene verdenssamfunnet her står overfor.

Sekundæraktivitet

I sommersesongen ankommer et stort antall turister med cruiseskip og mindre turistbåter. Selv om disse fartøyene kun ligger noen få timer til kai, har Kings Bay as beregnet at turistanløpene står for en vesentlig del av butikkomsetningen (om lag 70 prosent) og havneinntektene. Et mindre antall ikkevitenskapelig besøkende kommer til Ny-Ålesund med fly, seilbåter og lignende men er strengt regulert. Det tillates ikke regulær overnattingsturisme i Ny-Ålesund

I løpet av 2006 ble det registrert 131 båtanløp med 26.105 passasjerer som gikk i land for å se seg om og eventuelt handle, før de gikk om bord igjen. Dette er en økning på nesten 1000 passasjerer over kai fra 2005. Økningen har fortsatt også i 2007.

Drift av stedet

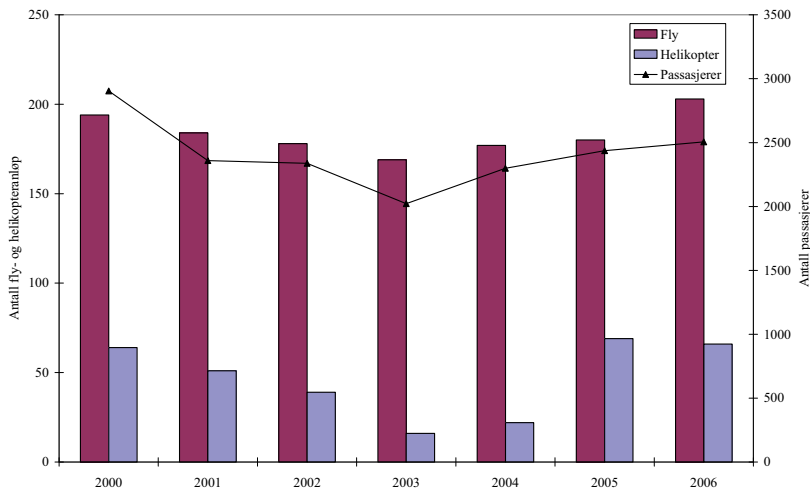
Ny-Ålesund eies og drives av Kings Bay as. Til sammen utførte selskapets ansatte 32 årsverk, som er det samme som året før. 23 personer arbeidet i faste heltidsstillinger ved utgangen av 2006, ingen

var i faste deltidsstillinger. Til sammen sto Kings Bay as sine egne ansatte for omtrent 40 prosent av overnattingene i Ny-Ålesund. Forskningen sto for omtrent 48 prosent av overnattingene, mens de besøkende stor for omtrent 10 prosent av overnattingene.

For å møte den voksende etterspørselen og tilby forskningen gode vilkår, har Kings Bay as gjennom de siste 10 årene investert store beløp i opprusting av infrastruktur og bygningsmasse. I 2006 gikk investeringene kraftig ned i forhold til året før. I 2005 hadde entreprenører, håndverkere og konsulenter i alt 1962 overnatningsdøgn i Ny-Ålesund, noe som ble redusert til 450 i 2006. I 1999, da bygge- og anleggsaktiviteten var på det høyeste, sto entreprenørene for hele 5.198 overnatningsdøgn.

I 2006 ble det registrert 2505 personreiser med fly til og fra Ny-Ålesund, tilsvarende drøyt 1250 innreiser. Dette er en liten økning sammenliknet med i 2005. Antall anløp med fly og helikopter økte med 20, med en svak nedgang for antall helikopteranløp og en økning for antall flyanløp. Antall flyanløp tilsvarer 2-3 i uka.

Figur 2.9 *Antall fly- og helikopteranløp. Antall passasjerer. Ny-Ålesund 2000-2005.*

2.4.2 Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund

Aktiviteten i Ny-Ålesund har på ulike måter ringvirkninger i Long-yearbyen. Den store reiseaktiviteten av forskere fører blant annet til

flere overnattingsdøgn og større reiselivsrelatert omsetning i Longyearbyen.

Oppbyggingen av høyere undervisningstilbud og forskningsrelatert infrastruktur i Longyearbyen har derimot foregått relativt uavhengig av aktiviteten i Ny-Ålesund. Til tross for at det tidlig ble etablert en form for arbeidsdeling, har det også vært et element av konkurranse mellom de to stedene. I dag arbeides det imidlertid for å styrke det faglige og praktiske samarbeidet. Norsk Polarinstitutt (NP), som hele tiden har vært en sentral aktør i Ny-Ålesund, er nå tungt etablert i Forskningsparken i Longyearbyen. UNIS, som eies av de fire norske universitetene, samarbeider med NP og er en av interessentene til det nye marinbiologiske laboratoriet i Ny-Ålesund. Norges Forskningsråd spiller en mer aktiv koordineringsrolle enn tidligere, og fullfinansierer nå en stilling som både representerer Forskningsrådet på Svalbard og drifter det lokale samordningsorganet Svalbard Science Forum. Internasjonalt er det stedenes samlede kvaliteter som gjør at Svalbard framstår som en attraktiv plattform for arktisk forskning.

Leveransene av varer og tjenester fra Longyearbyen til Ny-Ålesund er begrensede. Det meste av forsyningene går fortsatt direkte fra fastlandet, og utbyggingen blir i stor grad utført av fastlandsselskaper. I 2006 ble det kjøpt varer og tjenester i Longyearbyen for ca sju millioner kroner, mot ca 18 mill. kroner året før. Det høye beløpet i 2005 henger sammen med underleveranser i forbindelse med byggingen av marinlaboratoriet. Nivået på de lokale kjøpene i 2006 er for øvrig vesentlig høyere enn de var i 2004, noe som tyder på at aktiviteten i Ny-Ålesund i større grad enn tidligere kjøper underleveranser fra virksomhet i Longyearbyen. I tillegg bruker de som bor og jobber i Ny-Ålesund penger i Longyearbyen. Alt i alt er det beregnet at aktiviteten i Ny-Ålesund (37 årsverk) genererer ringvirkninger som ligger i underkant av 10 årsverk i Longyearbyen.

2.5 Oppsummering – utvikling i nøkkeltall

Tabell 2.3 oppsummerer gjennomgangen i avsnitt 2.3. I tabellen vises utviklingen fra 2005 til 2006 når det gjelder noen nøkkeltall for basisnæringene, samt for forholdet mellom den enkelte basisnæring og avledet virksomhet.

Tabell 2.3 Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2005 og 2006

	Offentlig		FoU		Studenter		Bergverk		Reiseliv		Sum basis	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Omsetning ¹⁾	137	158	82	109			1142	1235	254	289	1615	1791
Verdiskaping ¹⁾	111	125	79	55			361	215	95	111	646	506
Bedriftenes lokale kjøp ¹⁾	240	221	31	46	10	11	245	262	70	68	596	608
Lønnsutbetaling ¹⁾	98	111	35	38			182	240	53	63	368	452
Multiplikator	0,98	0,87	0,35	0,45	0,08	0,08	0,62	0,57	0,41	0,43	0,56	0,54
Årsverk direkte	216	238	97	104	126	113	338	384	172	170	949	1009
Avledelede årsverk ²⁾	212	206	34	47	10	9	210	220	70	73	536	564
Sum årsverk	428	444	131	151	136	122	548	604	242	243	1485	1573

¹⁾ Millioner kroner

Kilde: Bedriftsundersøkelsene, egne beregninger

Bergverksdrift er fortsatt den absolutt sett viktigste basisnæringen i Longyearbyen og Svea, enten vi måler direkte eller indirekte effekter av aktiviteten. Summerer vi direkte og indirekte virkninger, tilsvarer aktiviteten i kulldriften omtrent 40 prosent av den totale sysselsettingen i Longyearbyen og Svea i 2006. Slik sett er kulldriften omfattende, og omfanget av aktiviteten i kulldriften er svært viktig for opprettholdelsen av lokalsamfunnet i Longyearbyen. Summen av aktiviteten i annen basisvirksomhet forklarer, om man inkluderer ringvirkninger, omtrent 60 prosent av det totale antall årsverk. Dette illustrerer at all basisvirksomhet, på samme måte som kulldriften, er viktig når det gjelder opprettholdelse av lokalsamfunnet inklusive skoler, barnehager og andre deler av offentlig sektor.

Dette illustrerer at hvordan vi avgrenser basisnæringene fra hverandre og fra annen virksomhet er helt avgjørende for hvilken relativ betydning hver basisnæring har i lokalsamfunnet. Etter vår vurdering er det derfor feil å "rangere" basisnæringene etter deres relative betydning. Til sammen betyr bredden av basisnæringer, som på forskjellig vis leverer tjenester storsamfunnet²⁵ vil ha og vil betale for, at det også er stor bredde i lokalsamfunnets inntektsgrunnlag. Dette bidrar til å opprettholde lokalsamfunnet. Inntektene genererer ringvirkninger, som blant annet består i et mer variert tilbud av tjenester rettet inn mot innbyggere og næringsliv lokalt enn det ville vært dersom omfanget av basisvirksomheten var mindre.

²⁵ Man kan si at storsamfunnet etterspør aktivitet på Svalbard, blant annet fordi aktiviteten er nødvendig for å sikre norsk suverenitet. Slik sett kan aktiviteten defineres som en eksportvare, som nasjonen Norge er villig til å betale for.

3 Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea

I dette kapittelet gjennomgår vi grunnlaget for å lage framskrivinger av aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. Gode framskrivinger er viktige forutsetninger for rasjonell planlegging av blant annet offentlig tjenesteproduksjon, infrastrukturbygging og tilrettelegging av tomter. Slik sett er de nyttige for lokale offentlige myndigheter, men også for staten. Samtidig kan framskrivingene bidra til å gi næringsaktører og befolkning mer kunnskap om framtida.

Ett sentralt kjennetegn ved framskrivingene er at de setter utviklingen på Svalbard i system. Vi tar utgangspunkt i det vi veit om Svalbards økonomi og hvordan vi tror økonomien virker. Dette kombineres med anslag på utviklingen i basisnæringene, der vi kombinerer kunnskap om historiske utviklingstrekk med forventninger og anslag fra næringsaktører. Samlet gir dette konsistente framskrivinger av Svalbards økonomi. Det er ingen forunt å kunne anslå framtida med full sikkerhet. Framskrivingene er med andre ord usikre, og vi veit egentlig ikke hvor usikre de er heller. Derfor har vi gjennomført beregninger av hvor følsomme framskrivingene er for endrede forutsetninger på følgende områder:

1. Vekstanslag for basisnæringene
2. Sammenhengen mellom basisnæringenes utvikling og utviklingen i avledet virksomhet (multiplikatorenes størrelse)
3. Hvilke basisnæringer har vi?

Vi mener vi har diskutert valg av modell godt nok i avsnitt 1.4 og vil derfor ikke diskutere hvordan valg av modell påvirker resultatene. Punkt 1 til 3 er nærmere diskutert i avsnitt 3.3.

Framskrivingene gjelder årene 2007 til 2011. Vi tar utgangspunkt i forutsetningene for utvikling i basisnæringene (avsnitt 3.1), før vi ser nærmere på den totale aktivitetsutviklingen (avsnitt 3.2). Begge disse

avsnittene fokuserer på det vi kaller *hovedalternativet*. Kapittelet avsluttes med en nærmere diskusjon av virkningene av å endre noen av forutsetningene, det vil si å avvike fra hovedalternativet (avsnitt 3.3).

3.1 Basisnæringenes utvikling framover

Vi presenterer nedenfor kvantitative anslag på hvordan basisnæringene kan utvikle seg framover i det vi, samtidig som vi drøfter kort de oppgaver de ulike basisnæringene har. Grunnlaget for anslagene er i all hovedsak basisnæringene selv. Det er også basisnæringene selv, sammen med det som står i tidligere samfunns- og næringsanalyser, som har bidratt med den mer kvalitative informasjonen i analysen.

3.1.1 Offentlig forvaltning og service – moderat vekst

Offentlig forvaltning og service er i hovedalternativet slått sammen til en²⁶ sektor, som både omfatter statlig aktivitet og lokalforvaltningens aktivitet (LL). Aktiviteten i mange av virksomhetene i offentlig sektor er politisk bestemt og ikke markedsbestemt. Andre er både politisk bestemt og behovsstyrt. Dette gjelder for eksempel skolen, sjukehuset og lokalforvaltningen, men også Avinor og Posten²⁷. Vi har altså valgt å behandle offentlig sektor som basisnæring, der vi har vektlagt at sektoren genererer en inntektsstrøm til Svalbard, samtidig som den i hovedsak er politisk styrt.

Lokalforvaltningen

Lokalforvaltningen ble omorganisert med virkning fra 1. januar 2006. Styringen bygger nå på bestiller-/utførerprinsippet. En relativt liten administrasjon er knyttet opp mot det politiske nivået. Strategiske oppgaver, bestillerfunksjonen og myndighetsutøvelse ivaretas i Longyearbyen lokalstyres (LLs) egen administrasjon. Utførerfunksjonen ivaretas av ett av de tre heleide foretakene Kultur- og Fritidsforetak (KF), Oppvekstforetak (KF) og Bydrift Longyearbyen (as). Hvert av disse foretakene har spesialistkompetanse innenfor sine spesielle funksjoner, slik at det er en arbeidsdeling mellom dem når det gjelder

---

²⁶ Dette gjelder ikke offentlig aktivitet som er kategorisert i næringen romrelatert virksomhet, forskning og høyere undervisning (FoU).

²⁷ Selv om disse nå opererer mer eller mindre som ordinære markedsaktører, er de inkludert i offentlig sektor i analysen.

utførerfunksjonen. Denne måten å organisere på innebærer i prinsippet at LL kan bestille tjenester hos ulike leverandører. I praksis er nok foretakene relativt enerådende i Longyearbyen på sine områder. I statistikken er LLs administrasjon og de tre foretakene klassifisert som lokal offentlig sektor. Når vi omtaler lokalforvaltningen i denne rapporten, bruker vi forkortelsen LL. Forkortelsen LL omfatter, dersom ikke annet er sagt, også de tre foretakene.

Statlig virksomhet

Statens aktivitet er knyttet til Sysselmannen på Svalbard, Bergvesenet med bergmesteren for Svalbard, Svalbard Likningskontor, Svalbard Kirke, Svalbard-avdelingen av Tromsø Trygdekontor, Longyearbyen Sykehus, Longyearbyen Postkontor, Statsbygg Nord og Avinor.

Utviklingen i offentlig virksomhet framover

Aktiviteten i offentlig virksomhet har i all hovedsak vokst relativt jevnt og sterkt i hele perioden fra 1991. Bortsett fra i en kort periode på 1990-tallet, da det var nedgang i aktiviteten på grunn av konkurranseutsetting, har sysselsettingen i offentlig virksomhet vokst, og ofte med minst et par prosent årlig. Gjennomsnittlig, årlig vekst i sysselsettingen har vært 0,4 prosent siden 1991. I Samfunns- og næringsanalysen (2006) ble den framtidige veksten anslått til 0,5 prosent per år. Vi ser ingen grunn til å avvike fra dette anslaget i årets framskrivninger.

Tabell 3.1 *Forutsatt sysselsettingsutvikling i offentlig sektor (0,5 % pr år) 2006-2011 i hovedalternativet. Antall årsverk, Longyearbyen.*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Offentlig virksomhet	238	239	240	241	242	244

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2006).

Den forutsatte utviklingen gir en sysselsettingsvekst på et drøyt årsverk per år framover. Hvorvidt dette er høyt eller lavt, er vi usikre på. Vi har for eksempel ikke tatt høyde for at utviklingen i deler av offentlig sektor er behovsstyrt. Anslaget er, på den annen side, helt på linje med den langsiktige sysselsettingsveksten i offentlig virksomhet. Problemet med de langsiktige tallene er som nevnt at de skjuler en nedgangsperiode preget av konkurranseutsetting av offentlig tjensteproduksjon, og at den årlige sysselsettingsveksten har vært vesentlig høyere om man ser bort fra denne korte perioden. Fra 2005 til 2006 vokste for eksempel sysselsettingen i offentlig sektor med 22 årsverk – eller

omtrent 10 prosent. Årene før (fra 2002 til 2005) holdt imidlertid selskapssettingen i offentlig sektor seg omtrent på samme nivå.

3.1.2 Romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning (inkl studenter) – sterk økning

Sektoren romrelatert virksomhet, høyere undervisning og forskning²⁸ utgjør i denne analysen en noe uensartet kategori. Kategorien omfatter SvalSat, EISCAT, UNIS og Norsk Polarinstittutt.

Svalsat

Kongsberg Satellite Services as, avd. SvalSat, kontrollerer og leser ned data fra polare satellitter. Ved anlegget på Platåberget utenfor Longyearbyen (Svalbard Satellittstasjon) finnes det i dag 6 store antenner, hvorav tre eies av SvalSat, to av EumetSat og en av NASA.

Sommeren 2003 ble det lagt to fiberoptiske kabler på sjøbunnen mellom Svalbard og fastlandet, primært for å dekke SvalSats kommunikasjonsbehov framover. Investeringen på 350 mill. kroner ble finansiert av NASA og den amerikanske meteorologiorganisasjonen NOAA. Kablene har nesten ubegrenset kapasitet og har gitt hele Longyearbyen raskere og bedre dataforbindelse med omverdenen. Dette kan bidra til å øke Longyearbyens attraktivitet som bosted, men kan også bidra til å redusere avstandsulempen for deler av næringslivet ved at kommunikasjonshastigheten øker. Reduserte avstandsulemper betyr også reduserte kostnader. De gode kommunikasjonsforholdene har også bidratt til at tidligere hindre mot etablering av næringsvirksomhet som er intensive brukere av informasjonsteknologi nå er borte.

For SvalSat og Svalbard Satellittstasjon er også utviklingspotensialet stort. Den unike lokaliseringen i forhold til å betjene polare satellitter har gitt stasjonen innpass på flere voksende markeder, knyttet til blant annet meteorologi, miljøovervåking og posisjonering. I år sender SvalSat opp sin første satellitt i polar bane. Svalbard Satellittstasjon spiller en aktiv rolle i forhold til den europeiske meteorologiorganisasjonen EumetSat sin første satellitt, som ble skutt opp i fjor. I 2008 vil stasjonen være størst i verden hva gjelder nedlesing av data fra værvarslingssatellitter. I tillegg er det nylig inngått avtale om at Svalbard Satellittstasjon skal betjene satellittene som etter hvert settes i drift for det nye europeiske navigasjonssystemet Galileo. Dette vil kreve byg-

²⁸ I rapporten kalles sektoren ofte Forskning og undervisning, eller FoU. Det inkluderer alltid også romrelatert virksomhet, selv om det ikke nevnes eksplisitt.

ging av ni nye antenner (diameter på 3-9 m) på Platåberget, hvorav de første ble bygget våren 2007.

For tiden bygger Kongsberg Satellite Services as opp en ny satellitt-stasjon ved den norske Troll-basen i Antarktis. Selskapets ambisjon er å utvikle seg til en betydelig global aktør på nedlesing og kontroll av polare satellitter. Bemanningsutviklingen ved stasjonen på Svalbard er likevel vanskelig å forutse. For selv om produksjonen fortsetter å øke, har den store overføringskapasiteten åpnet for at arbeidsoppgavene i større grad kan løses andre steder enn på Svalbard.

UNIS og studentene

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) er organisert som et statlig aksjeselskap. Universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø er representert i styret, sammen med LL. Forskningen og det faglige undervisningstilbudet er konsentrert om arktisk geologi, arktisk geofysikk, arktisk biologi og arktisk teknologi. I løpet av 2006 utførte 85 hel- og deltidsansatte og 220 sesong- og korttidsansatte til sammen 71 årsverk.

Fra oppstarten i 1993 og fram til 2006 steg antallet registrerte studenter fra 23 til 310. Etter hvert som det har blitt vanligere for studentene å shoppe kurs, har imidlertid gjennomstrømmingen av studenter økt. Gjennomsnittlig vil en student være til stede på Svalbard fra to uker til seks måneder av gangen, og mange vil returnere flere ganger. Den samme gjennomsnittlige studenten gjennomfører kurs ved UNIS som tar fra to uker til to år. UNIS tilbyr kurs på alle nivåer og har i 2007 ca 40 studenter på mastergradsnivå og ca 20 på doktorgradsnivå.

I løpet av 2006 utførte de 310 studentene til sammen 113 studentårsverk²⁹. Studietilbudet ved UNIS har en internasjonal profil. All undervisning foregår på engelsk. De førti utenlandske studentene som er registrert ved UNIS kommer fra omtrent 20 ulike nasjoner. Om lag halvparten av utenlandsstudentene er fra andre nordiske land.

I følge Samfunns- og næringsanalysen (2006) har UNIS hatt som mål å øke antallet studentårsverk til 150 innen 2006. Dette har man ikke lyktes med, da antall studentårsverk var begrenset til 113 i 2006. Hittil i 2007 tyder aktiviteten på at antall studentårsverk vil bli høyere enn i 2006.

UNIS holder til i et eget bygg. Dette sto ferdig i 1995 og ble reist for å dekke institusjonens behov framover. Likevel har UNIS allerede i flere år hatt stor knapphet på laboratorier, kontorer til ansatte, gjeste-

---

²⁹ 1 studentårsverk = 20 vekttall/60 studiepoeng

forelesere, gjesteforskere og stipendiater. Høsten 2005 ble imidlertid det opprinnelige UNIS-bygget på 3200 m² koblet sammen med det nybygde Svalbard Forskningspark på 8500 m². UNIS er en stor leietaker i det nye bygget, som eies av Statsbygg. Andre leietakere er Norsk Polarinstitutt Svalbard, Svalbard Science Forum, Kongsberg Satellite Services as avd. SvalSat, Sintef, Eiscat, National Institute of Polar Research, Nansen-Mohn-Sverdrup senteret, Svalbard museum med et kulturhistorisk magasin og et informasjonssenter rettet mot miljø og reiseliv (Svalbardporten), samt Sysselmannen.

Norsk polarinstitutt

Norsk polarinstitutt (NP) er et miljødirektorat som i hovedsak finansieres over Miljøverndepartementets budsjett. Instituttet har lenge vært engasjert i miljøovervåking av Nordområdene, med aktivitet både i Ny-Ålesund og i Longyearbyen. I 2006 utførte NP i underkant av 15 årsverk på Svalbard, hvorav ca 10 i Longyearbyen og 4-5 i Ny-Ålesund.

Instituttet driver egen forskning og miljøovervåking med utgangspunkt i Svalbard og havområdene rundt. I tillegg tilbyr instituttet materiell og tjenester til forskere som skal ut i felt. I oktober 2005 flyttet NPs avdeling i Longyearbyen fra Næringsbygget og inn i den nyåpnede Forskningsparken. Dette har gitt bedre arbeidsforhold og fordeler av å være samlokalisert med samarbeidende aktører. Først og fremst ligger det nå godt til rette for en videreutvikling av samspillet med UNIS. Salg av kart og publikasjoner er i stor grad overtatt av det nye informasjonssenteret Svalbardporten. I 2005 la NP ned sitt overnattingstilbud på flyplassen.

Dette har frigjort administrative ressurser til fordel for økt forskningsaktivitet. Også i Ny-Ålesund forsterker NP sin forskningsaktivitet. NP er blant annet en viktig bruker av det nye Marinlaboratoriet. I 2005 ble Longyearbyen og Ny-Ålesund knyttet tettere sammen ved at en ny bredbåndtilknytning ble tatt i bruk. Forskningskoordinatoren i Svalbard Science Forum, som har både Ny-Ålesund og Longyearbyen som arbeidssted, er fra 2006 ansatt i NP.

Svalbard museum

Svalbard Museum, det kulturhistoriske magasinet, miljøinformasjonssenteret og Svalbard Reiseliv as legger til sammen beslag på 30 prosent av det nye arealet i forskningsparken. Museet disponerer alene nærmere 1200 m². Siden innflyttingen har museet installert en breiere utstilling, med flere gjenstander og pedagogiske virkemidler enn det var mulig å få til i gamle lokaler. Museet har en samarbeidsavtale med

Svalbard Reiseliv as om betjening av publikumsfunksjonene over skranke og butikk. Det ble utført vel fire årsverk ved museet i 2006.

Forskningssamarbeid i forskningsparken

Det nye bygget har ti gjestekontorer for norske og utenlandske forskere. Med de nye fiberkablene til fastlandet er Longyearbyen blitt en attraktiv forskningsbase. Det arbeides med sikte på å øke forsknings- og undervisningssamarbeidet mellom de enkelte aktørene i Longyearbyen, og mellom aktørene i Ny-Ålesund og Longyearbyen. De to stedene har ulike kvaliteter, og det arbeides med sikte på å utnytte mulige synergieffekter.

Feltstasjon for nordlysobservasjoner

Feltstasjon for nordlysobservasjoner på Svalbard er i dag lokalisert et stykke opp i Adventdalen. Anlegget driftes av UNIS, men benyttes også av universiteter og andre brukere fra fastlandet og utlandet. Dagens anlegg er imidlertid for lite, og et nytt observatorium på 750 kvadratmeter er under planlegging. Dette anlegget vil få en mer egnet lokalisering på Breinosa oppe på Gruve-7 fjellet. Går alt etter planen vil bygget, som er kostnadsberegnet til ca 22 millioner kroner, bli reist i løpet av 2007. Statsbygg vil stå som eier av bygget, mens det er forutsatt at UNIS vil leie og operere anlegget.

Utviklingen framover – FoU og studenter

Innenfor FoU-sektoren ble det i 2006 utført i alt 106 årsverk i Longyearbyen og Svea, mens det ble utført 113 studentårsverk. UNIS er den dominerende aktøren innenfor denne sektoren., med alle studentene og ca 2/3 av årsverkene. I Samfunns- og næringsanalysen (2006) forutsatte man at sysselsettingen i denne sektoren ville vokse med omtrent 20 prosent fra 2006 til 2010, noe som var et lavt anslag sammenliknet med året før.

UNIS har imidlertid store planer for framtidig ekspansjon. Universitetsrektor Gunnar Sand anslår at det vil bli gjennomført omtrent 150 årsverk blant de ansatte, og omtrent 250 studentårsverk, ved UNIS i 2012. Dette tilsvarer en årlig vekst på 13 prosent når det gjelder de ansatte og 14 prosent når det gjelder studentene.

Tabell 3.2 *Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2006-2011*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
FoU	104	113	123	135	149	164
Studenter	113	129	147	167	191	218

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2006).

Tabell 3.2 tar utgangspunkt i at antall studenter vokser med 14 prosent i året. I 2011 tilsvarer dette, som vi ser, 218 studenter. Når det gjelder de ansatte, omfatter FoU-sektoren flere bedrifter enn UNIS. Vi har lagt til grunn at aktiviteten i UNIS vokser i tråd med de forutsetningene som er diskutert ovenfor. Aktiviteten i de andre bedriftene³⁰ er forutsatt opprettholdt på dagens nivå (33 årsverk). Tallene for UNIS aleine kan beregnes ved å ta tallene i tabellen og trekke fra 33. Hvor sannsynlig det er at aktiviteten de andre forskningsbedriftene i Longyearbyen stagnerer, mens UNIS vokser kraftig, er vi usikre på. Det skyldes blant annet at det er koplinger mellom UNIS og de andre bedriftene i samme sektor. Vi kan derfor tenke oss *enten* at vekst i UNIS fører til at de andre bedriftene også vokser (det drypper på dem), *eller* at de forsvinner (for eksempel blir innlemmet i UNIS). Dersom utviklingen i UNIS og de andre bedriftene er uavhengige, vil det være utviklingen i etterspørsel rettet mot disse bedriftene som avgjør utviklingen framover.

UNIS planlegger for øvrig å bygge et såkalt "forskerhotell" mellom SAS-hotellet og UNIS. Dette nye bygget skal inneholde boenheter beregnet på midlertidig besøkende til UNIS, blant annet på gjesteforskere og –forelesere. Et slikt bygg kan sees på som en investering i forskningsinfrastruktur og vil bidra til å øke mulighetene for UNIS til å ta mot gjester.

Med en utvidelse av antall forsker- og studentårsverk i tråd med de planer som ligger til grunn for tallene i Tabell 3.2, vil det etter alle øremerker være behov for ytterligere investeringer i bygninger. Man trenger fasiliteter til studenter og ansatte, men man må også få bygget boliger til alle de nye innbyggerne. UNIS har som forutsetning for dem som blir fast (heltids-) ansatt at de melder flytting til Svalbard. De trenger derfor bolig. Dersom mesteparten av veksten tas gjennom gjesteforskere, toerstillinger og andre former for delvis ansettelse, vil boligbehovet være annerledes enn om det blir flere heltidsansatte.

³⁰ Basissektoren FoU skiller ikke mellom UNIS og annen forskningsvirksomhet. Rent modellmessig brukes tallene slik at det er *sektoren* som vokser, ikke UNIS.

3.1.3 Kulldrift – fortsatt høy aktivitet

Longyearbyen er bygd opp rundt kulldriften. Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK) la ikke bare grunnlaget for Longyearbyen etter etableringen i 1916. Selskapet bygde opp et samfunn med alle de funksjoner som var nødvendige for at folk skulle kunne bo og virke der, også gjennom lange og kalde vintre uten kommunikasjon med fastlandet. I dag har andre (les: offentlig sektor) overtatt ansvaret for infrastruktur og samfunnsfunksjoner, og Longyearbyen har blitt et allsidig lokalsamfunn med en rekke ulike virksomheter. Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG) har blitt et reindyrka gruveselskap, med lavere bemanning og større produksjon enn noen gang tidligere (se Figur 3.1). Likevel utgjør selskapet fortsatt en viktig basisvirksomhet på Svalbard, i kraft av sin eksport og sin størrelse, men også som en viktig bidragsyter i lokalsamfunnet.

Figur 3.1 *Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2006*

Kilde: SNSK

Gruveselskapet har de siste par årene vært gjennom en vanskelig periode, som fortsatt ikke er helt avsluttet. I forbindelse med sveising utbrøt det en brann sommeren 2005. Det tok flere uker å slukke brannen, og det var en omfattende jobb å klargjøre gruva før ny produksjon startet opp. Fra 1. april 2006 har produksjonen igjen vært tilnærmet normal. Det er fortsatt ikke avgjort hvordan det blir med erstatning for det tapet selskapet har blitt påført i 2005/2006. Denne tvisten mellom forsikringsselskapet og gruveselskapet er nå i rettsapparatet.

Brannen førte til at man i 2005 havnet på et lavt produksjonsnivå. I 2006 har dette snudd igjen. Med høye kullpriser i dag, og forventede høye kullpriser framover, er det viktig for selskapet å holde høy produksjon framover. Selskapet regner derfor med at aktivitetsnivået vil

bli opprettholdt på omtrent det samme nivået som i dag i framskrivingsperioden. Man har fortsatt kullreserver for mange års produksjon på dagens nivå, og vil komme til å flytte produksjonen fra Svea Nord til neste felt (Lunkefjellet) etter hvert som Svea Nord tømmes.

Store Norske jobber slik sett langsiktig. Parallelt som kull utvinnes i eksisterende felt, leiter selskapet etter nye kullforekomster. Selskapets langsiktige jobbing skjer innenfor ramma av 20-årsplaner. De nærmeste 5-7 årene regnes med en årlig produksjon på omtrent 3,3 millioner tonn. Aktiviteten vil altså ikke gå ned, i motsetning til det som er forutsatt i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Dersom det skjer en nedjustering av bemanningen, vil den tas gradvis. De som eventuelt blir frigjort, vil få andre oppgaver innenfor konsernet. Bemanningen kan, på den annen side, også bli gradvis oppjustert.

Tabell 3.3 *Forventet aktivitetsutvikling i SNSK as. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2006-2011*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Lyb adm	50	50	50	50	50	50
Gr7	19	19	19	19	19	19
Svea	297	297	297	297	297	297
Store Norske konsern totalt	366	366	366	366	366	366
Samtidig bemanning i Svea	185	185	185	185	185	185

Kilde: SNSK

Tabell 3.3 viser aktiviteten hos Store Norske framover, basert på en forutsetning om at aktiviteten opprettholdes på dagens nivå. Aktivitet på dagens nivå innebærer også at lokale kjøp vil skje på samme nivå som før. Store Norske regner derfor med at også underleverandørene vil opprettholde sin aktivitet (Tabell 3.4).

Tabell 3.4 *Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2006-2011*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
LNS Spitsbergen (transport)	80	80	80	80	80	80
ISS (renhold/catering)	24	24	24	24	24	24
Luftransport	5	5	5	5	5	5
Generelt vedlikehold	5	5	5	5	5	5
Bygge- og anleggstjenester	40	40	40	40	40	40
Innleide tjenester	154	154	154	154	154	154
Samtidig bemanning i Svea	75	75	75	75	75	75

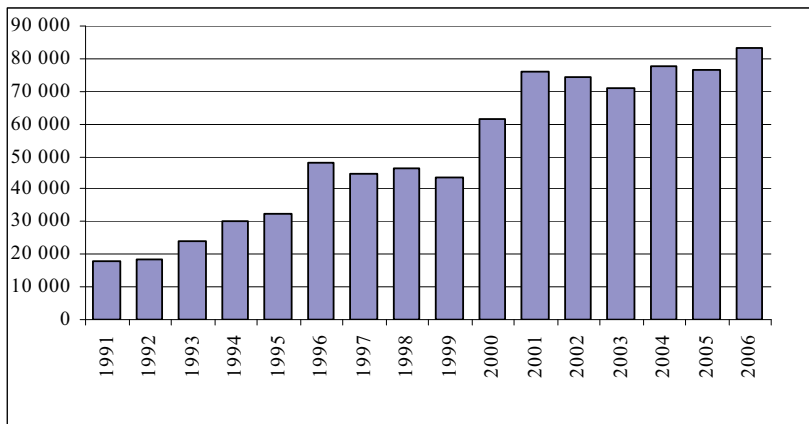
Kilde: SNSK

3.1.4 Reiseliv

Etter at satsingen på et kommersielt reiseliv tok til på begynnelsen av 1990-tallet har reiselivet i Longyearbyen vært i kraftig vekst. Også i årene før 1991 ble det registrert mange gjestedøgn her, hovedsakelig i regi av SNSK, men fra denne perioden finnes det ikke sammenliknbare overnattingstall. Veksten er kommet i bølger. Den første vekstperioden kom i femårsperioden etter 1991, da antallet overnattinger på hoteller/pensjonater ble nær tredoblet. I denne perioden økte også kapasiteten på overnattingssiden, fra 228 kommersielle senger fordelt på 169 rom i 1994 til 223 rom og 367 senger i 1996. Året 1996 utmerket seg som spesielt godt, noe som trolig for en stor del skyldtes flyselskapet Braathens jubileumstilbud. Deretter stagnerte volumet i perioden 1996-1999, inntil det på nytt viste kraftig vekst i perioden 1999-2001. I denne perioden økte kapasiteten ytterligere, fra 424 senger og 226 rom i 1999 til 630 senger og 330 rom i 2001. I dag er kapasiteten 715 senger fordelt på 343 rom. Fra 2001 til 2005 har antallet gjestedøgn til tross for mindre svingninger holdt seg på et stabilt nivå, mens man i 2006 for første gang er over 80.000 gjestedøgn per år.

Figur 3.2 *Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater¹ i Longyearbyen 1991 til 2006.*

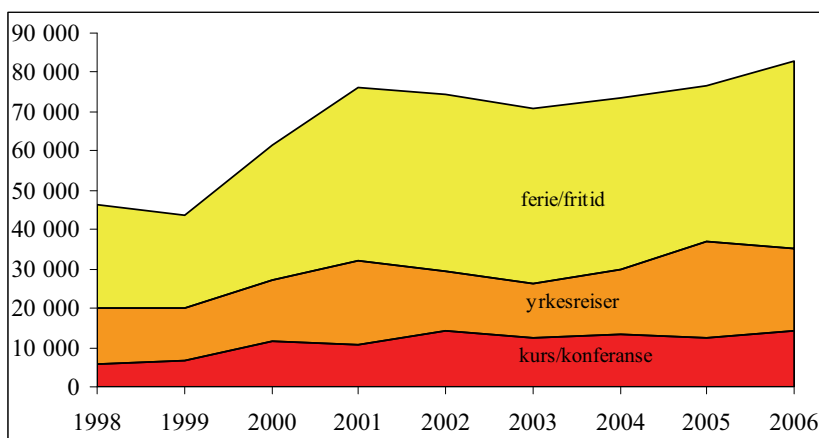

¹I tillegg kommer 700-1000 gjestedøgn på campingsplassen per år de siste årene.
Kilde: Svalbard Reiseliv as

Figur 3.3 viser denne utviklingen fordelt etter formålet med reisen. Ferie- og fritidsreisende legger, generelt sett, igjen mest penger i reiselivet. De bruker penger på en rekke aktiviteter og fritidssystemer, samt på mat og drikke. Yrkesreisende er ofte mer moderate – de er på jobb. De forlanger også enkeltrom, noe som fører til en lavere utnyttelsesgrad, siden de fleste rommene er dobbeltrom. Over tid er det helt

klart at det er fritidssegmentet som øker mest. På kort sikt er det derimot svingninger i fordelingen mellom segmentene. Fra 2005 til 2006 har antall yrkesreisende gått ned, mens antall ferie- og fritidsreisende og antall kurs- og konferansedeltakere har økt. Den store og økende andelen ferie- og fritidsreisende, og også utviklingen fra 2005 til 2006, tyder isolert sett på at lønnsomheten i reiselivet på Svalbard utvikler seg i en positiv retning.

Figur 3.3 *Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselivssegment 1997-2006*

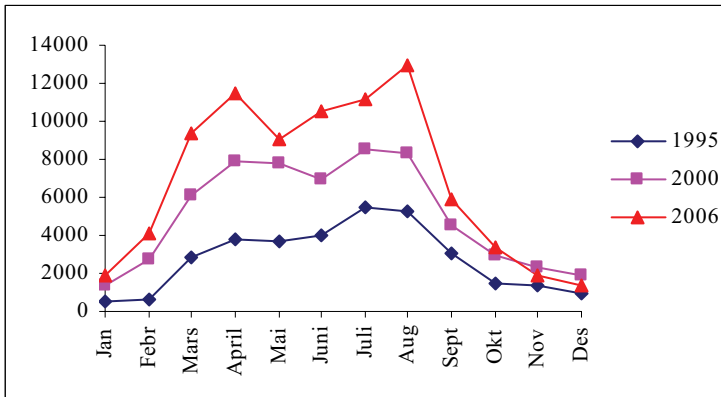
Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 3.4 viser de månedlige sesongvariasjonene for tre utvalgte årstall. Generelt sett øker antall besøkende til Svalbard over tid, og generelt sett øker sesongsvingningene over tid. Økningen i sesongsvingningene illustreres best ved å se på tallene for november og desember. I disse månedene har antall gjestedøgn til og med gått noe ned fra år 2000 til i dag. Ellers ligger år 2006 vesentlig høyere enn både år 2000, som ligger høyere 1995, for alle måneder. Sesongsvingningene er rimelig parallelle for de tre årstallene. Det er flere besøkende på Svalbard om seinsommeren enn ellers i året. I perioden november til januar/februar er antall besøkende svært lavt. For både år 2000 og år 2006 ser vi sterk økning i besøket i april. Det henger sammen med våren, lyset og påsken. I år 1995 er ikke denne utviklingen like tydelig.

Utviklingen over tid, med økt antall tilreisende og økte sesongsvingninger, kan i all hovedsak forklares ved hjelp av segmentskiftet. Veksten i antall besøkende kan i hovedsak forklares ved hjelp av ferie- og fritidssegmentet. Man er mer ute etter opplevelser enn etter jobb. Samtidig er dette et problem for reiselivsnæringen på Svalbard.

Næringa har investert i bygg og annen infrastruktur, slik at tilgangen på kapasitet er høy. Slik sett kan næringa tilfredsstillere etterspørselen på våren og sommeren. Etterspørselen er vesentlig lavere i vintermånedene og på høsten.

Figur 3.4 *Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000 og 2006*

Kilde: Svalbard reiseliv as

For å bøte litt på de store svingningene i etterspørsel, har det blant annet vært satset på kurs- og konferansemarkedet. Denne satsingen har, i følge Samfunns- og næringsanalysen (2006), vært delvis vellykket, med en viss aktivitetsøkning i segmentet i februar, september og oktober. Størst kurs- og konferansedeltakelse er det likevel i perioden mars til mai. Dette er også høysesong i ferie- og fritidsmarkedet.

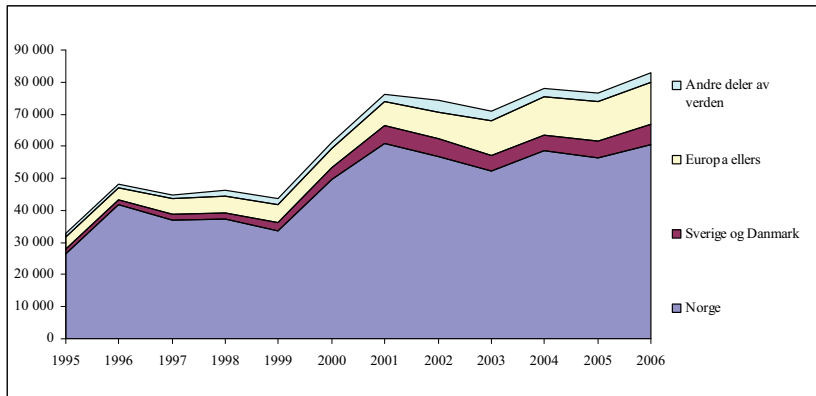
I høysesongen er, i følge reiselivsnæringen på Svalbard, tilgangen på hotellsenger og flyseter³¹ begrensende for antall besøkende. Det meste er fullt eller nær fullt. Samtidig er kapasiteten større i høysesongen. Det er flere flyavganger, og alle sengeplasser³² er tilgjengelige. Dette viser at det er mer lønnsomt å redusere kapasiteten i lavsesongen enn å drive med lav kapasitetsutnyttning. I dagens situasjon, der de to største hotellene i Longyearbyen har samme eier, er det enkelt å redusere sengekapasiteten ved å stenge det ene hotellet. Da kan eieren legge kapasiteten tettere opp mot etterspørselstaket, slik at han kan ta ut en vesentlig høyere overnattingspris enn om det var en stor konkurrent på markedet. En omtrent tilsvarende situasjon har vi når det gjelder flytransport, i det minste så lenge SAS er enerådende til Longyearbyen. Dersom Norwegian etablerer seg på ruta, som det har vært snakk om,

³¹ Vi kommer tilbake til dem som reiser sjøvegen nedenfor

³² I lavsesongen stenger det ene hotellet (Funken)

vil det bli svært vanskelig for SAS (eller Norwegian) å ta høye priser til Svalbard om vinteren.

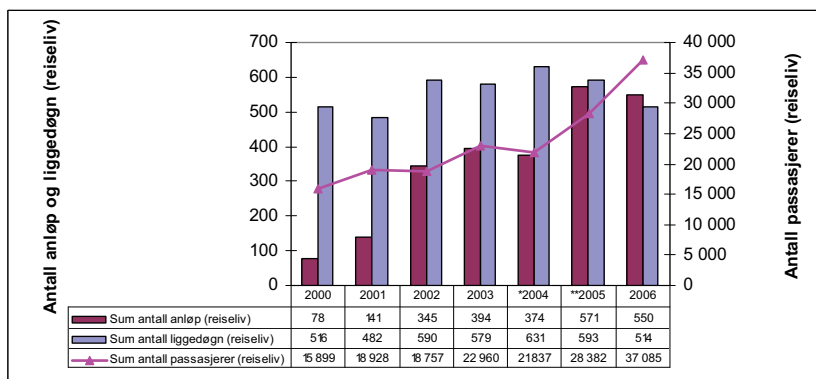
Figur 3.5 *Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2006*

Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 3.5 viser hvordan de besøkende til Svalbard fordeler seg på nasjonalitet. Vi ser at den dominerende nasjonaliteten, naturlig nok, er nordmenn. Det er også svingningene i antall norske besøkende som er den viktigste forklaringsfaktoren når det gjelder de årlige variasjonene i gjestedøgn. Antall utlendinger har for øvrig også økt over tid, men andelen er fortsatt svært lav.

Figur 3.6 *Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Anløp, antall liggedøgn og passasjerer. 2000-2006.*

* Isproblemer førte til 50-70 anløp færre enn planlagt i 2004, hvorav 10 oversjøiske cruiseanløp

**Til 2005 omfatter tallene kun Bykaia. Fra 2005 omfatter de alle anløp.

Kilde: Bydrift Longyearbyen as

Figur 3.6 viser antall anløp med cruisebåter, antall passasjerer og liggedøgn. Figuren er tatt med for å illustrere at en del tilreisende til Svalbard også kommer sjøvegen. Vi ser at antall passasjerer³³ har økt betydelig siden år 2000. Antall anløp har vært stabilt rundt 500 i hele perioden, mens gjennomsnittlig liggetid har gått kraftig ned. I 2006 ligger båtene inne mindre enn et døgn i snitt.

Reiselivet framover

Det er et potensial for videre vekst³⁴ i reiselivet. Satsingen på kurs- og konferansemarkedet har gitt en viss økning i reiselivet tidlig og seint i sesongen, og det er mulig at en fortsatt satsing på dette segmentet vil kunne bidra til en ytterligere økning i reiselivet. Størst potensial for vekst finner vi likevel innenfor segmentet ferie- og fritidsreiser, spesielt dersom man klarer å nå de store, utenlandske markedene. Innenfor dagens sesong er det et spørsmål om overnattings- og transportkapasiteten er god nok til å kunne ta unna en stor vekst, og om hvilke potensialer det er for videre utvidelse av kapasiteten. Det er selvsagt både et spørsmål om det ligger penger i en sesongutvidelse, og et politisk spørsmål: Hvor stor skal turismen på Svalbard være? Vi kan ikke svare på det her, men understreker at en liten utvidelse av sesongen, med et par uker i begge ender, forutsatt at etterspørselen er til stede, vil kunne gi store inntekter til reiselivet uten å kreve kapasitetsutvidelser og uten å tære for mye på naturen.

Utviklingen innenfor reiselivet de siste par årene har vært positiv. Antall gjestedøgn, så vel som antall passasjerer over kaiene i Longyearbyen, har økt. Sysselsettingen innenfor reiselivsnæringen, slik den er definert i kapittel 2.3.6, har ikke vist den samme positive utviklingen. Det kan tyde på at reiselivsnæringen i Longyearbyen er inne i en konsolideringsfase, der omsetningen har økt, mens verdiskapningen har gått noe ned. Alt i alt har vi valgt å legge til grunn en moderat sysselsettingsvekst i reiselivsnæringa på 0,5 prosent i året.

Tabell 3.5 *Utviklingen i reiselivsnæringa i hovedalternativet. Longyearbyen. 2007-2011*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Reiseliv	170	170	171	172	173	174

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2006)

³³ Tallene omfatter lokale kystcruisebåter og dagsturbåter på Isfjorden. Derfor telles noen av passasjerene sannsynligvis også i hotellenes overnattingsstatistikk

³⁴ Kapasiteten kan selvsagt utnyttes betydelig bedre om vinteren. Dette diskuteres ikke nærmere, i det vi tror det er vanskelig.

3.1.5 Litt om bygg og anlegg

Aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen er i modellen bestemt ut fra aktiviteten i basisnæringene. I Longyearbyen er en vesentlig andel av de store investeringene gitt utenfra, for eksempel knyttet til statens behov, eller til behov som ikke direkte kan forklares med aktiviteten i basisnæringene. Vi har derfor forsøkt å lage en modellvariant som tar høyde for dette og gjør (deler av) aktiviteten i bygge- og anleggssektoren til basisnæring. Dette er gjort omtrent på tilsvarende måte som reiselivet er basisnæring, men ved å bruke investeringer i stedet for salg til tilreisende som den dominerende etterspørselskomponenten. Problemet er at vi ikke har gode nok opplysninger til å fastlegge hvor stor andel av sektoren som bør regnes som avledet virksomhet. Dessuten skiller ikke investeringstallene vi har samlet inn mellom investeringer i bygg og anlegg og materiellinvesteringer.

Ovenfor har vi diskutert forholdet mellom bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet i en viss detalj (kapittel 2). I 2005 var aktiviteten på et historisk høyt nivå. Det virker som om aktiviteten nå har stabilisert seg på et høyt nivå, om enn noe lavere enn i 2005. Utviklingen vil nok fortsette framover. Det er fortsatt en rekke investeringsprosjekter som skal gjennomføres i Longyearbyen framover. Vi nevner følgende:

- ”Forskerhotellet”
- Flyplassen, med nytt terminalbygg
- Nytt nordlysobservatorium
- Forretnings- og boligbygg i sentrum
- Barnehage
- Kultur- og aktivitetshus
- Fjernvarmeanlegget
- Reserveanlegg for kraft- og vannforsyning
- Langsiktig energiforsyning
- Mellomlager for avfall på Hotellneset
- Utbedring av båthavna på Hotellneset, tilrettelegging av arealer for næringsetableringer
- Diverse boligfelter (Elvesletta Nord og Sør)

Noen av disse prosjektene er igangsatt og ferdigstilles helt eller delvis i 2007. Andre prosjekter er i starfasen, mens noen er under og før planleggingsstadiet. Poenget med å ta med denne lista er å illustrere at

det er lite som tyder på at aktiviteten i bygge- og anleggsnæringa i Longyearbyen kommer til å avta framover. Den vil snarere fortsatt være høy, og det er nok rom for større vekst i denne næringa framover enn utviklingen i basisnæringene tilsier.

3.2 Totalaktivitet

Tabell 3.6 samler opp utviklingen i basisnæringene, basert på gjenomgangen av forutsetningene i forrige avsnitt. Samlet vil sysselsettingen i basisnæringene vokse med 17 prosent fra 2006 til 2011 i det såkalte hovedalternativet. Framskrivningene av alle basisnæringene sett i sammenheng viser at den relativt sterke veksten kan forklares med vekst i aktiviteten i UNIS.

I avsnitt 3.1.1 diskuterte vi i hvilken grad offentlig virksomhet kan defineres som basisvirksomhet, med utgangspunkt i at deler av aktiviteten (spesielt innenfor LLs domene) er behovsstyrt. Med en så pass sterk vekst i basisnæringene generelt sett kan det være en fare for at aktivitetsutviklingen i offentlig virksomhet framover er undervurdert i beregningene, siden det per definisjon ikke er noen kopling mellom den generelle aktivitetsutviklingen og utviklingen i offentlig sektor.

Tabell 3.6 *Antall årsverk i basisnæringene i hovedalternativet 2007-2011. Longyearbyen og Svea. Vekst i perioden (2007 = 100).*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Vekst
Offentlig	238	239	240	241	242	244	102,5
FoU	104	113	123	135	149	164	157,6
Studenter	113	129	147	167	191	218	192,5
Bergverk	384	384	384	384	384	384	100,0
Reiseliv	170	170	171	172	173	174	102,5
Sum basis	1008	1035	1065	1100	1139	1183	117,3

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2006)

3.2.1 Avledet virksomhet

Tabell 3.7 viser utviklingen i antall årsverk i avledet virksomhet, inkludert bygge- og anleggsvirksomhet, beregnet med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Beregningen tar utgangspunkt i spesifikke multiplikatorer for hver næring, men vi har holdt forholdet mellom Store Norske og deres underleverandører fast. Det betyr at det

ikke er noen vekst i underleveransene dit. Med fast antall ansatte vil det ikke være noen vekst i deres kjøp heller. Det betyr at den absolutte betydningen av Store Norske (i form av målbare ringvirkninger) vil være konstant over tid. Med relativt stor vekst i økonomien mer generelt, vil den relative betydningen av aktiviteten i Store Norske avta.

Generelt sett vil den prosentvise sysselsettingsveksten i avledet virksomhet være mindre enn summen av veksten i basisnæringene. Det skyldes først og fremst at de to basisnæringene der det er forutsatt høyest økonomisk vekst også er de basisnæringene som har lavest multiplikator. Kom veksten i andre basisnæringer, ville også ringvirkningene vært (relativt sett) høyere.

Tabell 3.7 *Beregnet antall årsverk i avledet virksomhet i hovedalternativet 2007-2011. Longyearbyen og Svea.*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Vekst
Avledet virksomhet	564	571	578	587	596	607	107,5

Kilde: Egne beregninger, Bedriftsundersøkelsen (2006)

3.2.2 Samlet sysselsettingsutvikling framover

Figur 3.7 og Tabell 3.8 oppsummerer resultatene av framskrivingene. Alt i alt ser vi at sysselsettingen i Longyearbyen og Svea vil vokse med omtrent 300 årsverk med disse forutsetningene. Det tilsvarer en vekst på nær 14 prosent fra 2006 til 2011. For å kunne tilfredsstille denne sysselsettingsveksten, må det importeres arbeidskraft til Svalbard. Effekten på befolkningen diskuterer vi nærmere i neste kapittel. Først skal vi se nærmere på de forutsetningene som ligger til grunn for beregningene og hva som vil kunne skje om man endrer dem.

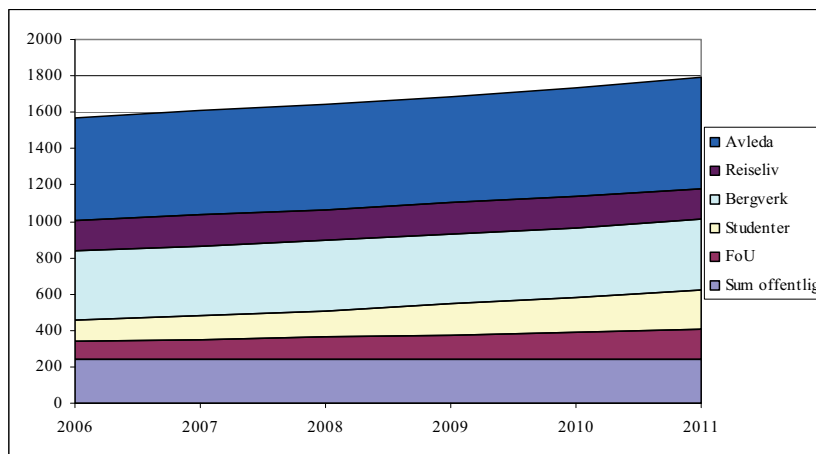

Tabell 3.8 *Beregna antall årsverk i basisvirksomhet og avledet virksomhet i hovedalternativet 2007-2018. Longyearbyen og Svea*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Vekst
Sum offentlig	238	239	240	241	242	244	102,5
FoU	104	113	123	135	149	164	157,6
Studenter	113	129	147	167	191	218	192,5
Bergverk	384	384	384	384	384	384	100,0
Reiseliv	170	170	171	172	173	174	102,5
Avleda	564	571	578	587	596	607	107,5
Sum	1572	1606	1644	1687	1735	1789	113,8

Kilde: Egne beregninger

Figur 3.7 *Framskrivning av sysselsettingen i Longyearbyen og Svea 2006-2011. Hovedalternativet.*

Kilde: Egne beregninger

3.3 Endrede forutsetninger og resultater

Vårt hovedalternativ er beskrevet i de to foregående avsnittene. Alternativet er uttrykk for en tenkt utvikling, der en i stor grad baserer seg på basisnæringenes egne anslag og ellers moderate vekstanslag. Vi understreker at det, selv om vi har valgt å fokusere på ett alternativ, er like stor usikkerhet knyttet til framskrivningene som dem som er beskrevet i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Usikkerheten tar utgangspunkt i mye av de samme forholdene som tidligere, og det er viktig å være klar over at det er usikkerhet knyttet til framskrivningene,

når det gjelder vår evne til å modellere økonomien, når det gjelder datagrunnlag og estimering av koeffisienter, og kanskje spesielt når det gjelder anslag på veksten i basisnæringene. Nedenfor går vi gjennom forutsetningene for beregningene og drøfter virkningene av å endre dem på viktige punkter.

3.3.1 Generell usikkerhet

Alle framskrivinger er beheftet med usikkerhet, fordi framtida er usikker. I enkelte situasjoner er vi så heldige at vi kjenner usikkerheten, for eksempel gjennom bruk av statistiske metoder og simuleringer. Vi kjenner ikke (kan ikke tallfeste) usikkerheten knyttet til våre framskrivinger. Derfor må også beregningene brukes med forsiktighet.

3.3.2 Valg av modell

Modeller er forenklinger av virkeligheten, som kan brukes til å analysere enkelte sider av den samme virkeligheten. Bruk av begrepet ”enkelte sider” antyder at forskjellige modeller er utviklet for å analysere forskjellige ting. Dette gjelder generelt (man kan ikke bruke meteorologiske modeller til analyser av samfunnet), men også innenfor det enkelte samfunnsfag har man ulike modeller som kan brukes til ulike ting. Når vi skal analysere Svalbards økonomi ved hjelp av en modell, er det derfor viktig at vi veit hva vi skal bruke den til. Velger vi feil modell, kan analysen lett bli ute av fokus i forhold til behovet. Ofte vil vi likevel se at valg av modell vil måtte bli et kompromiss mellom forskjellige hensyn. Slik er det også i vårt tilfelle.

Vi mener at vi ovenfor har vist at Svalbard har en økonomi som godt kan beskrives ved hjelp av den såkalte Economic Base-teorien, og vi har anvendt denne teorien i analysen. Valg av modell har selvsagt konsekvenser for analysen. Mer mikropregede modeller, som legger større analytisk vekt på tilbudssideforhold, markedsforhold og priser, ville gitt en type resultat. Vi kunne også valgt makropregede etterspørselsmodeller, tilsvarende den vi har brukt, som legger noe eller mye større vekt på samspillet mellom næringer (kryssløpsmodeller³⁵). Det ville gitt en annen type resultat. Dette illustrerer at valg av modell ikke er uproblematisk. Likevel tror vi, som hovedregel, at inndelingen i basisnæringer og avledet virksomhet gir en god beskrivelse av hvordan Svalbards økonomi fungerer. Vi har lyst til å se nærmere på et par

---

³⁵ Der en, i tillegg til virkningene av basisnæringenes aktivitet, også kan analysere ringvirkninger av aktiviteten i avledet virksomhet. Økonomisk base-modeller kan tolkes som enklere spesialtilfeller av kryssløpsmodeller.

områder der modellen ikke egner seg så godt, og som man derfor bør være klar over når man bruker analysen.

Hva forklarer basisnæringenes utvikling?

Økonomisk base-modellen brukes i denne analysen (og andre analyser) til å analysere sammenhengen mellom basisnæringer og avledet virksomhet. Modellen tar utgangspunkt i at inntekt opptjent utenfor den lokale økonomien delvis anvendes lokalt, og dermed er grunnlaget for aktiviteten og inntektsopptjeningen i avledet virksomhet. Utviklingen i basisnæringene blir dermed helt avgjørende for utviklingen i avledet virksomhet, eller i hele den lokale økonomien. Vi tar dessuten utgangspunkt i at befolkningsutviklingen styres av utviklingen på arbeidsmarkedet, det vil si av summen av etterspørselen etter arbeidskraft i basisnæringene og avledet virksomhet. Siden etterspørselen etter arbeidskraft i begge disse virksomhetstypene styres av veksten i basisnæringene, kan befolkningsutviklingen i modellen tilbakeføres fullt og helt til veksten i basisnæringene. Dette er på en måte helt greitt, så lenge det er slik økonomien virker. Nå kommer vi likevel til poenget: Hva bestemmer veksten i basisnæringene i framskrivingene?

Dette er et spørsmål som vi har brukt lite ressurser på å diskutere i årets analyse, men også i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Utviklingen i basisnæringene bestemmes utenfor modellen, basert hovedsakelig på vurderinger hos basisnæringene selv, supplert med våre egne vurderinger. Poenget er at de vekstanslagene som gjøres, er helt avgjørende for utviklingen i avledet virksomhet, men også befolkningsutviklingen. Når vi i årets analyse, etter innspill fra UNIS, for eksempel legger inn en sterk vekst i FoU-næringen og i antall studenter, har dette store konsekvenser for befolkningsutviklingen og dermed for lokal planlegging. Dette er det viktig å være klar over, samtidig som det er vanskelig å overprøve UNIS' eget anslag på utviklingen framover (se for øvrig avsnitt 3.3.4).

Moralen er at framskrivingene, slik de blir ved hjelp av modellen, ikke er bedre enn de forutsetningene som ligger til grunn for dem. Selv om vi har en "perfekt" økonomisk base-modell, og klarer å beskrive forholdet mellom basisnæringene og avledet virksomhet "perfekt", hvilere resultatene på de vekstanslag som er lagt inn for basisnæringene. Størrelsen disse vekstanslagene er ikke modellbestemte!

Svalbards størrelse

Økonomisk base-modellen er en makromodell. Slik sett er den utviklet for økonomier med mange aktører, der enkeltaktørers beslutninger ikke har vesentlig innflytelse på hele økonomien. Modellen egner seg

altså best der det er mange, og ingen dominerende, aktører i økonomien.

På mange måter representerer Svalbard det motsatte av en slik økonomi. Svalbards økonomi er liten og begrenset. Det er generelt sett få aktører i næringslivet, enten man ser på hele økonomien eller deler økonomien inn i sektorer. I tillegg er noen aktører svært store, spesielt innenfor noen av basisvirksomhetene.

Det betyr også at en uventet utvikling hos enkeltaktører (eller i enkelte bransjer) lett vil kunne ha store virkninger inn i økonomien, spesielt om disse enkeltaktørene (bransjene) tilhører basisnæringene. Bedrifter i basisnæringene påvirkes av rammebetingelser utenfor Svalbard. Verdensmarkedsprisen på kull vil således være en viktig variabel for Svalbards økonomi. Statens strategi når det gjelder framtidig utvikling i UNIS vil være veldig viktig for om årets framskrivninger av Svalbards økonomi treffer eller ikke. Endringer i generelle rammebetingelser for næringslivet på Svalbard kan ha store konsekvenser for lønnsomheten i næringslivet i forhold til alternative lokaliseringer – og kan føre til omlokaliseringer som har store konsekvenser på Svalbard (men som kan være vesentlig mindre på et større sted).

Dette er ingen generell svakhet ved modellen, men snarere ved modellen anvendt på Svalbards økonomi. Enkeltaktørers tilpasning har mye større betydning i en liten enn i en stor økonomi, og deres tilpasning lar seg ikke modellere ved hjelp av økonomisk base-teori. Dette må man være klar over når man vurderer framskrivingene.

3.3.3 Hvilke er basisnæringer?

Vi har ovenfor gjort leseren kjent med noen av problemene knyttet til å bruke økonomisk base-modeller, spesielt knyttet opp mot vår anvendelse, som er analyser av utviklingen i Svalbards økonomi. Analyser ved hjelp av økonomisk base-modeller er fullt ut betinget av inndelingen av økonomien i basisnæringer og avledet virksomhet, slik vi også har diskutert ovenfor, spesielt i avsnitt 1.4 og 2.3.

Økonomien deles inn i de to hovedtypene av virksomhet fordi det er svært forskjellige drivkrefter bak utviklingen i hver av dem. Derfor skiller det også skarpt mellom basisnæringer og avledet virksomhet i teorien. I praksis er det ikke så enkelt, som vi har diskutert ovenfor (blant annet i avsnitt 1.4 og 2.3), og som tidligere samfunns- og næringsanalyser påpeker. Alle basisnæringene leverer også til det lokale markedet, og noen (mange) bedrifter innenfor avledet virksomhet leverer til eksport. Vi har derfor vært nødt til å gjøre et valg, der vi

har plukket ut bedrifter (som er det laveste nivå i analysen) etter beste skjønn og aggregert dem til basisnæringer.

Konsekvensen av å gjøre store ”feil” når det gjelder å plassere bedrifter innenfor en basisnæring eller innenfor avledet virksomhet er naturligvis knyttet til at vi da forklarer utviklingen innenfor den aktuelle næringen feil. Andre forhold betyr mer. Dette er ikke en kritikk mot modellen, men mot anvendelsen, spesielt knyttet til standarder for næringsinndeling, til datatilgang og til muligheten for å splitte bedrifter etter vår kategorisering.

Reiselivet

Når det gjelder reiselivet, er imidlertid datagrunnlaget vårt skreddersydd for denne splitten. Alle bedrifter i Longyearbyen (og Svea) bes om å anslå hvor stor andel av deres salg som kan knyttes mot reiselivet, og vi har aggregert reiselivsandelen i hver bedrift opp til det vi har kalt reiselivsnæringa. Dette blir da, teoretisk sett, en genuin basisnæring. Svakheten ved inndelingen er at bedriftene ikke klarer å anslå reiselivsandelen av sitt salg, men det er et annet problem.

Kulldrifft og FoU, inkl. studenter

Etter vår vurdering er det relativt små problemer knyttet til å si at utviklingen i kulldriften og FoU-sektoren bestemmes utenfor modellen. Disse bør derfor helt klart regnes til basisnæringene.

Offentlig sektor

Ovenfor har vi sagt at det kan være naturlig å splitte offentlig sektor i statlig og lokal (kommunal) virksomhet. Utviklingen i statlig sektor styres i all hovedsak eksogent, av staten, denne sektoren er dermed en helt naturlig basisnæring.

Aktiviteten både i Avinor og Posten er imidlertid, i det minste delvis, markedsbestemt. Disse bedriftene er nå også ”privatisert” i den forstand at de er tatt ut av den statlige forvaltningen og styrer seg sjøl. Staten er fortsatt en viktig (den eneste) eier, men statlig politikk på området drives gjennom insentiver, som overfor en hvilken som helst annen subsidiert (privat) virksomhet. Vi har likevel, for sammenlikningens skyld, valgt å beholde disse innenfor offentlig sektor i modellen.

Lokal offentlig sektor omfatter tre driftsselskaper (tjenesteprodusenter) og Longyearbyen lokalstyre (LL), som sammen har ansvaret for offentlig tjenesteproduksjon rettet inn mot befolkningen. Inndelingen i tre driftsselskaper og LL er en organisasjonsmessig sak, som ikke har stor betydning for vår analyse. Det som er mer betydningsfullt for

analysen, er at lokal tjenesteproduksjon behandles som en basisnæring i modellen. Det er argumenter, som vi også har diskutert ovenfor, som taler for å behandle lokal offentlig sektor som avledet virksomhet, men det er også argumenter for å behandle den som basisvirksomhet. I modellen har vi, for sammenlikningens skyld, valgt å beholde den som basisvirksomhet og som en del av basisnæringen offentlig sektor.

Vi har imidlertid åpnet teknisk for muligheten til å skille mellom lokal offentlig sektor (LL) og staten i analysen, uten at vi har benyttet oss av denne i årets analyse. Et tenkt scenario kan da være å la utviklingen i staten bestemmes som i dag – gjennom vekstanslag utenfor modellen. Vi kan da velge mellom å la utviklingen i LL bestemmes på en av følgende måter

1. *Som avledet virksomhet*

Dette innebærer å slå LLs virksomhet sammen med alle andre avledede virksomheter og legges inn i denne ”sekkeposten”. Dette vil føre til at utviklingen i LL bestemmes utelukkende ut fra veksten i den øvrige basisvirksomheten. Vår vurdering er at vi i så fall ser bort fra en god del potensiell eksogen informasjon, som kan nyttes til å analysere utviklingen i LL. Dersom LL utvikler seg parallelt med basisnæringene, kan det være ok å inkludere LL i avledet virksomhet.

2. *Som i dag*

Fordelen med å analysere LLs som i dag, er at den blir behandlet akkurat som tidligere. Alle beregninger etc som gjøres, blir da sammenliknbare med beregninger som er utført før. På den annen side koples da utviklingen i LL til utviklingen i staten, noe vi ser på som et dårlig alternativ.

3. *Som egen basisnæring*

Siden vi har muligheten til å behandle LL som en egen basisnæring, kan det være aktuelt å øke antall basisnæringer i modellen fra fem til seks ved å splitte den tidligere basisnæringen offentlig virksomhet i to. Dersom vi bruker felles vekstrater for statlig sektor og LL, vil dette alternativet være ekvivalent med alternativ 2. Samtidig åpner det for å kunne legge inn forskjellige forutsetninger når det gjelder utviklingen i statlig og lokal offentlig sektor. Det er et bedre alternativ enn 2, fordi vi utnytter mer informasjon i modellsimuleringene.

4. *Som basisnæring, men vekstrater bestemmes iterativt med befolkningsutviklingen*

Omfanget av aktiviteten innenfor lokal offentlig tjenesteproduksjon bestemmes i norske kommuner, og i Longyearbyen, av befolkningens størrelse og struktur. En indikator på utviklingen kan

da være befolkningsutviklingen, enten totalt eller for utvalgte aldersgrupper. Derfor kan vi legge inn tall for befolkningsutviklingen framover som vekstforutsetninger. Problemet er at befolkningsutviklingen i vår modell bestemmes som en funksjon av utviklingen i basisnæringene. Når utviklingen i basisnæringene, herunder LLs virksomhet, endrer seg, endres også befolkningen. Dette betyr at vi må gjennomføre flere kjøring, der vi stadig legger inn nye vekstrater for LLs virksomhet. Det rekker nok med bare en eller et par iterasjoner.

Vi tror at ett av de to siste alternativene er å foretrekke. Alternativ 3 er nødt til å gi flere muligheter enn i dag, siden det i det minste kan brukes akkurat som dagens modell, og siden det kan suppleres med mer informasjon om LL. Alternativ 4 er en slags ”endogenisering” av LLs aktivitet, som kan foredles til å bli ganske bra. Ulempen er at vi kan ha mer informasjon tilgjengelig. Derfor tror vi at vi på sikt bør fokusere på disse alternativene, som egentlig er ganske like, og kvitte oss med de to andre.

Bygg og anlegg

Vi har drøftet hva som bestemmer utviklingen innenfor bygge- og anleggsvirksomheten flere steder ovenfor. I den forbindelse har vi konstruert en modellvariant der bygge- og anleggsvirksomheten behandles omtrent som reiselivet. Det vil si at vi antar at utviklingen i investeringene (i bygg og anlegg) bestemmer utviklingen i næringen. Problemet er at vi ikke har klart å finne indikatorer som kan nyttes til å dele næringen i to – basisdelen (som kan oppfattes som basisnæring), som styres av investeringsetterspørselen, og den delen av næringen som fortsatt bør være avledet (for eksempel vedlikehold av eksisterende bygg og anlegg, LNS i Svea etc.). Vi har heller ikke data som gjør oss i stand til å skille mellom investeringer i bygg og anlegg og materiellinvesteringer.

En slik variant av modellen er mest nyttig når vi skal analysere virkningene av endret investeringsetterspørsel i Longyearbyen og Svea. Det framgår av analysen ovenfor at investeringsetterspørselen har vært stor helt siden de første samfunns- og næringsanalysene fra tidlig 1990-tall, gjennom de omstruktureringer som har vært i Longyearbyen i perioden. Investeringsetterspørselen er fortsatt høy i dag, og den forventes å være høy i tida framover. Med andre ord har investeringene stor betydning for utviklingen av Longyearbyen, også når det gjelder ringvirkninger i lokalsamfunnet og når det gjelder familiesamfunnet. Virkningene av investeringene ville vært svært interessante å analysere videre.

3.3.4 Multiplikatorene

Tidligere samfunns- og næringsanalyser, blant andre fjorårets, inneholder flere alternative framskrivinger av utviklingen. Framskrivningene avviker fra hverandre når det gjelder forutsetninger om hvordan multiplikatorene utvikler seg over tid, ikke i forhold til for eksempel veksten i basisnæringene³⁶ eller andre forutsetninger vi har tatt opp her og som kan være minst like viktige å analysere effektene av. Poenget med å lage framskrivinger med *stigende multiplikatorer* var å framstille utviklingen dersom en tenker seg at etterspørselen rettet mot avledet virksomhet vil stige over tid. En slik utvikling er konsistent med at tjenestetilbudet i lokalsamfunnet blir breiere i takt med at inntektene øker og det blir flere innbyggere og bedrifter. Samfunns- og næringsanalysen (2006) antydte, med utgangspunkt i observasjoner for 2005, at lokalsamfunnet kanskje begynner å nærme seg et metningspunkt når det gjelder omfanget på avledet virksomhet, og at en i framtida kanskje vil se en mer parallell utvikling i basisnæringene og avledet virksomhet. Oversatt til modellspråket betyr dette at multiplikatorene er stabile over tid. Hvorvidt koeffisientene viser seg å være stabile over tid eller ikke, gjenstår å se. At modellens stabile koeffisienter er avgjørende for resultatet, er i det minste helt sikkert.

Multiplikatorenes størrelse er for øvrig betinget av hvordan vi har avgrenset basisnæringene fra avledet virksomhet. Siden avledet virksomhet er en sekkepost, som inneholder "resten" (ikke-basis), er det en viss inkonsistent mellom det å estimere multiplikatorene og det å anvende dem i forbindelse med framskrivingene. Når vi framskriver økonomien, gjennom veksten i basisnæringene, og bruker multiplikatorene til å beregne en tenkt utvikling i basisnæringene, åpner vi for at basisnæringene utvikler seg uten slike tekniske restriksjoner. De går på et vis fra å være sekkeposten til å bli den endogene størrelsen. Vi kunne alternativt tenkt oss at basisnæringene "spiste" av en på forhånd gitt sysselsettingstotal. Det ville gitt helt andre resultater. Hvor sterke slike kapasitetsmessige beskrankninger (i form for eksempel av tilgang på boliger, eller tilgang på kvalifisert arbeidskraft) er i økonomien på Svalbard i virkeligheten, er vi usikre på. Dette representerer i det minste en faktor som bidrar til å redusere størrelsen på multiplikatorene i forhold til den som er estimert i modellen.

---

³⁶ I neste avsnitt diskuterer vi virkningene av alternative vekstbaner.

3.3.5 Alternative vekstbaner for UNIS

Vi har ovenfor antydnet at de vekstforutsetningene vi er mest skeptisk til i årets analyse, er utviklingen i FoU-virksomhet og antall studentårsverk. En alternativ vekstbane kunne vært en moderat en, på linje med de forutsetningene som ligger inne for de andre næringene. Det vil si at vi forutsetter at veksten begrenser seg til 0,5 prosent i året også i disse to næringene. Dette er på linje med reiselivet og offentlig virksomhet, men høyere enn i kulldriften, der Store Norske har antydnet en nullvekst i sysselsettingen framover.

Tabell 3.9 *Framskrivning av antall årsverk i Longyearbyen og Svea. Lav vekst i FoU og Studenter. 2007-2011*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Vekst
Offentlig	238	239	240	241	242	244	102,5
FoU	104	104	105	105	106	106	102,5
Studenter	113	114	114	115	115	116	102,5
Bergverk	384	384	384	384	384	384	100,0
Reiseliv	170	170	171	172	173	174	102,5
Avleda	564	566	567	569	571	573	102,5
Sum	1572	1577	1582	1586	1591	1596	101,6

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2006)

Tabell 3.9 viser at sysselsettingsveksten i alle næringer, og totalt, blir svært moderat i dette alternativet, sammenliknet med hovedalternativet. I 2011 vil avviket være drøyt 200 årsverk totalt, hvorav knapt 50 i avledet virksomhet. Tabellen antyder også at de lokale myndighetene, som skal planlegge for framtidig tjenesteproduksjon i Longyearbyen, har en utfordring. Skal de stole på UNIS, og dermed bygge ut infrastruktur, eller skal de vente og se litt? Vår vurdering er at vi er usikre på om UNIS' anslag er realistiske, eller om de er ett av mange ledd i en kampanje for å vokse. Samtidig veit vi selvsagt at UNIS kjenner sin egen framtid best og synes derfor det er vanskelig å overprøve dem.

4 Befolkningsutviklingen i Longyearbyen

I dette kapittelet vil vi se nærmere på befolkningsutviklingen i de norske³⁷ bosettingene på Svalbard, med hovedvekt på utviklingen i Longyearbyen. Vi ser først på antall innbyggere, før vi diskuterer nærmere struktur i form av alders- og kjønnsfordeling og antall utlendinger. Befolkningens stabilitet er en viktig indikator på hvordan Longyearbyen utvikler seg som familiesamfunn. I avsnitt 4.3 ser vi derfor, som et grunnlag for diskusjonen i kapittel 5, litt på turnover i befolkningen. Kapittelet avsluttes med en befolkningsframskriving, basert på framskrivingen av antall arbeidsplasser ovenfor.

4.1 Befolkningsutviklingen 1991-2006

Folketallet på Svalbard har vokst fra år til år, så å si uten unntak, som det framgår av Figur 4.1 I 2006 bor det, i følge det lokale befolkningsregisteret³⁸ (Svalbard likningskontor), mer enn 90 prosent flere innbyggere i de norske bosettingene enn det gjorde i 1992. Antall innbyggere er altså nesten doblet i perioden.

Økningen i folketallet og økningen i antall arbeidsplasser henger svært tett sammen. Tilnærmet alle som bor i Longyearbyen er enten selv i arbeid, eller de tilhører en husstand der en eller flere er i arbeid. Når ledige stillinger lyses ut, har det normalt³⁹ vært et høyt antall søkere fra fastlandet. Dette impliserer at befolkningsveksten har vært begrenset av veksten i antall arbeidsplasser. Befolkningsutviklingen er for

---

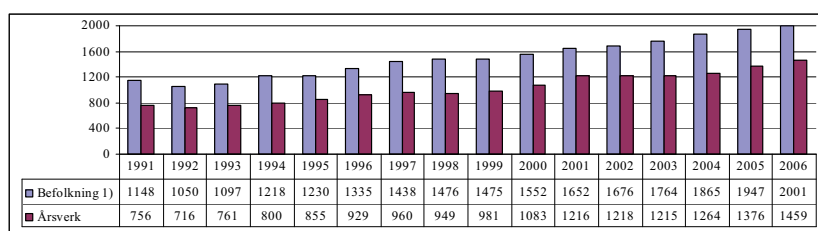
³⁷ Vi ser med andre ord *ikke* på andre nasjoners (russiske) bosettinger

³⁸ Tidligere år har man benyttet begge registre parallelt. Forskjellen mellom de to registrene er diskutert i tilknytning til Tabell 4.1 nedenfor.

³⁹ Denne sammenhengen rokkes ikke av at representanter for basisnæringene hevder at antall søkere til ledige stillinger synes å ha gått ned de siste to årene.

øvrig i tråd med de politiske målene knyttet til utviklingen av Longyearbyen som lokalsamfunn. Myndighetene ønsker å legge til rette for at folk skal kunne jobbe på Svalbard i deler av sitt yrkesliv, også for dem som ønsker å ta med seg familien i en periode. Derfor ønsker man å utvikle et *familiesamfunn* på Svalbard. Samtidig er det et uttalt mål at Svalbard ikke skal være et *livsløpssamfunn*. Dette fører blant annet til at det er svært for alderspensjonister på Svalbard. Man drar dit for å jobbe.

Figur 4.1 *Antall innbyggere¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2006*

1) Hentet fra Det sentrale folkeregisteret (DSF) for 1991-2000, og fra det lokale befolkningsregisteret fra 2001 av

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Svalbard likningskontor, Bedriftsundersøkelsen

Det føres for tiden to registre over befolkningen på Svalbard. Det sentrale folkeregisteret (DSF) administreres av skatteetaten og SSB, og det omfatter alle norske innbyggere bosatt på øygruppa. Alle nordmenn som i folkeregisteret står oppført med opphold på Svalbard, står samtidig registrert som hjemmehørende i en fastlandskommune. Grunnen til dette er at oppholdet på Svalbard anses midlertidig, og at mange av de rettigheter og plikter de har som norske borgere er basert på tilhørigheten til hjemkommunen.

DSF omfatter imidlertid kun personer som før innreisetidspunktet var registrert bosatt på fastlandet. Antall utlendinger som er bosatt i Longyearbyen vokser stadig, og spesielt i løpet av de siste fem-seks årene har det blitt mange. I tallene fra DSF inngår ikke flertallet av de drøyt 250 utlendingene som bor i Longyearbyen.

Tabell 4.1 *Befolkning i de norske bosettingene på Svalbard. Årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1991-2006*

	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Befolkning ¹ (DSF)	1148	1097	1230	1438	1475	1552	1570	1562	1581	1645	1721	1781
Befolkning ² (bef.reg)					1446	1538	1652	1676	1764	1865	1947	2001
Årsverk	756	761	855	960	981	1083	1216	1218	1215	1264	1376	1459
Årsverk, inkl. stud.	756	773	908	1051	1078	1186	1334	1339	1334	1390	1502	1572

¹⁾ Tall fra DSF inkluderer alle norske bosettinger og omfatter alle som var registrert bosatt på fastlandet før de kom til Svalbard

²⁾ Tall fra det lokale befolkningsregisteret omfatter alle norske bosettinger, inkludert utlendinger som ikke har vært registrert bosatt på fastlandet

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Svalbard likningskontor, Bedriftsundersøkelsen

Det føres også et forenklet befolkningsregister for Svalbard, hvor de som har vært eller har til hensikt å oppholde seg på Svalbard i minimum 6 måneder, er registrert som bosatte. Registeret, som tidligere ble administrert av Sysselmannen, har fra 1.1.2000 vært ført av Svalbard likningskontor. Selv om det arbeides løpende med å holde registeret à jour, er det vanligvis noen flere personer registrert i registeret enn det som faktisk bor på Svalbard. Hovedårsaken til dette er at folk ikke melder seg ut av registeret som forutsatt. Imidlertid klarer likningskontoret i ettertid å luke ut de fleste bosatte som ikke er reelle, gjennom sitt arbeid med de personlige likningsoppgavene. De historiske tallene fra befolkningsregisteret vil derfor ha en tendens til å synke noe utover i året. Den store gjennomstrekkningen på Svalbard gjør at verken befolkningsregisteret eller det sentrale folkeregisteret er helt oppdatert. Spesielt de ferskeste befolkningstallene er derfor usikre.

Vi har valgt å gå over fra å bruke tall utelukkende fra DSF (Samfunns- og næringsanalysen 2006 og tidligere) til å bruke tall fra DSF fram til år 2000 og fra det lokale registeret fra 2001 av (Figur 4.1). Det skyldes først og fremst at vi tror at dette registeret, tross dets svakheter, er mer komplett enn DSF, idet registeret også omfatter utlendingene i de norske bosettingene. Utlendingene utgjør for tiden mer enn ti prosent av innbyggerne i de norske bosettingene.

Vi kan for øvrig nevne at skatteetaten for tiden, og med utgangspunkt blant annet i de hjemler for statistikkproduksjon som er gjort gjeldende også for Svalbard fra årsskiftet, jobber med å forbedre og komplettere befolkningsregisteret. Etaten regner med at en kan starte produksjonen av slik statistikk i 2008.

4.2 Befolkningens sammensetning

Befolkningsstrukturen i de norske bosettingene på Svalbard er svært forskjellig fra kommunene på fastlandet. Dette gjelder både kjønns- og aldersfordeling. Det er også relativt mange utlendinger bosatt på Svalbard.

4.2.1 Kjønns- og aldersfordeling

Kjønns- og aldersfordelingen i de norske bosettingene på Svalbard skiller seg fra gjennomsnittet på fastlandet på følgende måte:

- Kvinneandelen er lavere på Svalbard (knappt 40 prosent) enn for hele landet (drøyt 50 prosent). Dette gjelder spesielt i den voksne delen av befolkningen.
- Andelen barn og unge er relativt lav (men ikke blant de aller yngste, se Figur 4.2). Det var 340 barn og unge under 19 år på Svalbard i 2006 (136 opp til fem og 204 over seks år).
- Blant den fastboende delen av befolkningen finnes det nesten ikke eldre.
- Den befolkningsgruppen som er sterkest representert, er voksne, yrkesaktive menn.

Disse fire momentene illustrerer en rekke viktige forhold⁴⁰ knyttet til Svalbard som bosetting. Det er et sted folk kommer for å jobbe. Selv om utviklingen har gått i retning av flere kvinnearbeidsplasser, er det fortsatt en overvekt av menn som tar seg jobb på Svalbard. Det bor en del familier på Svalbard, men den lave andelen barn og unge tyder på at mange av dem som jobber på Svalbard er enslige, barnløse eller har familie på fastlandet. Ett viktig moment er de få eldre. Det finnes nesten ingen pensjonister på Svalbard.

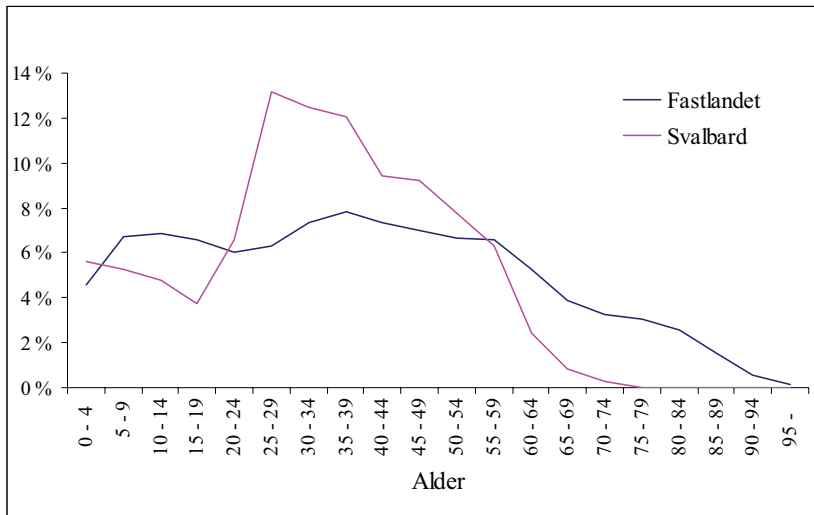
Befolkningsstrukturen tyder på at Svalbard på mange måter har utviklet seg i tråd med målsettingene med politikken. Lokalsamfunnet er bygget opp som et sted man kommer for å jobbe. Svalbard er ikke noe livsløpssamfunn, det er ikke utviklet et tilbud for eldre innbyggere, og det bor omtrent ikke folk over 70 år der. Samtidig ønsker sentrale myndigheter at Svalbard skal være et familiesamfunn. Slik sett er det også lagt til rette for barnefamilier, med barnehage-, grunnskole- og

---

⁴⁰ Disse momentene er samtidig avgjørende blant annet når vi velger metode innenfor samfunns- og næringsanalysen

videregående skoletilbud. Likevel er det relativt få unge innbyggere på Svalbard.

Figur 4.2 *Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2006.*

Kilde: Svalbard likningskontor

4.2.2 Nasjonalitet

I de norske bosettingene er det i dag et økende innslag av utenlandske statsborgere blant de fastboende i Longyearbyen. Andelen utlendinger har økt fra ca 13 prosent i 2002 til 15 prosent i 2005. Fra 2005 til 2006 har andelen utlendinger gått noe ned igjen. Det har ikke blitt flere utenlandske innbyggere av noen nasjonaliteter, og det har blitt færre av mange nasjonaliteter. Det er bare gruppa ”øvrige utenom Europa” som har økt – med en person. Antallet nordmenn i Longyearbyen har derimot økt med over 90 det siste året.

Tabell 4.2 *Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2002-2006*

	2002	2003	2004	2005	2006
Norge	1450	1507	1591	1607	1699
Thailand	49	48	52	66	64
Sverige	35	39	42	47	42
Danmark	14	23	26	26	22
Tyskland	14	20	16	26	24
Russland	12	13	20	34	34
Øvrige Europa	40	58	56	60	60
Øvrige utenom Europa	23	16	20	20	21
Totalt	1637	1724	1823	1886	1966

Kilde: Svalbard likningskontor

4.3 Befolkningens stabilitet

Svalbardpolitikken legger ikke opp til at Longyearbyen skal kunne utvikle seg til et ordinært livsløpssamfunn. Det er derimot tilrettelagt for at folk skal kunne bosette seg på Svalbard i kortere eller lengre perioder av sitt yrkesaktive liv. Dette er samtidig bakgrunnen for at nordmenn som melder flytting til Svalbard beholder tilhørigheten til den fastlandskommunen de flytter fra. Tilhørigheten er formell (de er folkeregistrert i hjemkommunen) og omfatter blant annet en del sosiale rettigheter. Det å melde flytting til Svalbard medfører at man får svalbardskatt, samtidig som det gir en del andre rettigheter blant annet knyttet til ferdsel på øygruppa.

Selv om det ikke er noen målsetting å utvikle Longyearbyen til et livsløpssamfunn, er det en målsetting at det skal være et familiesamfunn. I avsnitt 4.2 har vi vist at det er lagt godt til rette for dette, selv om det både er få barn og få kvinner i Longyearbyen. Et godt familiesamfunn må også ha en viss stabilitet. Blir det for stor gjennomtrekk, vil det blant annet være vanskelig å etablere tette sosiale bånd og trygge rammer i forhold til barn og unges oppvekstvilkår. Det er derfor av interesse å følge med på hvordan gjennomtrekken i de norske bosettingene utvikler seg. Man kan definere *turnover* i bosettingen som hvor stor andel av befolkningen ved begynnelsen av et år som flytter ut i løpet av året. Tilsvarende kan man definere *turnover* i bedriftene som hvor stor andel av de fast ansatte som slutter i løpet av året.

Tabell 4.3 *Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2002 til 2006. Inklusive studenter.*

	2002	2003	2004	2005	2006
Totalt folketall per 31.12.	1 676	1 764	1 865	1 947	2 001
Utflytting	256	318	306	382	484
Turnover i de norske bosettingene	15 %	19 %	17 %	20 %	25 %
Turnover i bedriftene	17 %	18 %	17 %	16 %	20 %

Kilde: Svalbard likningskontor. Bedriftsundersøkelsene

Det første som slår en i Tabell 4.3 er at turnoveren i de norske bosettingene har økt de siste årene. I 2005 flyttet en av fem ut i løpet av året, mens en av fire flyttet ut i 2006. Dette er svært høyt, sammenliknet med tilsvarende tall for fastlandskommuner. Forklaringen er selvsagt at Svalbard for de fleste er et midlertidig sted å bo. Derfor er det naturlig at man flytter ut. Høy turnover er derimot ikke en fordel for stabiliteten i familiesamfunnet (som vi diskuterer nærmere i kapittel 5).

Høy turnover heller ingen fordel i arbeidsmarkedet (en av fire slutter). Det er flere grunner til dette. I mange jobber, og da kanskje spesielt i basisnæringene, kreves spesiell opplæring og/eller trening for å kunne jobbe på Svalbard. Arbeidsgiverne ønsker selvsagt å holde kostnadene nede. Høy turnover fører til høye opplæringskostnader.

Samtidig kan høy turnover være et uttrykk for at det er generell overskuddsetterspørsel i arbeidsmarkedet, og dermed sterk konkurranse om arbeidskraften. Den sterke konkurransen om arbeidskraften synes også ved at antall søkere til jobber på Svalbard går ned, slik at det blir vanskeligere for bedriftene å ansette flinke folk. Høy turnover kan slik sett bli et stort problem dersom man ikke klarer erstatte dem som slutter med ny arbeidskraft.

Når etterspørselen etter arbeidskraft generelt er høy, er bedriftene på Svalbard altså mer utsatt for konkurranse fra fastlandet. I denne situasjonen er det viktig å kunne tilby arbeidskraften gode betingelser i form av avkastning på deres arbeidskraft. Denne avkastningen er blant annet en funksjon av lønna og andre goder, men også av myndighetenes rammebetingelser (som for eksempel skattepolitikken).

4.4 Befolkningsutviklingen framover

Ett av hovedmålene (om ikke hovedmålet) for svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Dette gjelder spesielt for Longyearbyen, der norske myndigheter ønsker å legge til rette for et stabilt familiesamfunn av en viss størrelse. Hvorvidt myndighetene lykkes i å oppfylle denne målsettingen synliggjøres blant annet gjennom utviklingen i folketall og befolknings sammensetning, slik vi har diskutert ovenfor. Befolkningsutviklingen er også en viktig parameter i både offentlig og privat planlegging.

4.4.1 Framskrivning av befolkningen

I kapittel 3 har vi laget en framskrivning av sysselsettingsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. Denne framskrivningen er basert på antakelser om at økonomien på Svalbard kan deles i basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at utviklingen i basisvirksomhetene forklarer den økonomiske utviklingen på Svalbard. Vi har estimert sammenhengen mellom den enkelte basisvirksomhet og avledet virksomhet i form av sysselsettingsmultiplikatorer. Med utgangspunkt i anslag på aktivitetsveksten i hver enkelt basisvirksomhet framover, har vi framskrevet Svalbards økonomi i form av sysselsetting.

Diskusjonen i dette kapittelet viser at sysselsettingsutviklingen er helt avgjørende for befolkningsutviklingen på Svalbard. Dette skyldes blant annet at Svalbard ikke er et livsløpssamfunn. I utgangspunktet skulle det derfor være greit å anslå befolkningsutviklingen framover. En arbeidsplass betyr også en innbygger. Helt så enkelt er det selvsagt ikke. De som jobber på Svalbard har familier, og i det minste noen ønsker å ta med seg familien. Ikke nok med det: Myndighetene legger til rette for at de som jobber der, skal kunne ta med seg familien om de vil. Spørsmålet er da hvor stor hver enkelt husholdning er (målt per arbeidsplass). Svaret er at den ikke er veldig stor. Som Tabell 4.1 viser, utføres det grovt sett omtrent tre årsverk per fire innbyggere i de norske bosettingene. Da inkluderes barna, som det i 2006 var 340 stykker av, i nevneren (innbyggerne) i brøken. Sammenhengen mellom antall årsverk og antall innbyggere er altså rimelig entydig. Spørsmålet er hvordan vi skal framskrive barna og antall voksne.

Den store turnoveren blant befolkningen betyr både at en stor andel både voksne og barn flytter fra Svalbard i løpet av et år. Denne andelen er så stor at vanlige befolkningsmodeller, basert på aldring, fødsler og dødsfall, egner seg svært dårlig (Bjørnsen og Johansen

2007). Flytting er den viktigste faktoren⁴¹ bak befolkningens bevegelse på Svalbard. Dette kompliserer befolkningsframskrivingene, spesielt dersom det er ønskelig med detaljerte og strukturerte framskrivninger. Tidligere samfunns- og næringsanalyser konkluderte med at samfunnsplanleggingens behov er knyttet spesielt til antall barn, idet disse etterspør offentlige tjenester i form av barnehage og skole. I tillegg trenger man oversikt over antall innbyggere totalt sett, siden dette har noe å si for behovet for å utvikle boligområder og annen infrastruktur. Behovet for mer detaljerte befolkningsframskrivninger enn dette er ikke til stede.

Framskrivning av antall voksne

Antall voksne er framskrevet med utgangspunkt i sysselsettingsutviklingen. I basisåret (2006) er det estimert et forhold mellom antall voksne innbyggere på Svalbard og antall årsverk som utføres i alle næringer i Longyearbyen og Svea. Dette forholdet er holdt fast gjennom framskrivingsperioden.

Vi har ikke forsøkt å gjøre noe anslag på gjennomsnittlig husholdstørrelse. Dette er i tråd med tidligere samfunns- og næringsanalyser.

Framskrivning av antall barn og unge

I følge tidligere samfunns- og næringsanalyser er det en viss sammenheng mellom sysselsettingsutviklingen i hver av basisnæringene (og avledet virksomhet) og antall barn. Vi har derfor laget anslag på antall barn per årsverk⁴² i hver av basisvirksomhetene og avledet virksomhet i basisåret (2006). Denne (egentlig disse) koeffisienten(e) er holdt fast gjennom framskrivingsperioden. I tillegg har vi holdt antall barn som har hjemmeværende far, eller der mor er eneforsørger, fast som i basisåret. Dette dreier seg om 18 barn hvert år framover.

I framskrivingene er, som nevnt, antall barn fordelt på to aldersgrupper (0-5 og 6-18 år). Forholdet mellom aldersgruppene er holdt på det samme nivået som i basisåret gjennom hele framskrivingsperioden.

Implisitt antar vi i framskrivingene at alle barn og unge er tilknyttet en husholdning med voksne i. Dette gjelder også de eldste unge. Eventuelle arbeidstakere på samme alder, men med egen husholdning, er regnet blant de voksne.

---

⁴¹ På Svalbard erstattes 20-25 prosent av alle innbyggere hvert år med nye. Dette er et svært høyt tall. Aldring, fødsler og dødsfall betyr med andre ord mindre for befolkningsutviklingen enn vanlig.

⁴² Utgangspunktet har vært næringstilknytningen til fars arbeidsgiver, altså hvilken næring far jobber i.

Befolkningsutviklingen framover

Befolkningen er framskrevet i takt med sysselsettingsutviklingen, omtrent på samme måte som i tidligere samfunns- og næringsanalyser. Årets framskriving av sysselsettingen i hovedalternativet viser jevn (og ganske sterk) vekst. Det viser dermed også befolkningsframskrivingene. Det innebærer at en kan forvente en jevn, årlig vekst også i befolkningen framover. I 2011 vil antall innbyggere, med disse forutsetningene, være omtrent 13 prosent høyere enn i dag. Befolkningen vokser i alle aldersgrupper.

Tabell 4.4 *Framskrivning av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard. Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2006. Framskrevet 2007-2011.*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Barn 0-5	136	138	140	142	145	148
Barn 6-18	204	207	210	214	217	222
Voksne	1661	1697	1737	1782	1833	1891
Sum	2001	2042	2087	2138	2196	2260

Kilde: Egne beregninger. LL (2006-tall), Svalbard likningskontor (2006-tall)

Vi understreker at tallene i tabellen er uttrykk for beregninger, og at beregningene er basert på koeffisienter og andre størrelser. Tallene er altså ikke uttrykk for *forventet* befolkningsutvikling, men snarere for den befolkningsutvikling en vil få under de forutsetningene som er brukt. Framskrivningene er altså usikre, og selvsagt svært følsomme for forutsetningene.

4.4.2 Endrede forutsetninger

Framskrivningen av antall voksne innbyggere, så vel som av antall barn, hviler sterkt på forutsetningene knyttet til sysselsettingsutviklingen og dermed til utviklingen i basisnæringene. Vi har ikke laget et "høyt" og et "lavt" alternativ, kfr tidligere samfunns- og næringsanalyser. I stedet har vi valgt å drøfte virkningene av å endre forutsetningene (følsomhetsanalyser). Det er slik at den usikkerheten som hefter ved sysselsettingsframskrivingene også hefter ved befolkningsframskrivingene. I tillegg er det ekstra usikkerhet knyttet til selve befolkningsframskrivingene, både til om modellen er "bra" og til de koeffisientene som er brukt. Vi vil drøfte noe av dette nedenfor.

Generell usikkerhet

Alle framskrivinger er beheftet med usikkerhet, fordi framtida er usikker. I enkelte situasjoner er vi så heldige at vi kjenner usikkerheten, for eksempel gjennom bruk av statistiske metoder og simuleringer. Vi kjenner ikke usikkerheten knyttet til våre framskrivinger. Derfor må også beregningene brukes med forsiktighet.

Kopling til arbeidsmarked og basisnæringer?

Vi tror at befolkningsutviklingen på Svalbard er arbeidsmarkedsstyrt, og at dette er vesentlig mer tydelig for Svalbards del enn på fastlandet. Samtidig mener vi at sysselsettingsutviklingen på Svalbard i stor grad bestemmes av utviklingen i basisnæringene. Det betyr at vi mener at befolkningsutviklingen på Svalbard styres av utviklingen i basisnæringene. I forbindelse med drøftinga ovenfor mener vi også at vi har argumentert tydelig for dette. Vi tror derfor usikkerheten knyttet til at vi har en arbeidsmarkedsstyrt befolkning er små.

Usikkerheten kan selvsagt være knyttet til hvordan befolkningsutviklingen arbeidsmarkedsstyres. Når det gjelder forhold knyttet til framskriving av sysselsettingen, viser vi til diskusjonen nedenfor. I tillegg vil det være usikkerhet knyttet til hvordan vi lar sysselsettingen styre befolkningen.

Enkle koeffisienter

Vi har basert våre framskrivinger på enkle og lineære sammenhenger mellom befolkning og sysselsetting. Sammenhengene er framstilt i form av tre sett av koeffisienter (for de voksne, for barn og unge og for fordelingen mellom unge og barn), som alle er estimert med utgangspunkt i et basisår. I hvilken grad vi "under"- eller "over"-estimerer antallet når vi bruker disse koeffisientene, er selvsagt et spørsmål om hvordan befolkningen utvikler seg framover. Vi tror ikke denne typen usikkerhet er systematisk.

Aldring og turnover

Vi har ikke vektlagt aldring når vi har sett på befolkningsutviklingen. Dette er også knyttet til turnover-prosentsen. Vi har tatt utgangspunkt i at turnoveren er så høy at aldring ikke har stor betydning for befolkningsutviklingen. Dersom turnoveren går ned, vil aldringens betydning øke. Det er spesielt på tre (fire) tidspunkter dette gjelder. Med lav turnover kan vi forvente høyere fødselsrater (dvs. tidspunktet 0 år), vi kan forvente at antall femåringer år t har betydning for antall seksåringer år $t+1$, og vi kan forvente at antall 18-åringer år t har betydning for turnoveren (gitt at de flytter ut når de blir gamle nok). Det

fjerde tidspunktet er knyttet til alderspensjon. Gitt at antall innbyggere med alderspensjon på Svalbard fortsatt skal være lavt, vil antall i AFP-alder (fra 62 år), eller i pensjoneringsalder (67/70 år), ha betydning for turnoveren.

Disse forholdene illustrerer blant annet at det ikke er uproblematisk å framskrive befolkningen uten å ta hensyn til aldring, men også at det er en sammenheng mellom turnover og aldring.

Befolkningsframskrivningens følsomhet for andre forutsetninger for sysselsettingsutviklingen

Befolkningsframskrivningen ovenfor er fullt ut betinget av sysselsettingsframskrivningen. I kapittel 3.3 har vi diskutert noen forhold som påvirker framskrivningen av sysselsettingen. Under forutsetning av at sysselsettingsutviklingen forklarer befolkningsutviklingen omtrent slik vi har skissert, vil endringer i forutsetningene bak sysselsettingsframskrivningen ha tilsvarende konsekvenser for befolkningsframskrivningen. Det betyr følgende (sammenliknet med hovedalternativet, som vi har presentert ovenfor), dersom vi endrer forutsetninger slik at vi får:

- Flere sysselsatte betyr flere innbyggere
- Færre sysselsatte betyr færre innbyggere
- Større svingninger i sysselsetting betyr større svingninger i befolkningen

Vi har ikke lagt inn noen form for ”demping” av hvordan sysselsettingsendringer virker inn på befolkningsutviklingen – de slår direkte ut. Det betyr blant annet at

- Endringer i etterspørselen etter arbeidskraft tilfredsstilles momentant i form av endret antall sysselsatte
- Lavere sysselsetting fører ikke til ledighet, men til utflytting
- Høyere sysselsetting innebærer på tilsvarende måte innflytting

Vi ser at befolkningsutviklingen i hovedalternativet tross alt er moderat, og den er på ingen måte svært avvikende fra historisk befolkningsutvikling. Derfor har det heller ikke vært noe mål for oss å lage høye eller lave anslag for befolkningsvekst. Hva skal vi i så fall basere forutsetningen om at anslaget er høyt eller lavt på? En rekke andre forhold enn multiplikatorens størrelse påvirker befolkningsutviklingen, og vi veit ikke om hovedalternativet er for høyt eller for lavt i forhold til framtida.

En illustrasjon av usikkerheten kan være at anslaget på framtidig befolkningsutvikling ligger innenfor et intervall på +/- 10 prosent. I år 2011 betyr dette at befolkningen vil ligge mellom omtrent 2030, og knapt 2.500, innbyggere. En tilsvarende usikkerhet knyttet til aldersfordelingen vil gi følgende utslag i 2011:

- 133-163   0-5-åringer
- 200-244   6-18-åringer
- 1701-2080   voksne
- 2034-2486   totalt

Framskrivningen tyder altså på at vi kan forvente befolkningsvekst at det vil være flere innbyggere på Svalbard i 2011 enn i 2006, selv om vi legger inn en usikkerhetsmargin på +/- 10 prosent. Det laveste anslaget når det gjelder antall barn (dvs. -10 prosent i forhold til hovedalternativet) gir noe færre barn i 2011 enn i dag, men forskjellene er små. En må derfor forvente at det vil være *befolkningsvekst i alle aldersgrupper* i tida framover, dersom hovedalternativet omtrent slår til, og selv om vi regner med betydelig usikkerhet når det gjelder befolkningsanslagene.

5 Familiesamfunnet i Longyearbyen

Ett av målene i svalbardpolitikken er å befeste Longyearbyen som et robust, stabilt og kvalitativt godt familiesamfunn. Formålet med dette kapittelet er å drøfte denne målsettingen nærmere. I år 2000 ble det gjennomført en egen levekårsundersøkelse på Svalbard. Undersøkelsen ble brukt til å analysere hvordan folk opplever ulike sider ved det å bo på Svalbard. Resultatene kunne også sammenliknes med tilsvarende levekårsundersøkelse på fastlandet. Slike undersøkelser er svært ressurskrevende og kan derfor ikke gjennomføres for ofte. Neste undersøkelse er planlagt til 2010.

Spørsmålet er dermed hvordan en kan drøfte målet om at Longyearbyen skal være et godt og stabilt familiesamfunn uten at det er samlet inn data som kan brukes i analysen. I samfunns- og næringsanalysene har det vært en tradisjon for å nytte ulike indikatorer til å si noe om utviklingen. Indikatorerne er hentet fra bedriftsundersøkelsene og fra andre tilgjengelige tall og opplysninger. Det å benytte slike indikatorer når man skal drøfte kvalitative sider ved samfunnet er imidlertid problematisk. Man kan ikke trekke for bombastiske konklusjoner, selv om indikatorerne kan bidra til å tydeliggjøre visse utviklingstrekk.

Befolkningsstrukturen i Longyearbyen er utypisk, som vi har vært inne på ovenfor, med blant annet langt flere menn enn kvinner i arbeidsaktiv alder enn på fastlandet. Dette gjenspeiler seg⁴³ i en relativt stor andel enpersonshusholdninger og en relativt lav andel husholdninger med barn i Longyearbyen. Selv om vi ikke har informasjon direkte om hvordan dette ser ut nå, kan vi ved hjelp av statistikken se at befolkningsstrukturen ikke har endret seg vesentlig. Likevel er det ting som tyder på at familiesamfunnet i Longyearbyen har befestet seg (se kapittel 4), slik at denne delen av svalbardpolitikken synes å ha virket etter hensikten. Lokalsamfunnet har satt inn

---

⁴³ Sammenlikningen er basert på tall for levekårsundersøkelsene fra år 2000.

en rekke tiltak for å tilrettelegge for familier og styrke de kvalitative sidene ved lokalsamfunnet. Barnehageutbygging, ulike kulturtiltak og andre tiltak rettet mot barns og unges oppvekstvilkår er blant de tiltak som har bidratt til dette. Utbygging av familieleiligheter er et annet tiltak. Longyearbyen lokalstyres årsmelding omtaler tiltakene i detalj, og vi viser til denne.

Tabell 5.1 *Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 1997-2006*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
0-5 år	91	120	125	128	125	133	133	133	128	136
6-18 år	183	171	171	178	213	200	218	217	237	204
Sum	274	291	296	306	338	333	351	350	365	340

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Tabell 5.1 viser hvordan antall barn og unge i Longyearbyen har utviklet seg de siste ti årene. Vi ser at det har vært en vekst i løpet av perioden, og at antallet nå synes å stabilisere seg rundt 350, men med en del svingninger fra år til år.

Inndelingen i de to aldersgruppene reflekterer at barna er på forskjellige stadier i livet, barnehage- og skolestadiet. En så pass grov tilnærming til aldersfordelinga er av betydning når vi skal gjennomføre framskrivninger av de yngste innbyggerne, som blir gjort uavhengig av aldring. Fordelingen på de to aldersgruppene svinger mer enn totalantallet fra år til år, men det virker som om det er større stabilitet når det gjelder antallet i aldersgruppa opp til fem år, enn når det gjelder de eldste barna.

5.1 Fars og mors tilknytning til arbeidslivet

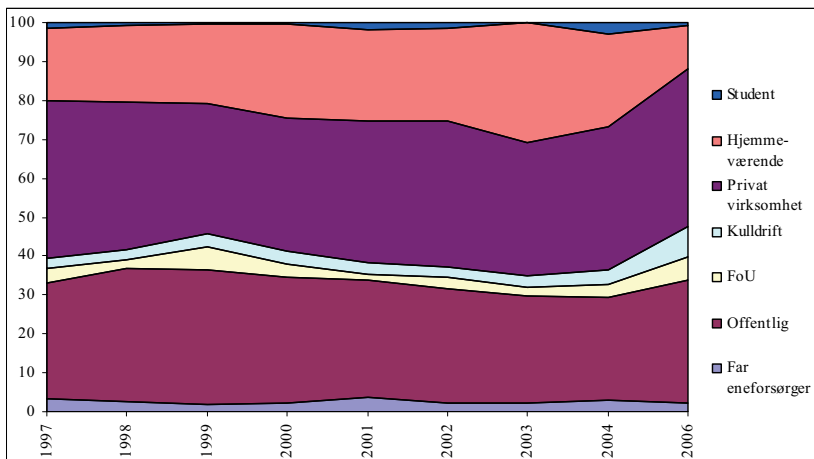
Svalbard er et sted de fleste kommer til for å jobbe og tjene penger. Tilgangen på arbeidsplasser og andre rammebetingelser knyttet til inntektsmuligheter (som for eksempel skattenivået) betyr derfor mye for rekrutteringsmulighetene. Dette innebærer også at mulighetene for å videreutvikle familiesamfunnet er nært knyttet til utviklingen på arbeidsmarkedet. Spesielt vil vi trekke fram i hvilken grad det er mulig for to personer i et parforhold å få jobb på Svalbard samtidig. I flere av basisnæringene trekker arbeidsgiverne fram utfordringen med å skaffe jobb til begge som en bøyg når det gjelder rekruttering av arbeidskraft. I tillegg er det selvsagt viktig å kunne tilby ansatte med familie gode økonomiske betingelser og en brukbar bolig.

En del ektefeller/samboere blir med til Svalbard uten å ha jobb. De kan ønske å passe barn, ta seg fri en periode, eller kanskje de regner med å skaffe seg arbeid når de kommer til stedet. De færreste finner det imidlertid tilfredsstillende å være uten arbeid over tid. Det er derfor stor sjanse for at begge reiser ned dersom den som ikke har jobb, heller ikke klarer å skaffe seg det. Dette gjelder kanskje særlig par som har barn.

I forbindelse med de siste årenes samfunns- og næringsanalyser⁴⁴ er det gjennomført egne tellinger av de fastboende under 19 år, sett i forhold til deres foreldres beskjeftigelse. Disse tellingene sier noe om hvor viktige de ulike basismønstrene er for utviklingen av familiesamfunnet. Samtidig er de av stor betydning for å kunne bryte befolkningsframskrivingene ned på aldersgrupper, siden det viser seg at foreldres yrkestilknytning er minst like viktig som aldring når det gjelder hvordan antall barn og unge utvikler seg. Tellingene er presentert i Figur 5.1 og Figur 5.2. Man har tatt utgangspunkt i barna, i barnehagen og på skolen, og kartlagt begge foreldres beskjeftigelse. Dette er grunnlaget for figurene.

Figur 5.1 *Bosatte i Longyearbyen 0-18 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 1998-2006.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

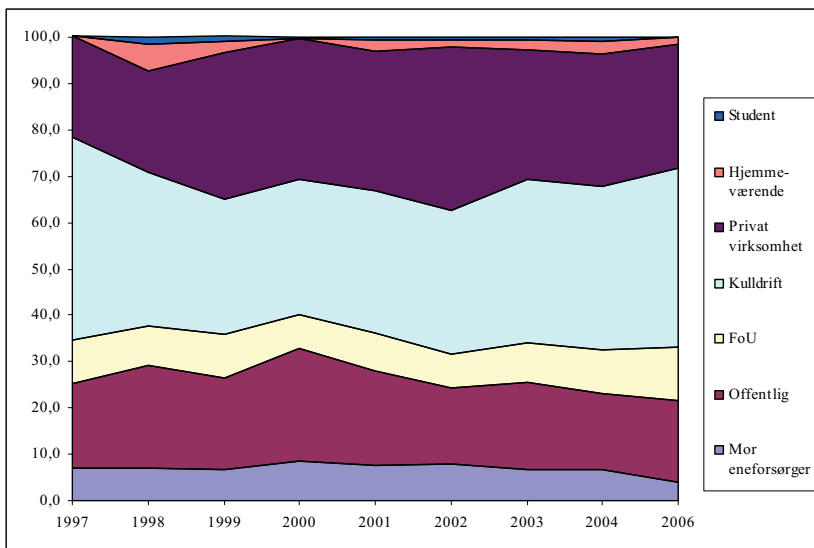
Figur 5.1 viser at mor har tre hovedformer for beskjeftigelse. Hun er offentlig ansatt, hun jobber innenfor privat virksomhet eller hun er hjemmewærende, og det har vært hovedbeskjeftigelsene hennes helt

⁴⁴ Slike tellinger ble gjennomført hvert år fra 1997 til 2004. De ble ikke gjennomført i 2005, men på nytt i 2006.

siden tellingene begynte for ti år siden. I løpet av de siste to årene er det særlig en endring som er framtredd: Andelen hjemmeværende mødre har gått kraftig tilbake. Dette er nok et uttrykk for at kravene til tilgang på arbeidsplasser for begge foreldre har økt, og at dette nå er helt vesentlig for at familier skal kunne leve sammen på Svalbard. Samtidig kan det være et uttrykk for at det har vært mangel på arbeidskraft, slik at det har vært lettere å få jobb for begge to. Redusert barneantall kan også virke inn på tilbøyeligheten for mor til å være hjemmeværende.

Det er også interessant å observere at mor i økende grad blir sysselsatt innenfor en typisk mannenæring som bergverksdrift, men også innenfor forskning og utdanning blir det vanligere for mor å være sysselsatt. Dette er likevel fortsatt ikke de vanligste næringene for mor, men de vokser.

Figur 5.2 *Bosatte i Longyearbyen 0-18 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 1998-2006.*

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Situasjonen for far er ganske annerledes. Han jobber innenfor fire næringer – offentlig virksomhet, forskning og utdanning, kulldrift og privat virksomhet. Andelen hjemmeværende fedre er neglisjerbar. Etter den siste tellinga i 2004 har spesielt andelen fedre sysselsatt innenfor kulldriften og FoU vokst kraftig.

Selv om disse tellingene nok ikke kan brukes til å trekke for sterke konklusjoner, tror vi at de viser noen tendenser. Tallene kan tyde på at

familiesamfunnet på Svalbard er på veg fra et samfunn med et tradisjonelt kjønnsrollemønster til et samfunn der begge foreldre, på like fot, er i arbeid. Flere av de største arbeidsgiverne har, i samtaler med oss, påpekt at manglende arbeidsplasser for kvinner har vært et problem også når det gjelder å rekruttere og holde på mannlige arbeidsplasser. Tallene kan tyde på at dette er på veg til å snu. Dersom målsettingen om at Svalbard skal være et familiesamfunn skal stå fast, er det for øvrig mulig å gjennomføre tiltak på dette området. Arbeidsgiverne kan samordne sin etterspørsel etter arbeidskraft på tvers av bedrifter, slik at potensielle rekrutter også blir gjort kjent med ledige stillinger (for partneren) i andre deler av næringslivet. Det er mange måter å organisere dette på, som det vil gå for langt å diskutere her, men vi tror at spesielt de største arbeidsgiverne vil kunne ha interesse av at en slik samordning blir organisert og muliggjort.

5.2 Stabilitet i lokalsamfunnet

Det ligger i sakens natur at det er langt større gjennomtrekk i Longyearbyen enn i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Dette er reflektert blant annet i målene for svalbardpolitikken, der det heter at Longyearbyen ikke er, og ikke skal være, et livsløpssamfunn. I forbindelse med levekårsundersøkelsen i år 2000 oppga omtrent halvparten av den norske befolkningen at de hadde bodd på Svalbard i mindre enn fire år, og ca en tredel hadde planer om å reise derfra i løpet av de kommende to år.

Det finnes ingen statistikk som viser hvordan botiden på Svalbard endrer seg over tid. Derimot finnes det tall for befolkningens bevegelse i befolkningsregisteret, slik at vi kan beregne turnover i befolkningen, og i bedriftsundersøkelsen registreres både turnover og stillingstype. Disse statistikkene kan gi en antydning om hvordan det går. I kapittel 4.3 viste vi for eksempel at omtrent 20 prosent av befolkningen ved inngangen til et år har flyttet i løpet av året, og at denne andelen økte til 25 prosent i 2006.

Tabell 5.2 *Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen 2003-2006*

	Menn				Kvinner				Totalt			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Faste heltidsstillinger	713	761	784	879	298	286	330	335	1011	1047	1114	1214
Faste deltidsstillinger	96	92	126	86	106	112	101	124	202	204	227	210
Sum faste stillinger	809	853	910	965	404	398	431	459	1213	1251	1341	1424
Sesongengasjementer	468	450	416	420	259	279	269	314	727	729	685	734
Totalt	1277	1303	1326	1385	663	677	700	773	1940	1980	2026	2158

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

I Tabell 5.2 presenterer vi en annen indikator for stabilitet. Vi ser her hvordan sysselsettingen i Longyearbyen fordeler seg på faste og midlertidige stillinger, samt hvordan dette igjen fordeler seg på kjønn. Det framgår av tabellen at omtrent 2/3 av de sysselsatte på Svalbard er menn. I tillegg er det slik at rundt 90 prosent av de mennene som er i fast jobb, også jobber heltid. Heltidsandelen blant kvinnene er lavere, men den har vokst kraftig de siste årene og begynner nå å nærme seg mannens. Den sterke veksten i heltidsandel blant kvinner faller for øvrig sammen med at andelen hjemmeværende kvinner har gått ned. Dette er en stabiliserende faktor for familiesamfunnet i Longyearbyen.

Antall sesongengasjementer i forhold til totalt antall sysselsatte er noe høyere for kvinner enn for menn. Andelen sesongengasjementer er relativt stabil over tid for kvinnenens del, men har gått noe ned de siste årene når det gjelder mennene. Omtrent 1/3 av alle sysselsatte, når vi ikke tar hensyn til hvor mye de jobber, er sesongansatt. Denne andelen har vært ganske stabil. Hele 2/3 av de sysselsatte på Svalbard er altså fast ansatte. Dette er også en stabiliserende faktor for familiesamfunnet.

Tabell 5.3 *Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 1998 til 2006*

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Antall faste stillinger per 31.12.	932	923	1060	1150	1171	1213	1277	1341	1424
Sluttet i fast stilling i løpet av året	209	247	236	296	198	205	236	216	269
Turnover (prosent)	25	27	26	28	17	18	19	16	20

Kilde: Bedriftsundersøkelsen

Tabell 5.3 viser hvordan gjennomtrekken er i arbeidsmarkedet i Longyearbyen og Svea. Hver bedrift er bedt om å anslå hvor mange av fast ansatte som har sluttet i løpet av året. Vi skiller ikke her

mellom heltids- og deltidsansatte, men fokuserer på fast ansatte. Vi ser at turnoverandelen tidligere har ligget rundt og i overkant av 25 prosent. Fra 2002 lå den vesentlig lavere, og det kan se ut som om den nå har stabilisert seg på et lavere nivå i underkant av 20 prosent. Unntaket er 2005 (og 2002), da turnoveren lå betydelig under 20 prosent.

5.3 Basisnæringenes bidrag til stabilitet

Basisnæringenes bidrag til stabiliteten i Longyearbyen kan delvis forklares med næringenes eksistens. De er definert som basisnæringer, og basisnæringene har per definisjon sitt marked utenfor lokalsamfunnet. Slik sett er basisnæringene avgjørende når det gjelder å bringe inntekter til Longyearbyen. Basisnæringene har i tillegg en stabiliserende funksjon i arbeidsmarkedet og i forhold til familiesamfunnet i Longyearbyen. Denne betydningen kan måles ved hjelp av stabilitetsindikatorer som i tabellen.

Offentlig forvaltning og service utgjør en stabiliserende faktor i Longyearbyen. Målt i antall årsverk er sektoren den nest største, etter kulldriften. Det er en stor andel faste stillinger i sektoren. Andelen heltid av faste stillinger har økt gradvis og er nå oppe i 77 prosent. Det betyr at andelen årsverk som blir utført av deltids- og sesongansatte ligger på 23 prosent. Kvinneandelen blant de faste ansatte lå på 45 prosent, og den synes å ha stabilisert seg der. Turnover i sektoren gikk ned fra 2004 til 2005, men økte noe igjen til 2006.

Romrelatert virksomhet, forskning og undervisning markerer seg stadig med et stort antall vikarer og sesongengasjementer. Andelen faste stillinger ligger på en knapp tredel. Det er nok flere grunner til det. Universitetssektoren har generelt sett mange deltidsansatte, blant annet gjesteforskere og -forelesere. Det er slik sektoren er bygget opp. Når det gjelder UNIS, er nok dette enda vanligere. Likevel ble 81 prosent av årsverkene utført av fastboende heltidsansatte. Det betyr at knapt 20 prosent av årsverkene ble utført av sesongansatte og ansatte i faste deltidsstillinger. Blant de faste ansatte var turnoveren på 16 prosent. Dette er det høyeste nivået den har vært på i de årene tabellen dekker, og en kraftig økning fra 2005.

I løpet av 2006 var i alt 310 studenter fra 20 land engasjert ved UNIS. Det tilbys kurs på alle nivåer, og i 2007 er omtrent 40 mastergradstudenter og 20 doktorgradsstudenter tilknyttet UNIS. Hvor lenge den enkelte student blir i Longyearbyen av gangen varierer mye – fra to uker til seks måneder normalt sett – med flere studenter på våren enn om høsten. Studentmassen er sammensatt av studenter på ulikt nivå,

som har ulike preferanser når det gjelder lengden på oppholdet på Svalbard. Det legges opp til en vesentlig vekst i studentmassen framover, tilsvarende omtrent en dobling på et par år, og det er nok grunn til å tro at sammensetningen av studentmassen fortsatt vil variere over tid.

Tabell 5.4 *Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2003-2006*

	Offentlig	FoU	Bergverk	Reiseliv	Totalt
Andel faste stillinger					
2002	75 %	23 %	92 %	45 %	54 %
2003	72 %	24 %	86 %	55 %	60 %
2004	66 %	27 %	85 %	63 %	60 %
2005	79 %	31 %	86 %	48 %	61 %
2006	84 %	31 %	86 %	56 %	65 %
Andel heltid faste stillinger					
2002	80 %	75 %	100 %	65 %	83 %
2003	74 %	79 %	100 %	75 %	84 %
2004	75 %	80 %	99 %	70 %	83 %
2005	76 %	77 %	100 %	74 %	85 %
2006	77 %	79 %	99 %	76 %	86 %
Kvinneandel faste stillinger					
2002	50 %	29 %	9 %	52 %	34 %
2003	45 %	30 %	9 %	61 %	35 %
2004	44 %	28 %	10 %	56 %	34 %
2005	45 %	36 %	9 %	52 %	32 %
2006	45 %	35 %	11 %	51 %	31 %
Turnover					
2002	21 %	8 %	14 %	18 %	17 %
2003	17 %	14 %	12 %	23 %	18 %
2004	21 %	5 %	6 %	28 %	16 %
2005	12 %	11 %	4 %	18 %	10 %
2006	18 %	16 %	11 %	23 %	16 %
Andel årsverk i faste heltidsstillinger					
2002	79 %	83 %	96 %	61 %	80 %
2003	82 %	80 %	94 %	67 %	82 %
2004	77 %	84 %	89 %	67 %	80 %
2005	86 %	84 %	86 %	64 %	83 %
2006	77 %	81 %	95 %	71 %	75 %

Kilde: Bedriftsundersøkelsen

Kulldriften har alltid hatt et stort innslag av faste heltidsstillinger. I 2006 ble 86 prosent av årsverkene utført av ansatte i faste heltidsstil-

linger, som i 2005. Av de faste stillingene var så godt som 100 prosent heltidsstillinger. Basert på de tall selskapet har oppgitt er turnoveren for 2006 beregnet til 11 prosent. Kvinneandelen i kulldriften lå i 2006 på 11 prosent. Det er en svak økning fra året før, men om det er et uttrykk for en ny trend, er mer usikkert. Sett i sammenheng med at andelen kvinnelige forsørgere som jobber innenfor kulldriften har økt de siste to årene, får vi i det minste denne prosessen fra to kilder. Så kanskje det er uttrykk for en ny trend? Åtte prosent av barna hadde mødre som var ansatt i kulldriften, mens hele 38,5 prosent hadde fedre som var ansatt der i 2006. Regner man inn sysselsettingen hos underleverandører og andre ringvirkninger, var andelen vesentlig høyere. Kulldriften er samtidig den største av basisnæringene og slik sett en viktig stabiliseringsfaktor i Longyearbyen,

Kulldriften har i dag hoveddelen av sin aktivitet i Svea. I 2006 arbeidet 451 mennesker fast i Svea. Av disse var 297 ansatt i SNSG, og 154 hos ulike underleverandører. Bare 69 ansatte i gruvedriften hadde arbeidssted i Longyearbyen, hvorav 50 i SNSGs administrasjon og 19 i Gruve 7. I forhold til stabiliteten i Longyearbyen kan det i utgangspunktet virke unaturlig å likestille årsverk utført i Svea med årsverk utført i Longyearbyen. Når dette likevel er gjort, er det fordi flertallet av dem som arbeider fast i Svea har bolig og eventuelt familie i Longyearbyen. Det betyr også at de bruker en andel av sin inntekt der. Hvordan dette vil utvikle seg framover er et veldig aktuelt spørsmål. Svaret henger blant annet sammen med hva slags turnusordninger de ansatte i Svea vil ha framover.

Reiselivet har, på samme måte som forskning og undervisning, et relativt stort innslag av sesongarbeidere og korttidsengasjerte. Også turnoveren har normalt ligget høyt i denne næringen. Slik er det fortsatt. Likevel er forholdene i reiselivet i ferd med å bli noe mer stabile. I 2005 ble 64 prosent av årsverkene i reiselivet utført av ansatte i faste heltidsstillinger, noe som er 3 prosentpoeng lavere enn året før. Fra 2005 til 2006 økte denne andelen igjen, og den har nå passert 80 prosent. På den annen side var det flere som sluttet i sine faste stillinger, noe som ga en økning i turnoveren på fra 18 til 23 prosent. Det er, på samme måte som i offentlig sektor, mange kvinnearbeidsplasser i reiselivsnæringen. Begge disse næringene er således svært viktige for at Longyearbyen skal kunne tiltrekke seg familier der begge foreldre ønsker seg arbeid. Blant dem som i 2006 hadde faste stillinger innenfor reiselivet var 51 % kvinner. Andelen kvinner har imidlertid vært (svakt) synkende de senere år. Nesten alle som er tilsatt i faste heltidsstillinger, og også flertallet av de deltidsansatte og sesongansatte, er fastboende i Longyearbyen.

Tallene i tabellen viser ikke hele bildet. Siden mange av bedrifter som selger til tilreisende også selger til fastboende, er det sannsynlig at indikatorene antyder større stabilitet enn det er i reiselivsnæringen i virkeligheten. På den annen side har reiselivet stor aktivitet om sommeren, når annen aktivitet ligger nede og den lokalbaserte etterspørselen er lavere. Sesongsvingningene i reiselivet bidrar således til å jevne ut aktiviteten. Dette gjelder ikke bare innenfor næringer som handel, servering og lokal tjenesteyting, men også innenfor den lokale økonomien generelt (se Samfunns- og næringsanalysen 1996). I tillegg bidrar reiselivet til at Longyearbyen har et relativt bredt tilbud innenfor handel, kultur, serveringssteder, osv. Dette er av stor betydning for kvaliteten på lokalsamfunnet, og dermed for de fastboende. På den annen side er det i flere sammenhenger stilt spørsmål ved om det store antallet tilreisende bidrar til en utelivskultur som ikke uten videre er forenlig med det å skape trygge rammer rundt familiesamfunnet og barn og unges oppvekstmiljø.

5.4 Utviklingen i Svea og familiesamfunnet i Longyearbyen

Avstanden mellom Svea og Longyearbyen innebærer at de som jobber i Svea daglig, også må sove der. Dagpendling til Longyearbyen er vanskelig, blant annet fordi det ikke er opparbeidet vegforbindelse mellom de to stedene. Det er ikke noe mål for norske myndigheter at det utvikles et eget familiesamfunn i Svea. Longyearbyen er, og skal være, det tettstedet som tilbyr de tjenester som kan forventes fra et lokalsamfunn og som skal være det stabile familiesamfunnet på Svalbard. Tvert i mot tenker myndighetene seg at aktiviteten i Svea skal bidra til at disse egenskapene ved Longyearbyen videreutvikles.

Store Norskes politikk på området er selvsagt av meget stor betydning for hvordan næringsaktiviteten i Svea bidrar til opprettholdelsen og videreutviklingen av et godt familiesamfunn i Longyearbyen. I følge bedriftens ledelse, er det viktig for Store Norske å bidra til Longyearbyens utvikling, og bedriften forsøker derfor å legge til rette for at de ansatte skal bo seg der med sine familier. Alternativet for de ansatte er selvsagt at de reiser til fastlandet.

Det har derfor, fra bedriftens side, vært en forutsetning at de som er ansatt i Svea også har adresse Longyearbyen. Selskapet har lagt til rette for dette, gjennom stadig å bedre boligtilbudet, utforme gunstige arbeidstidsordninger og tilby gratis flytransport. På denne måten har

selskapet lagt til rette for at de ansatte, men også deres familier, skal kunne bli boende i Longyearbyen.

5.4.1 Familier, boligtilbud og arbeidsmarked

Store Norske tilbyr både familieleiligheter og hybler i Longyearbyen til sine ansatte til en moderat husleiepris.

Familier og familieboliger

I følge selskapets ledelse er det for tiden spesielt stor etterspørsel etter familieleiligheter. Det skyldes at de ansatte i selskapet generelt, og i Svea spesielt, ønsker at familien og/eller kjæresten også skal bo i Longyearbyen. Selskapet planlegger å bygge flere familieleiligheter i sentrum av Longyearbyen for å møte den høye etterspørselen. Dersom etterspørselen er høy, slik at de nye leilighetene blir fylt opp med familier, vil dette ha gunstige virkninger for stabiliteten i familiesamfunnet generelt sett. Hvor stor betydning det vil få, avhenger blant annet av hvor mange ekstra familier som flytter inn.

Arbeidsmarked i Longyearbyen for jobb nummer to?

Det er ikke nok at tilbudet av familieleiligheter er godt. Etterspørselen etter arbeidskraft i Longyearbyen ble av Store Norskes ledelse trukket fram som en mulig begrensende faktor når det gjelder å få flere familier til å etablere seg der. Den ene forelderen (far) får kanskje jobb i Svea, mens den andre (mor) ikke får jobb. Da er det lite fristende for familien å flytte til Longyearbyen. Den som får jobb i Svea vil da ønske å pendle til fastlandet, eller han tar ikke jobben.

Derfor ser ledelsen det som en svært viktig del av familiepolitikken i Longyearbyen, og dermed av å utvikle Longyearbyen til et stabilt familiesamfunn, at arbeidsgiverne samarbeider om å ansette nye folk. Et slikt samarbeid kan for eksempel skje ved at ledige stillinger registreres i et "arbeidskontor" for Longyearbyen og Svea. Dette arbeidskontoret kan drives i offentlig regi, eller det kan drives gjennom næringsforeningen eller på andre måter i privat regi.

Et slikt kontor er ikke nødvendigvis nok. Det kan hende at det er nødvendig med et mer forpliktende samarbeid. Dette kan for eksempel skje ved at arbeidsgivere som har ledige stillinger forplikter seg til å kvotere inn folk med familie i Longyearbyen prioritert ved ansettelse. Det er best om en slik *svalbardkvotering* skjer samtidig for begge forsørgerne i en familie, for deres egen planleggings skyld.

Hybler

Mange av dem som jobber i Svea bor på hybel i Longyearbyen. Dette gjelder både ungarer og dem som har familie på fastlandet. Store Norske ser det som svært viktig å legge til rette for at det også er muligheter for dem som ønsker små leiligheter i Longyearbyen.

5.4.2 Forbindelse til Longyearbyen

Forbindelsen mellom Longyearbyen og Svea er begrenset. Transport skjer i all hovedsak med fly. Store Norske har lagt til rette for at de ansatte skal pendle mellom Longyearbyen og Svea gjennom å tilby gratis fly. Det er altså lett og gratis for ansatte i Svea å komme seg til og fra Longyearbyen når de går på og av turnusen. Samtidig er flyplassen i Longyearbyen også forbindelsen til fastlandet. Hvorvidt gratis fly Svea-Longyearbyen fører til redusert pendling til/fra fastlandet er derfor usikkert.

Utbygging av en veg mellom Svea og Longyearbyen vil kunne åpne for dagpendling. Dette ville bidra til å generere større fleksibilitet når det gjelder arbeidstidsordninger, blant annet fordi det da blir lettere å kunne dra hjem etter vanlig kontortid også i Svea. En veg vil også kunne ha gunstige ringvirkninger når det gjelder å bidra til å stabilisere familiesamfunnet i Longyearbyen gjennom redusert pendlerfrekvens til fastlandet.

5.4.3 Pendling til fastlandet

Store Norske registrerer ikke de ansattes pendling⁴⁵ til fastlandet. Selskapet tilbyr billige boliger, men subsidierer ikke hjemreiser til fastlandet. De ansatte er registrert bosatt i Longyearbyen. Derfor er pendling heller ikke noe problem for selskapet, som har som politikk ikke å bidra til fastlandspendling. Presset fra de ansatte for å legge arbeidstidsordningene og transportmulighetene til rette for økt fastlandspendling er imidlertid stort.

Flyreiser

Store Norske ønsker å kunne fly direkte mellom Tromsø og Svea. Det er vesentlig dyrere for selskapet å gå via Longyearbyen som i dag. I Samfunns- og næringsanalysen (2006) framgår det at Luftransport as

⁴⁵ Pendling betyr her reiser til/fra arbeid i Svea, i forbindelse med om man er "på" eller "av" jobben.

har søkt dispensasjon for å fly passasjerer og gods på denne ruta. Vi kjenner ikke til at det er fattet noen avgjørelse vedrørende dette.

En slik flyrute vil selvsagt også bidra til å gjøre det enklere for ansatte som ønsker å pendle til fastlandet.

Arbeidstid

De ansatte i Svea jobber helkontinuerlig skift. Siden gruva er åpen hele døgnet, kan man lage arbeidstidsordninger som innebærer at de ansatte jobber vesentlig mer av gangen når de først er i Svea. Dette går selvsagt på bekostning av fritida mens de er i Svea. Ved å konsentrere arbeidet, er det også mulig å konsentrere fritida til de periodene man ikke er til stede i Svea. Det er mulig å lage arbeidstidsordninger der den enkelte ansatte jobber like mye som før, men mer konsentrert, og dermed får mer sammenhengende fritid. Dette kan gjøres uten at selskapet trenger ansette flere personer. Selskapet taper ikke på slike ordninger, siden det er en forutsetning at får utført det samme omfanget arbeid. Ulempen kan være at det blir vanskeligere å utnytte friperiodene i Svea til overtidsarbeid, siden antall timer fri blir vesentlig redusert. Dette reduserer tilgjengelig kapasitet for selskapet, samtidig som det reduserer utbetalt lønn for dem som jobber mye overtid.

Et stort flertall av de ansatte (85 prosent) ønsker, i følge en undersøkelse selskapet gjennomførte i 2005, arbeidstidsordninger som innebærer lengre sammenhengende friperioder enn i dag. De ansatte er altså villige til å betale for en slik arbeidstidsordning, i den forstand at de må forvente lavere lønnsutbetaling på grunn av lavere overtid.

Dette framstår som et sterkt ønske blant de ansatte. Selskapets tradisjonelle rolle som samfunnsbygger siden 1916, og dets uttalte ønske om fortsatt å være samfunnsbygger, kommer i den forstand i en slags skvis mot de ansattes ønske om sammenhengende fritid. Mer sammenhengende fritid må forventes å føre til mer pendling, og dermed mindre bidrag fra de ansatte i Svea til utvikling av familiesamfunnet i Longyearbyen.

Det er viktig for selskapet at de ansatte gis gode rammevilkår, slik at de i størst mulig grad trives på jobben. Stabilitet i arbeidsstokken innebærer at selskapet slipper kostnader knyttet til rekruttering av nye arbeidere. I en situasjon med et stramt arbeidsmarked på fastlandet, og reduserte fordeler ved å jobbe på Svalbard, er det spesielt viktig at rammevilkårene er gode. Selskapet veit at det også har et ansvar i forhold til utvikling av Longyearbyen, og at de beslutninger selskapet fattet med hensyn til arbeidstidsordninger har konsekvenser ut over de

ansattes trivsel. Dersom selskapets samfunnsbyggende rolle avtar for mye, kan dette i neste omgang slå tilbake på kulldrifta sjøl.

Selskapet har de siste par årene gjennomført en viss omlegging av arbeidstidsordningene. I følge selskapets ledelse har ikke dette ført til at noen ansatte har meldt flytting til fastlandet. Samtidig forlanger selskapet at alle har adresse Longyearbyen. I hvilken grad omlegging av arbeidstidsordningene reelt sett har hatt betydning for omfanget av pendling til fastlandet, er derfor usikkert.

I hvilken grad eventuelt økt pendling har betydning for familiesamfunnet i Longyearbyen avhenger selvsagt av i hvilken grad de ansatte i Svea har familie (i Longyearbyen). Dersom det er hovedsakelig ungkarer som øker sin pendling, er det ikke sikkert ringvirkningene i Longyearbyen er så store, ut over det som merkes i utelivet. Dersom det fører til fraflytting av familier og økt pendling til fastlandet blant familiefolk, kan derimot virkningene for familiesamfunnet bli vesentlige.

5.5 Boligsituasjonen i Longyearbyen

Tradisjonelt har boliger vært et gode som arbeidsgiver stilte til disposisjon for dem som jobbet på Svalbard. Den gangen felleshusholdet dominerte var nesten alle boliger eid av Store Norske og staten. De fleste ansatte var innkvartert i mindre hybler av enkel standard, og det var få familieboliger. Såkalte ”nøkkelpersonell hadde normalt forrang til boligene.

Siden begynnelsen av 1990-tallet har Longyearbyen vært gjennom en stor omstilling. Boligspørsmålet ble satt på dagsorden allerede tidlig i denne prosessen. Dette skyldes for det første at boligmarkedet i Longyearbyen ikke fungerte. Det innebar blant annet at mange av de nye, private virksomhetene ikke klarte skaffe sine ansatte en høvelig bolig, noe som igjen bidro til å forvanskeliggjøre rekruttering av ny arbeidskraft. Av den eksisterende boligmassen var det først og fremst hybler som ble frigjort for nye virksomheter, mens familieboligene ble forbeholdt ansatte i statsetatene, Store Norske og SSD/SNU (LL i dag). På grunn av høye kostnader og stor usikkerhet var de nye virksomhetene tilbakeholdne med å investere i nye boliger.

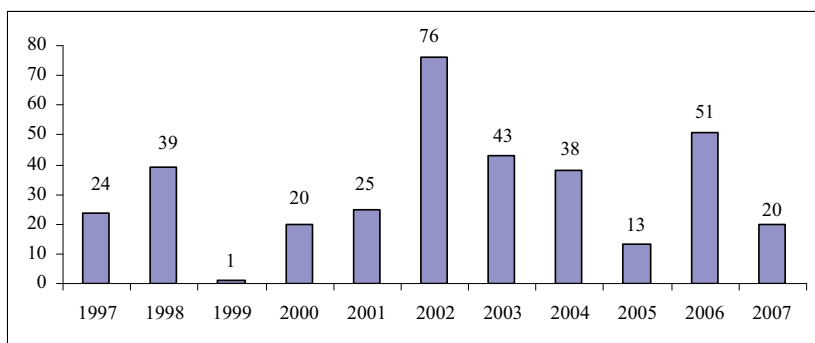
Boligsituasjonen skapte derfor et slags klasseskille i Longyearbyen. Ansatte i statsetatene, Store Norske og SSD/SNU hadde tilgang på de mest attraktive boligene. Samtidig bodde de gratis eller til sterkt subsidierte priser. På den andre side var det en voksende gruppe innbyg-

gere som hadde vansker med å få høvelige boliger til det en anså som en overkommelig pris.

Denne situasjonen endret seg gradvis. Mot slutten av 1990-tallet kom stadig flere private utbyggere og boligentreprenører på banen, og boligbyggingen skjøt fart. Boligene ble, etter hvert som de ble ferdigstilt, solgt til virksomheter eller privatpersoner. De etablerte bolig-eierne gikk også i gang med utbedring, ombygging og nybygging, og det er siden bygget et stort antall nye boliger, i følge LL ca 350, fra 1997 fram til oktober 2007.

Figur 5.3 viser boligbyggingen i Longyearbyen i løpet av denne tiårsperioden. Det kan være litt tilfeldig hvor mange boliger som blir ferdigstilt innenfor ett år, selv om svingningene til en viss grad kan forklares med aktivitetsutviklingen. Det er mer interessant at boligbyggingen i løpet av denne 10-11-årsperioden i gjennomsnitt utgjorde omtrent 35 enheter per år.

Figur 5.3 *Ferdigstilte boliger per år i Longyearbyen. 1997 til oktober 2007*

Kilde: LL

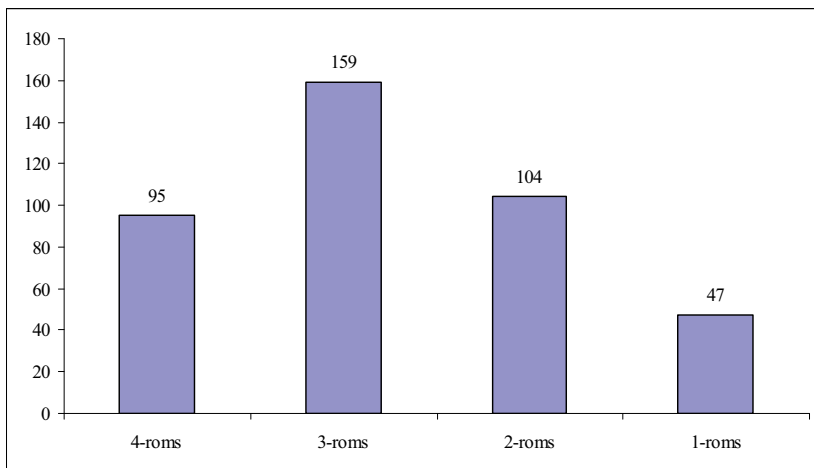
Boligbyggingen kan altså delvis tolkes som et uttrykk for at Longyearbyen fornyes og utvikler seg. Selv om de store aktørene fortsatt er svært betydningsfulle boligbyggere og boligeiere, er det etter hvert også blitt et innslag av privateide boliger. Det betyr samtidig at boligmarkedet i Longyearbyen, i hvert fall sammenliknet med før midten av 1990-tallet, har begynt å fungere. Hvor stort tilbudet er, og hvordan prisnivået på omsatte boliger er, er en annen sak.

Det (noe) mer fleksible boligmarkedet henger også sammen med at boligbyggingen i Longyearbyen de siste ti årene er dominert av større boenheter enn tidligere. Selv om det fortsatt bygges hybler, er de fleste leilighetene som bygges nå mellom to og fire rom (se Figur 5.4).

Dette gjelder også de leilighetene som bygges av de store bedriftene. Kravene til minimumsstandard, både når det gjelder boligenes kvalitet og størrelse, har økt også i Longyearbyen. Endringene i retning av et mer familieorientert lokalsamfunn slår også gjennom i boligmarkedet. Det forbedrede boligtilbudet øker anledningen for dem som jobber i Longyearbyen har til å ta med seg familien.

Fortsatt er det likevel slik at mange av dem som jobber i Longyearbyen har billig bolig som en del av lønna. Dette gjelder blant annet dem som jobber i Store Norske, UNIS og LL, som har subsidierte boliger som en del av sin arbeidsavtale, og dem som jobber i staten, som kun skatter av fordelene med fri bolig. De som jobber i privat sektor eier (leier) ofte bolig, og de må dermed stå for kostnadene ved dette selv, selv om mange har boligtilskudd fra arbeidsgiver.

Figur 5.4 *Antall ferdige boenheter etter størrelse i Longyearbyen. 1997 til oktober 2007*

Kilde: LL

5.6 Økonomiske levekår⁴⁶

Økonomi har lenge vært et viktig insitament for å få folk til å bosette seg i Longyearbyen. Et lønnsnivå på linje med fastlandet, kombinert med lav skatt og i mange tilfeller subsidiert bolig, har bidratt til at de fleste grupper på Svalbard har kommet relativt godt ut økonomisk. I

⁴⁶ Dette avsnittet er, bortsett fra avsnitt 5.6.5, i sin helhet basert på Samfunns- og næringsanalysen (2006)

følge Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse for Longyearbyen fra år 2000 (Notater 2000/31) oppga 24 % av dem som flyttet til Svalbard muligheten til å legge seg opp penger som et viktig flyttemotiv. Når man først var kommet til Svalbard mente 66 % at den lave svalbardskatten var en viktig begrunnelse for å bli boende. Blant dem som hadde bodd på Svalbard i 2-4 år vektla hele 78 % lav skatt som motiv. Andelen som oppga lav skatt som motiv økte med inntektsnivået. Nedenfor gjennomgår vi noen av de forholdene som påvirker de økonomiske levekårene for dem som er bosatt på Svalbard.

5.6.1 Inntektssituasjonen

Det har skjedd betydelige endringer i de økonomiske rammevilkårene for å bo på Svalbard. *For det første* har befolkningen på Svalbard hatt en svakere inntektsutvikling på 1990-tallet enn sammenlignbare grupper på fastlandet. For yrkesaktive menn i alderen 25-55 år lå gjennomsnittlig bruttoinntekt drøyt 4 prosent under landsgjennomsnittet i 1999, mens den for kvinner lå 2 % over. Flerpersonshusholdninger, herunder barnefamilier, hadde også lavere yrkesinntekt enn landsgjennomsnittet.

5.6.2 Boligpris

For det andre må en økende gruppe av arbeidstakere betale en høyere leiepris på bolig enn tidligere. Flertallet av flerpersonshusholdningene leier fortsatt subsidiert bolig av sin arbeidsgiver. Blant disse er det samtidig mange som også har hus på fastlandet, som det koster å holde.

5.6.3 Kostnadsnivå

For det tredje har spesielt barnefamiliene på Svalbard langt høyere kostnader til klær og skotøy, transport og en del andre varer og tjenester enn familier på fastlandet.

5.6.4 Gebyrer

For det fjerde er det i løpet av de siste 20 årene innført gebyrer på de fleste offentlige varer og tjenester. Kostnadsdekning er i hovedsak innført som prinsipp. For folk flest innebærer dette store uttellingene til oppvarming, strøm, vann/avløp, barnehage, vei, post osv, som ikke var pålagt i det gamle "gratissamfunnet". Vi vil spesielt peke på den

planlagte utbyggingen av reservekraft på Svalbard, som må skje uten vesentlig statsstøtte. På den annen side betales det fortsatt ingen merverdiavgift og få særavgifter på Svalbard.

5.6.5 Endringer i personbeskatningen

For det femte har skattenivået økt betydelig i løpet av de siste åtte årene. I tillegg til trygdeavgiften på 7,8 %, betaler folk på Svalbard i dag flat bruttoskatt på 12 prosent. I 1997 var skattesatsen fire prosent.

Den siste skatteskjerpelsen på fire nye prosentpoeng til 12 prosent gjelder fra 1. januar 2006. Den førte til sterke reaksjoner i befolkningen. På grunn av systemet med flat bruttobeskatning var det særlig lavtlønnede og familier med stor gjeld som mistet mye av det økonomiske incentivet for å bo på Svalbard. Dette strider med myndighetenes ønske om å styrke familiesamfunnet i Longyearbyen, og myndighetene har derfor innført særskilte tiltak rettet mot barnefamilieene. Fra 2007 ble det derfor innført et særskilt svalbardtillegg i barnetrygden. Barnetrygden ble økt til samme nivå som i Finnmark.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2008 har det blitt foreslått⁴⁷ endringer i skattesystemet for Svalbard. Forslagene er basert på forslag fra en arbeidsgruppe (med medlemmer fra justis- og finansdepartementet), som har vurdert skattesystemet på Svalbard i sammenheng med andre virkemidler. De viktigste forslagene kan oppsummeres slik:

- Den flate skatten reduseres fra 12 til 8 prosent for inntekter lavere enn 12 g. For overskytende inntekter svares en skatt på 22 prosent. Medlemmer av den norske folketrygden betaler ordinær trygdeavgift (7,8 prosent for lønsmottakere).
- Selvstendig næringsdrivende skattlegges av *netto næringsoverskudd*. Trygde- og skattesatsene skal være de samme som lønsmottakerne.
- Strukturen på selskaps- og kapitalbeskatningen endres. Skattesatsen økes fra 10 til 16 prosent. Det generelle bunnfradraget i alminnelig inntekt fordobles, fra 10.000 til 20.000 kroner.
- Svalbardtillegget i barnetrygden videreføres.

Det foreslås også at disse endringene gjøres gjeldende fra og med budsjettåret 2008. Samlet sett vil forslagene gi en skattelette for 2008.

⁴⁷ Ot.prp. nr. 1 (2007-2008): *Skatte- og avgiftsopplegget 2008. Lovendringer*. Skatteopplegget for Svalbard er omtalt i kapittel 17.

Forslagene kan på den annen side føre til at selvstendig næringsdrivende får en skatteskjerpelse, noe som kan få konsekvenser blant annet for det private tjenestetilbudet i Longyearbyen.

5.6.6 Arbeidsmarked og rekruttering

Hittil har det stort sett vært lett å få nye arbeidstakere og deres familier til å flytte til Svalbard. En relativt stor andel av befolkningen har også valgt å bli her i mange år. Mange arbeidsgivere melder om økte vansker med å rekruttere nye arbeidstakere, og lokalstyret foretok derfor høsten 2006 en undersøkelse blant flere av firmaene i Longyearbyen om søknadsmengden til nye stillinger, sammenlignet med fjoråret. Denne viser en klar nedgang i antallet søkere til ledige stillinger på Svalbard. Mange av bedriftene opplyser at de ikke får tak i kvalifisert arbeidskraft og fagfolk, og at de sliter med rekrutteringen. Dette er også et problem som er knyttet til moderne (barne-) familiers krav til arbeidsmarkedet der de bosetter seg – at begge forsørgere må sikres jobb, ellers etablerer de seg ikke der.

Offentlig sektor har også opplevd rekrutteringsproblemer og mangel på kvalifiserte søkere. Longyearbyen skole måtte for eksempel foreta andre gangs utlysning av lærerstillinger på grunn av liten søkning i 2006, noe som aldri har forekommet før. I 2007 ser det imidlertid ut som om det er lettere å rekruttere personell til skolen igjen.

Rekrutteringsproblemene henger også sammen med et forhold som man ikke får gjort så mye med på Svalbard. Fastlandsøkonomien går for fullt. Dette fører til generell høy lønnsvekst og gode vilkår for dem som jobber på fastlandet. I perioder der de økonomiske fordelene ved å være på Svalbard er små, blir det naturlig nok vanskeligere å rekruttere. Økt rekruttering krever sannsynligvis tiltak på en brei front. Forslaget til redusert skatt på lønnsinntekt under 12 g er ett slikt tiltak. I tillegg bør sentrale myndigheter, LL og næringslivet gå sammen om å finne ytterligere tiltak. Her setter bare fantasien grenser.

6 Prisutvikling, konkurranse og lønnsomhet

Et hardt klima og beliggenhet langt unna fastlandet fører til at rammebetingelsene for å bo og jobbe, og for å drive næring, på Svalbard framstår som spesielle. Norsk suverenitet over Svalbard forutsetter i følge Svalbard-traktaten at det drives næringsvirksomhet der. Blant annet for å sikre at folk er villige til å bo, jobbe og drive næring der, har myndighetene innført politisk sett spesielle rammebetingelser. I dette kapittelet skal vi ikke se spesielt på disse rammebetingelsene. Vi skal i stedet først fokusere på prisutviklingen i forhold til fastlandet (avsnitt 6.1). Her fokuserer vi på konsumpriser, som er relevante både for innbyggere og næringsliv. Deretter går vi litt mer inn på de spesielle konkurranseforhold (og monopoltendenser) som er knyttet til at Longyearbyen er et lite lokalsamfunn (avsnitt 6.2). Høyere priser på Svalbard enn i resten av landet kan blant annet forklares enten ut fra kostnadsforhold og/eller ut fra konsentrasjon i det aktuelle markedet. Til slutt i kapittelet ser vi nærmere på lønnsomheten i næringslivet (avsnitt 6.3). Dette har vi gjort litt annerledes enn i tidligere samfunns- og næringsanalyser.

Vi viser for øvrig til forrige kapittel, der vi drøfter en del andre forhold (inklusive skatteendringer) som har betydning for næringsutvikling og utvikling av familiesamfunnet på Svalbard.

6.1 Prisutvikling

Prisutviklingen på Svalbard kan nyttes som en indikator på utviklingen i konkurranseforholdene. Samtidig berører prisutviklingen folks kjøpekraft, og er derfor en viktig parameter i lønnsforhandlingene. Slik sett påvirker den direkte og indirekte (gjennom lønnsfastsettelsen) også bedriftenes kostnader, og dermed det lokale næringslivets konkurransekraft. Statistisk sentralbyrå beregner konsumprisindeksen (KPI) både for Svalbard og for fastlandet (Tabell 6.1). Indeksen er en

prisendringsundersøkelse, og den gjennomføres årlig på Svalbard. Den sier ikke noe om *prisnivået* på de ulike varene. Når man sammenlikner utviklingen mellom Svalbard og Fastlandet, får man med utgangspunkt i tallene i tabellen ikke noe inntrykk av de absolutte *prisforskjellene*. Tabellen viser også hvordan de ulike varegruppene vektet i en varekurv når totalindeksen skal beregnes. Vektingen sier noe om hvor stor andel av konsumet som går med til de ulike gruppene av varer, og dermed hvor stor vekt den enkelte varegruppe skal gis. Både for Svalbards og fastlandets del er de største og viktigste gruppene matvarer med mer, boligutgifter, transport og kultur og fritid. Innbyggerne på Svalbard bruker mer enn dem på fastlandet på alle disse viktigste gruppene, bortsett fra på bolig med mer.

Tabell 6.1 *Prisendring oktober 2005 til oktober 2006. Vekting av priser. Hovedkonsumgrupper.*

	SVALBARD		FASTLANDET	
	Pris- endring	Vekting	Pris- endring	Vekting
TOTALINDEKS	1,1	100	2,7	100
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	4,4	12,7	1,7	11,6
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk	1,2	2,2	2,4	3,0
Klær og skotøy	-2,4	7,8	-4,9	5,9
Bolig, lys og brensel	1,9	17,6	8,8	26,5
Møbler, husholdningsartikler og vedlikehold av innbo	1,8	4,7	-1,6	6,6
Helsepleie	0,6	1,5	3,0	3,0
Transport	2,2	23,1	1,9	17,6
Post- og teletjenester	-3,9	2,7	-3,8	2,8
Kultur og fritid	-0,6	15,1	0,8	12,4
Utdanning	4,6	0,3	2,3	0,3
Hotell- og restauranttjenester	2,4	5,4	3,8	3,8
Andre varer og tjenester	-1,6	6,9	-0,7	6,6

Kilde: SSB

Konsumprisene på Svalbard steg med 1,1, mens konsumprisene på fastlandet steg med 2,7, prosent fra 2005 til 2006. Det aller viktigste bidraget til denne store forskjellen i prisstigning finner vi innenfor konsumgruppa "bolig, lys og brensel", der prisene steg med nesten ni prosent på fastlandet og med nesten to prosent på Svalbard. De store forskjellene kan forklares med at mange som bor på Svalbard har bolig inkludert som en del av sin lønn, slik at dette ikke kommer med som en utgift. Tilsvarende vil prisutviklingen på elektrisk strøm, som steg kraftig på fastlandet i fjor, ha stor betydning. Prisene på gruppene

matvarer, klær og skotøy og møbler med mer steg mer (gikk mindre ned) på Svalbard enn i resten av landet. Dette trekker i den andre retningen. Alt i alt må man likevel si at prisutviklingen har vært gunstig på Svalbard i forhold til på fastlandet i perioden. Likevel vil vi gjenta at tabellen ikke sier noe om prisnivåforskjeller.

6.2 Konkurransforhold⁴⁸

Nasjonalt og internasjonalt finnes det en rekke lover og regler som skal sikre fri og åpen konkurranse. Innenfor EØS-samarbeidet er det fastsatt omfattende konkurranseregler, og Norge har en egen konkurranselov. Hensikten med dette lov- og regelverket er blant annet å forhindre at markedsaktører skal kunne samarbeide for å skaffe seg en dominerende posisjon eller diktere betingelsene i et marked. Det er derfor forbud mot prissamarbeid, leverandørreguleringer, anbudssamarbeid og markedsdeling. Myndighetene kan gripe inn mot fusjoner og avtaler som kan innebære at aktørene skaffer seg en dominerende markedsposisjon. I tillegg finnes det regler for offentlige anskaffelser, som skal sikre at tilbyderne får anledning til å konkurrere på like vilkår om offentlige oppdrag.

I dag gjelder ikke noe av dette regelverket på Svalbard. Myndighetene vurderer å innføre konkurranseloven på Svalbard. Dersom dette skjer, vil Konkurransetilsynet få det samme ansvar og mandat på Svalbard som på fastlandet.

Det er ikke gjort noen egen analyse av konkurransesituasjonen i forbindelse med samfunns- og næringsanalysen. Konkurransetilsynet gjennomførte høsten 2005 en kartlegging av konkurransforholdene på Svalbard. Rapporten fra Konkurransetilsynet er fortsatt ikke offentlig tilgjengelig, slik at det ikke har vært mulig å kommentere denne nedenfor. Diskusjonen av konkurransforholdene blir derfor mer eller mindre en repetisjon av diskusjonen i fjorårets samfunns- og næringsanalyse.

6.2.1 Tendenser til monopoltilpasning

Etter at Svalbard Matsenter as ble avvirket i 1999 er det bare en aktør igjen i dagligvarehandelen i Longyearbyen. Prisene på matvarer og alkoholfrie drikkevarer steg, for fjerde år på rad, sterkere i Longyearbyen enn på fastlandet. Mens endringer i særavgifter som for eksem-

⁴⁸ I stor grad basert på Samfunns- og næringsanalysen (2006)

pel sjokolade- og sukkeravgift påvirker kostnadene på fastlandet, er det først og fremst fraktkostnadene som virker kostnadsdrivende på Svalbard. Fraktkostnadene kan ikke forklare utviklingen i priser. Den vedvarende prisstigningen på matvarer og alkoholfrie drikkevarer kan være en indikasjon på mangelfull konkurranse i dagligvaremarkedet.

Prisstigningen på dagligvarer står i kontrast til prisleiligheten på klær og skotøy. Selv om prisleiligheten her var mindre enn på fastlandet, tyder tallene på at også forhandlerne i Longyearbyen har redusert sine priser. En viktig årsak til dette er trolig den sterke konkurransen fra fastlandet. Forbruksundersøkelsen fra 2001 tyder på at Svalbard-husholdningene i stor grad handler klær på postordre eller når de er på fastlandet. I denne bransjen er det derfor av mindre betydning for konkurransen at antallet lokale forhandlere er begrenset.

For øvrig bør vi nevne at prisstigningen på hotell- og restauranttjenester har vært mindre på Svalbard enn i resten av landet i perioden. Dette er et brudd med tidligere tendenser. Prisene på disse tjenestene har i flere foregående perioder økt vesentlig mer på Svalbard enn på fastlandet. Er det innført moms? Eller andre avgifter? Dette er underlig!

6.2.2 Innkjøpspolitikk og konkurranseutsetting

På midten av 1990-tallet var det stort engasjement fra en del lokale næringsdrivende om den måten blant annet Store Norske og Svalbard Samfunnsdrift drev sin innkjøpspolitikk på. Det var også et betydelig press i retning av konkurranseutsetting og privatisering av oppgaver, der de store og offentlig finansierte aktørene drev i konkurranse med private virksomheter. I dag er det mindre oppmerksomhet om disse spørsmålene, og dette antas å ha sammenheng med den restruktureringen som har skjedd i lokalforvaltningen og Store Norske.

Fortsatt er det av stor betydning hvilken innkjøpspolitikk offentlige myndigheter og store kommersielle aktører i Longyearbyen legger seg på. Men heller ikke her synes det å være noen utstrakt misnøye med dagens situasjon.

6.2.3 Etableringshindringer

For en del år tilbake var det i realiteten ikke noe fungerende boligmarked i Longyearbyen. Et fåtall store boligeiere kontrollerte de aller fleste boligene, og private interesser våget i liten grad å investere i nybygging. I dag er denne situasjonen helt forandret. Private

utbyggingsselskaper er svært aktive, og boligbyggingen er høy. Stadig flere privatpersoner kjøper sin egen bolig. Fortsatt dominerer de store boligeierne, men markedet er blitt mer sammensatt og dynamisk. Boligsituasjonen representerer ikke lenger noen vesentlig barriere for nye næringsdrivende som ønsker å etablere seg i Longyearbyen.

Tilgangen på næringsarealer er begrenset i Longyearbyen. Manglende næringsarealer kan derfor sees som et etableringshinder for en del virksomheter som kunne tenkt å etablere seg der.

Norske statsborgere står imidlertid relativt fritt, formelt sett, når det gjelder å etablere næringsvirksomhet på Svalbard. Det er altså ingen spesielle etableringshinder når det gjelder næringsvirksomhet på Svalbard.

6.3 Lønnsomhetsanalyse

Tradisjonelt har samfunns- og næringsanalysene også inneholdt en sammenlikning mellom lønnsomheten i næringslivet på Svalbard og på fastlandet, basert på tall fra Brønnøysund-registeret⁴⁹. Denne sammenlikningen må sees som en del av det behov lokalsamfunnet i Longyearbyen, inkludert næringslivet, har for en slik sammenlikning. I kapittel 1 har vi vist at denne sammenlikningen har vært brukt av Nærings- og handelsdepartementet (NHD) til å vurdere lønnsomheten i næringslivet på Svalbard til å være omtrent som i næringslivet på fastlandet. Det er mulig NHD har rett, men det er svært viktig å understreke det som også er understreket i de tidligere samfunns- og næringsanalysene, nemlig at lønnsomhetstallene fra Brønnøysund-registeret ikke er representative/brukbare for næringslivet i Longyearbyen (Svalbard) – og dermed heller ikke sammenliknbare med tilsvarende tall for fastlandet. Det er flere grunner til dette:

- Det er svært få bedrifter på Svalbard, sammenliknet med på fastlandet. Store talls lov kan derfor ikke sies å gjelde. Dette problemet øker når man går ned til et lavere aggregeringsnivå (for eksempel til næringsgruppenivå). Variasjoner i enkeltbedrifters tilpasning slår sterkt ut i lønnsomhetsindikatorerne på Svalbard, uten at det er en generell tendens i næringsgruppa. Dette er spesielt viktig når vi sammenlikner med en stor populasjon (fastlandet), der en ikke har sånne utslag.

---

⁴⁹ Brønnøysund-registeret er i hovedsak basert på offisielle regnskapstall, som alle norske aksjeselskap er pålagt å utarbeide og offentliggjøre.

- I de tilfeller der store aktører dominerer i en næring, vil analysen ikke være representativ for hele næringa. Dette gjelder spesielt på Svalbard, hvor antall virksomheter er begrenset.
- Opplysninger om store aktører og tidligere offentlige aktører har tradisjonelt vært fjernet fra analysen.
- Offentlige virksomheter oppgir ikke informasjon til Brønnøysund-registret.
- Det er ingen plikt for virksomheter som ikke er aksjeselskaper (for eksempel personlige selskaper), som det finnes en rekke av på Svalbard, å levere regnskaper til registeret.
- Selskaper med hovedkontor et annet sted, som har leveringsplikt, gir ikke Svalbard-spesifikke opplysninger til Brønnøysund-registret.
- Lønnsomhet er ikke den viktigste suksessindikatoren for mye av den virksomheten vi finner på Svalbard. Andre forhold, som for eksempel samfunnsbygging, kan være vel så viktige.

Disse svakhetene ved tallene må tas med i betraktningen når man sammenlikner næringslivet på Svalbard med næringslivet på fastlandet. En ukritisk sammenlikning på indikatornivå vil kunne lede til helt feil konklusjoner. Sammenlikning av utviklingen over tid vil være spesielt usikker, men også for gitte tidsperioder vil sammenlikning mellom Svalbard og fastlandet være usikker.

I utgangspunktet er vår vurdering derfor at vi bør slutte å bruke lønnsomhetstallene fra Brønnøysund-registret til å sammenlikne næringslivet på Svalbard med næringslivet på fastlandet i seinere samfunns- og næringsanalyser. Selv om vi har begrenset tilgang på kvantitativ informasjon, og registeret gir oss informasjon om regnskapsdata, bør vi ikke putte de dataene vi har tilgang på helt ukritisk inn i analysen bare fordi de finnes. Da er det bedre å bruke ressursene som brukes på dette til mer kritisk drøfting av utviklingen.

I tråd med avtalen med LL har vi imidlertid gjennomført en egen analyse av lønnsomheten etter Brønnøysund-registerets tall (Nilssen 2007). Den er gjennomført annerledes enn tidligere, ved at vi har valgt å basere oss på drøfting av enkle gjennomsnitts- og mediantall i stedet for på ulike statistiske estimatorer og ulike måter å sammenlikne over tid på. Analysen er således annerledes enn tidligere, men siden datagrunnlaget er så pass svakt, gir årets analyse etter vår vurdering ikke svakere grunnlag for å trekke konklusjoner enn tidligere. Nedenfor presenteres noen hovedtrekk ved analysen. Nilssen (2007) har dokumentert analysen i detalj.

6.3.1 Trekking av utvalg i Brønnøysund-registeret

Det er trukket et utvalg av foretak på Svalbard som har levert regnskap til registeret i perioden 2004-2006, og har hatt driftsinntekter større enn 0 i 2006. Alt i alt ga dette et utvalg på som økte fra 73 foretak i 2004 til 83 foretak i 2006. Foretak som ble lagt ned i perioden er ikke med. I Bedriftsundersøkelsen fikk vi i 2006 svar fra i alt 148 foretak (av 157), se vedlegg 3. Utvalget fra Brønnøysund-registeret utgjør altså drøyt halvparten⁵⁰ av antall foretak vi har hentet informasjon fra gjennom undersøkelsen. Til sammen hadde disse bedriftene en omsetning på så vidt i overkant av 1 mrd kroner i 2006.

Hos Nilssen (2007) er disse bedriftene fordelt på åtte næringsgrupper. Han har deretter trukket samme typer bedrifter fra fastlandet. Kriteriene for å trekke fastlandsbedrifter har vært at de skal tilhøre samme NACE-kode og være omtrent innenfor samme størrelsesintervall (målt i driftsinntekter for 2006) som svalbardbedriftene. Det betyr at vi har laget et utvalg av *tilsvarende bedrifter* på fastlandet, slik at vi skal ha et best mulig sammenlikningsgrunnlag når vi først skal sammenlikne. Svalbardbedriftene befinner seg innenfor følgende størrelsesintervaller:

• Bygg og anlegg	Driftsinntekter > 0 og < 230 mill kr
• Varehandel	Driftsinntekter > 0 og < 100 mill kr
• Hotell- og rest.virks.	Driftsinntekter > 0 og < 50 mill kr
• Transport og reiseliv	Driftsinntekter > 0 og < 100 mill kr
• KIFT, post og tele	Driftsinntekter > 0 og < 40 mill kr
• Eiendomsdrift	Driftsinntekter > 0 og < 40 mill kr
• Utleie mask. og matr.	Driftsinntekter > 0 og < 10 mill kr
• Annen priv tj.yting	Driftsinntekter > 0 og < 10 mill kr

Alt i alt betyr dette at vi har trukket et utvalg av fastlandsbedrifter som øker fra 47.000 i 2004 til 62.000 i 2006. Det er altså 650 til 700 ganger så mange bedrifter med i utvalget på fastlandet som på Svalbard. Antallet varierer fra næringsgruppe til næringsgruppe. Nilssen (2007) diskuterer egenskaper ved utvalgene nærmere og fordeler foretakene på næringsgrupper.

⁵⁰ Vi har utelatt en rekke dominerende virksomheter, som Store Norske, Kings Bay og offentlige selskaper som SSD, UNIS mfl.

6.3.2 Noen sentrale begreper – økonomiske nøkkeltall

Nilssen (2007) har sammenliknet økonomiske nøkkeltall på Svalbard og fastlandet etter to mål for sentraltendens – medianverdi og aritmetisk gjennomsnittsverdi. Alle foretak teller likt i forhold til medianverdiene, mens de største foretakene teller mest i forhold til de aritmetiske gjennomsnittsverdiene. I motsetning til i de tidligere samfunns- og næringsanalysene har ikke Nilssen (2007) forsøkt å korrigere disse verdiene. Han har ikke heller laget noe kvantitativt mål for utvalgsvarians eller –skjevhet. Nedenfor følger noen definisjoner:

Omsetning

Et foretaks omsetning, målt i kroner, er det sentrale begrepet for foretakets størrelse hos Nilssen (2007). Han har presentert figurer som sammenlikner både andel foretak og andel av omsetning etter foretakenes størrelse, fordelt på næringer.

Lønnsomhet – totalrentabilitet

Totalrentabiliteten er et kapitalbasert lønnsomhetsmål som viser forholdet mellom en bedrifts resultat (driftsresultat og finansinntekter) og verdien av bokførte eiendeler (totalkapitalen) i følge balanseregnskapet. Dette gir et samlet bilde av bedriftens *forrentning* (avkastning), som er sammenliknbart med bankrenten. På lang sikt bør totalrentabiliteten være høyere enn bankrenten – hvis ikke, lønner det seg å sette pengene (verdien av bedriftens kapital) i banken!

Soliditet – egenkapitalandel

Egenkapitalandelen defineres som verdien av egenkapitalen i forhold til verdien av totalkapitalen (som igjen kan deles i gjeld og egenkapital). Høy egenkapitalandel betyr at foretaket er solid, i den forstand at den er bedre i stand til å møte eventuelle vanskeligheter enn foretak med lav egenkapitalandel. Egenkapitalandelen illustrerer altså foretakets evne til å bære tap, før fremmedkapitalen (gjelda eller kreditorenes fordringer) kommer i fare.

Verdiskapning

Verdiskapningen i foretaket er definert som den bearbeidingsverdi eller merverdi foretaket tilfører produktet gjennom sin produksjonsprosess. Dette er igjen definert som produksjonsverdi (salgsverdi) fratrukket produktinnsats. Bearbeidingsverdien brukes til å avlønne kapital og arbeidskraft og utgjør bedriftens del av brutto nasjonalproduktet (BNP).

Av praktiske grunner, det vil si for å unngå å måtte gå gjennom hver bedrifts ulike driftsinntekter og –utgifter i detalj, har Nilssen (2007) forenklet beregningen av dette lønnsomhetsbegrepet noe. Han har brukt følgende definisjoner:

Bearbeidingsverdi = Produksjonsverdi - Produktinnsats

Produksjonsverdi = Driftsinntekter +/- Verdien av lagerendringer

Produktinnsats = Driftsutgifter – Lønnskostnader

Forholdet mellom bearbeidingsverdien og verdien av totalkapitalen illustrerer hvor mye kapital som ligger bak hver krone av verdiskapningen.

Kontantstrøm, driftsmargin og nettomargin

Kontantstrømmen fra driften som andel av driftsinntektene måler hva som er igjen etter at varekostnader, lønnskostnader og andre betalbare kostnader er trukket fra. Et foretak må på kort sikt ha ikke-negativ kontantstrøm for å kunne eksistere uten tilførsel av finansielle midler utenfra.

Et foretaks *driftsmargin* måler driftsresultatet (fratrasket avskrivingskostnader) i forhold til driftsinntektene.

Nettomargin måler ordinært resultat før skattekostnad i forhold til driftsinntekter. Her tar man også hensyn til kapitalinntekter og kapitalkostnader.

Både *driftsmargin* og *nettomargin* må være positive dersom foretakene skal kunne drives (og vokse) over tid.

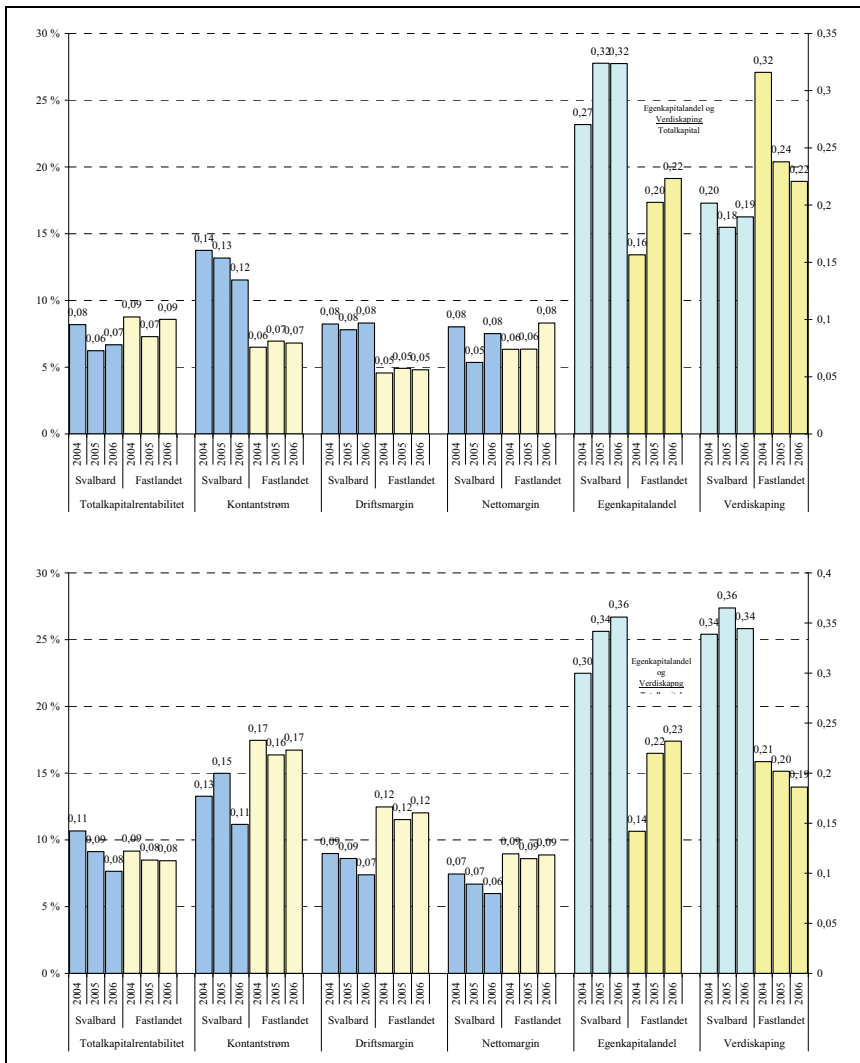
6.3.3 Noen observasjoner basert på data fra Brønnøysund-registeret

Nilssen (2007) presenterer data for de ulike økonomiske nøkkeltallene nevnt i forrige avsnitt, fordelt på bransje. Vi viser til Nilssens notat for en detaljert gjennomgang av de bransjevise indikatorene. Gjennomgangen hans viser at det er et svært lite utvalg av bedrifter på Svalbard, bare 83 stykker i 2006. Innenfor flere av bransjegruppene⁵¹ finner vi ett dominerende foretak, som gjerne er mange ganger så stor som de andre. Slik sett vil de bransjevise indikatorene som er presentert hos Nilssen (2007) for Svalbards del, preges sterkt av disse

⁵¹ Særlig bransjene Bygg og anlegg, Transport og reiseliv, KIFT, post og tele, Eiendomsdrift, Utleie maskiner og materiell, Annen privat tjenesteyting

dominerende foretakene. Det er også slik at foretak, også små foretak, innenfor hotell- og restaurantvirksomhet og varehandel både har bedre soliditet og lønnsomhet enn tilsvarende bedrifter på fastlandet. Dette er nok et uttrykk for gode marginer i disse bransjene.

Figur 6.1 *Ulike lønnsomhetsindikatorer for alle svalbardbedrifter og fastlandsbedrifter i utvalget. Aritmetisk gjennomsnitt (over) og medianverdier (under).*

Kilde: Nilssen (2007)

Figur 6.1 tar utgangspunkt i alle foretakene som er med i utvalget, fordelt på bransjer. Med utgangspunkt i de bransjevise aritmetiske

gjennomsnittsverdiene har vi beregnet aritmetiske gjennomsnittsverdier for Svalbard og fastlandet ved å aggregere på tvers av bransjer. For å unngå at strukturelle forskjeller mellom fastlandet og Svalbard skal gjøre store utslag, har vi valgt å bruke Svalbards struktur som vekt også for fastlandet. Slik sett gir figuren et uttrykk for aritmetiske lønnsomhetsindikatorer for Svalbard og fastlandet *dersom strukturen på fastlandet var som på Svalbard*. Medianverdiene er, derimot, beregnet med utgangspunkt i strukturen henholdsvis på Svalbard og på fastlandet.

Generelt sett scorer bedriftene på Svalbard høyt på de fleste indikatorer for aritmetisk gjennomsnitt. Når det gjelder verdiskapningsandel, scorer man imidlertid lavere på Svalbard. Når man går over til den nedre delen av figuren og tar utgangspunkt i mediantall, forskyves inntrykket noe til fordel for fastlandet.

Vi ønsker imidlertid ikke å trekke sammenlikningen for langt, i tråd med de vurderingene av datagrunnlagets egnethet vi har foretatt innledningsvis. Generelt sett kan vi imidlertid si at det er lite i tallene som tyder på at lønnsomheten i svalbardbedriftene er spesielt dårlig. Bedriftene på Svalbard virker solide, med høy egenkapitalandel, og de øvrige indikatorene tyder på at de går rimelig godt i gjennomsnitt.

6.3.4 Bedriftsundersøkelsen i framtida?

Vår vurdering er altså at data fra Brønnøysund-registeret er lite egnet til å sammenlikne lønnsomheten i Svalbards næringsliv med lønnsomheten i næringslivet på fastlandet. Det skyldes ikke først og fremst svakheter ved registreringen på Svalbard, men snarere at det er så få bedrifter og at indikatorene preges sterkt av de utslag enkeltforetaks atferd gir. Det ser vi tydelig hos Nilssen (2007). Sterk dominans er også hovedgrunnen til at regnskapet til Store Norske er trukket ut av lønnsomhetsanalysen. Selskapet hadde en omsetning i 2006 som lå høyere enn alle de 83 foretakene som er med i vårt utvalg til sammen. Selskapet er på den annen side en svært viktig aktør på Svalbard, og det er på mange måter underlig at man trekker den viktigste næringsaktøren ut når man skal analysere lønnsomheten i næringslivet.

En annen svakhet ved tallene er at verken personlige foretak eller offentlig sektor omfattes av registeret. Dette gjør store utslag på Svalbard, som for så vidt har en rekke personlige bedrifter, men der offentlig aktivitet er av særlig stor betydning for utviklingen.

Problemene med data gjør at det er vanskelig å være kategorisk når det gjelder sammenlikningen med fastlandet. Derfor bør vi, i samråd

med LL, gjøre to vurderinger fram mot neste samfunns- og næringsanalyse. Først og fremst bør vi se nærmere på bruken av data fra Brønnøysund-registeret og vurdere hvor stort dataproblemet egentlig er når man skal sammenlikne med fastlandet. Vår vurdering er at det er stort. For det andre bør vi se nærmere på i hvilken grad data fra Bedriftsundersøkelsen kan benyttes til å sammenlikne utviklingen på Svalbard med utviklingen på fastlandet. Det går an å beregne Svalbards BNP med utgangspunkt i disse tallene, og vi har oversikt over lønnskostnader, omsetning, overføringer fra staten, sysselsetting etc. Problemet kan være av definisjonsmessig karakter, siden datagrunnlaget på fastlandet er mer skreddersydd til nasjonalregnskapets definisjoner enn Bedriftsundersøkelsen på Svalbard. Det går også an å benytte forskjellige indikatorer, som lønnskostnader per årsverk, omsetning per årsverk, årsverk per ansatt etc. til å sammenlikne. Uansett slipper vi ikke unna hovedproblemet: At Svalbard er mye mindre enn fastlandet, og at enkeltaktørers atferd derfor veier svært tungt. Dette må man ta høyde for når man skal analysere tallene.

7 Oppsummering og konklusjoner. Vegene videre

Rammebetingelsene for utvikling av et levedyktig lokalsamfunn i Longyearbyen er under stadig endring. Dette har da også ført til at lokalsamfunnet har endret seg vesentlig de siste årene, og at det på mange måter har blitt likere tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Spørsmålet er om man nå, slik vi antydte innledningsvis, har kommet i nærheten av det aktivitetsomfanget som er politisk ønskelig og som er tilstrekkelig for fortsatt å kunne hevde norsk suverenitet på Svalbard. Dersom man politisk mener det, kan virkemiddelbruken i tiden framover komme til å bli endret. Da blir det et politisk spørsmål å finne en virkemiddelbalanse, der en verken bruker ”for mye” eller ”for lite” av ulike virkemidler, samtidig som en holder seg innenfor de rammene Svalbard-traktaten setter. Hva sentrale myndigheter vil gjøre i den forbindelse, er usikkert. Skattesaken er ett eksempel. Myndighetene har til en viss grad gått tilbake på sine gamle vedtak når det gjelder skatt, men man kan fortsatt tenke seg at man innfører ulike typer skatter og/eller subsidier, at man øker (reduserer) bygge- og anleggsaktiviteten, at man satser sterkt (eller mindre) på UNIS og så videre.

Årets samfunns- og næringsanalyse viser først og fremst at utviklingen har gått videre fra 2005 til 2006. Alt er ”litt bedre”, med noen unntak, slik at veksten fortsetter.

Vi vil spesielt nevne at det har vært en ekspansjon i sysselsettingen i Store Norske fra 2005 til 2006, blant annet som en følge av brannen i 2005. Bedriften tror at det er sannsynlig med fortsatt høy aktivitet framover, med utvikling av nye felt og fortsatt høy kullpris.

Antall besøkende til Svalbard, enten vi ser på overnattingsdøgn på hoteller og pensjonater eller vi ser på cruiseturister, fortsetter å øke. Dette gir ikke like store utslag i aktiviteten i reiselivsnæringa, i form av årsverk. Spørsmålet er om denne næringa har kommet inn i en konsolideringsfase, der en har funnet en årsverkskapasitet som klarer å betjene veksten i antall besøkende. En slik utvikling har vi hatt i flere

år. Spørsmålet er om dette betyr at kapasiteten plutselig kan sprenges igjen, slik at reiselivsnæringa får behov for nyrekruttering av en rekke medarbeidere.

Vi har framskrevet sysselsettingen og befolkningen til 2011 på tilsvarende måte som i tidligere analyser. Årets framskrivning viser betydelig sysselsettings- og befolkningsvekst, noe som kan tilbakeføres til at UNIS har store planer om å ekspandere aktiviteten i form både av årsverk og antall studenter. De forventer en *dobling* av aktiviteten fram mot år 2012 I de øvrige basisnæringene forventes en mer moderat utvikling.

Ellers har vi i årets analyse gjennomført en relativt grundig metode-diskusjon. Vi har diskutert anvendelsen av economic base, vi har diskutert inndelingen i basisnæring og avledet virksomhet helt konkret, vi har diskutert koeffisienter i modellen og vi har diskutert vekstforutsetningene. Vi har også laget et par nye modellversjoner der basisnæringene inndeles på en annen måte, blant annet når det gjelder offentlig virksomhet (der vi har skilt mellom statlig og lokal virksomhet) og forholdet mellom investeringer og aktiviteten i bygg- og anleggs-sektoren. Datagrunnlaget har imidlertid ikke vært godt nok til å kunne utnytte dette fullt ut i årets analyse. Vi forventer at vi kan utnytte dette bedre i analysene for 2008 og 2009.

Tidligere samfunns- og næringsanalyser har lagt stor vekt på å framskaffe *tall* for å beskrive den historiske utviklingen og utviklingen framover. Tall har naturligvis hatt, og vil fortsatt ha, stor betydning i planleggingen. Likevel tror vi det er minst like viktig i en slik rapport at vi også diskuterer prosesser og styrker/svakheter ved tallene som er brukt. Dette har vi forsøkt å få til i år, og vi ønsker å fortsette med en slik tilnærming til utviklingen også i kommende analyser. Vi tror spesielt at det er behov for en nærmere vurdering av hvordan det nye skatteopplegget for Svalbard kan virke inn på næringslivet, befolkningen og lokalsamfunnet i Longyearbyen, og at det er behov for en nærmere vurdering av hvordan endrede turnusordninger i de store bedriftene kan påvirke pendlingen og dermed lokalsamfunnet.

Vi tror med andre ord at årets analyse gir en relativt grundig gjennomgang av Svalbards økonomi. Framskrivningene er basert på ”best mulig” informasjon fra basisnæringene. Vi mener modellen er bra, at data er bra, og at inndelingen i basisnæring og avledet virksomhet er omtrent så god som det er mulig å få den i dag. Framskrivningene er imidlertid sterkt preget av UNIS’ framtidsoptimisme. Hvorvidt optimismen slår til avhenger av mange forhold, blant annet av framtidig finansiering og av statlig politikk. Det endelige resultatet er derfor usikkert og påvirkes av mange forhold, noe vi også har understreket i analysen.

Litteratur

- Acta Consult as: *Samfunns- og næringsanalyser for Svalbard*. Diverse årganger siden 1992. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2007): *Samfunns- og næringsanalyse for Longyearbyen. Metode- og datadiskusjon*. NIBR-notat 2007:106, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Dybedal, P., H. Edvardsen, T.N. Evensen, S. Johansen, K. Sørensen og J. Toresen (1999): *Turismens regionale betydning. Et for-prosjekt*. Samarbeidsrapport NIBR, SSB, TØI. Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Fløttum, E J (2005): *Samfunns- og næringsutvikling på Svalbard – metodeutvikling – fase 1*. Notat av februar 2005, presentert på seminar i Longyearbyen, 14. mars 2005. Statistisk sentralbyrå, Oslo.
- Mønnesland, J og S Karlstad (1998): *Norsk virksomhet på Svalbard. Gjennomgang av rapporten fra en interdepartemental arbeidsgruppe om statsstøtten til Svalbard*. NIBR-prosjektrapport 1998:17, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo – Alta.
- Nilssen, I (2007): *Lønnsomhetsanalyse – foretak på Svalbard*. Arbeidsnotat 2007:1007, Norut Alta.
- Johansen, I (2006): *Konsumprisindeks for Svalbard 2006*. Rapporter 2006/5, Statistisk sentralbyrå, Oslo – Kongsvinger.
- Johansen, S (2005): *Samfunns- og næringsutvikling på Svalbard. Metodeutvikling fase 1*. Arbeidsdokument TØ/1782/2005. Transportøkonomisk institutt, Oslo.

Ot.prp. nr. 1 (2007-2008): *Skatte- og avgiftsopplegget 2008 – lovendringer*. Kapittel 17: Endringer i skattesystemet for Svalbard. Finans- og tolldepartementet, Oslo.

Riksrevisjonen (2007): *Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltningen av Svalbard*. Dokument nr. 3:8 (2006-2007), Riksrevisjonen, Oslo.

St.meld. nr. 9 (1999-2000): *Svalbard*. Justis- og politidepartementet, Oslo.

St.prp. nr. 1 (2007-2008): *Svalbardbudsjettet*. Justis- og politidepartementet, Oslo.

Vedlegg 1

Fordeling av virksomheter etter basiskategori

"Offentlig" forvaltning og service

- 63.239 Avinor
- 64.110 Longyearbyen postkontor
- 75.110 Longyearbyen lokalstyre
- 75.110 Longyearbyen lokalstyre, Kulturforetaket
- 75.110 Svalbard likningskontor
- 75.130 Bergmesteren for Svalbard
- 75.140 Statsbygg Nord, Svalbardkontoret
- 75.140 Bydrift Longyearbyen AS
- 75.240 Sysselmannen på Svalbard
- 75.300 NAV Tromsø, avd. Svalbard
- 80.102 Longyearbyen Skole
- 85.111 Longyearbyen Sykehus
- 91.310 Svalbard Kirke

Forskning og høyere undervisning

- 64.200 Kongsberg Satellite Services AS, avd. SvalSat
- 73.100 Eiscat Svalbard Radar
- 73.100 Norsk Polarinstitut
- 74.140 Svalbard Science Forum
- 80.301 Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)

Bergverk og petroleumsvirksomhet

- 10.100 Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS
- 10.100 Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
- 11.200 Statoil

Reiseliv

Alle bedrifter med salg til tilreisende.

Vedlegg 2

Fordeling av virksomheter etter SSBs næringsgruppering

Virksomheter merket med + har hatt aktivitet på Svalbard i 2006. I tillegg inneholder listen bedrifter som har vært med tidligere, men som ikke lenger er aktuelle på grunn av avvikling, navneskifte el.l.

For at kvaliteten på analysetallene skal kunne vurderes av eksterne brukere, er de foretakene som vi ikke har mottatt tall fra, listet bakerst i denne oversikten. Totalt ble det sendt ut 157 spørreskjema. 148 foretak hjalp oss med tall, og dette gir en svarprosent på 94.

For en del selskap er tidligere navn tatt med i parentes. Dette omfatter selskap som bare har skiftet navn uten at det har vært totalt eierskifte.

A Jordbruk og skogbruk (01-02)	
B Fiske (05)	
C Bergverksdrift og utvinning (10-14)	
10.100	Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS +
10.100	Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS +
11.200	Petro Arctic Svalbard
11.200	Statoil +
D Industri (15-37)	
15.810	Aksel's Arktiske Brød AS
15.810	Longyearbyen Bakeri AS
15.810	Svalbard Bakeri AS
15.810	Bakehuset Nord-Norge AS, avd. Svalbard +

17.540	Lunastrikk AS +
17.710	Eline Stenseth
17.720	Skredderloftet
18.100	Longyearbyen Sel Design
18.100	Storø Pels (tidl.: Storø Skinnsøm) +
18.220	Randi's Systue +
20.510	Polar Kunst & Ramme AS
20.510	Rammeverkstedet
20.510	Sølvsten Galleri & Ramme +
22.120	Svalbardposten AS +
22.240	Spitsbergen Grafisk Design
22.250	AMB Design +
26.700	Spitsbergen Diamantsliperi AS
36.220	Draupne
36.220	Gullsmed Marina van Dijk +
36.220	Naturligvis
36.630	NOAS Arktis AS +
E Kraft- og vannforsyning (40-41)	
F Bygge- og anleggsvirksomhet (45)	
45.110	LNS Spitsbergen AS (tidl.: Leonhard Nilsen & Sønner Store Norske AS) +
45.110	Øijord & Aanes AS
45.211	Bredal & Hansen
45.211	Brefront Invest AS
45.211	Longyear Byggservice AS
45.211	Lundenes
45.211	O & K Service AS
45.211	Sandmo & Svenkerud AS +
45.211	Skanska Norge AS (tidl.: Selmer Skanska AS) +
45.211	Sjøen Bygg Svalbard
45.211	Svalbard ServiceSenter AS
45.211	Teigen Eiendom & Service Senter +
45.211	Veidekke, AS
45.310	J. M. Hansen AS, Elektro +
45.310	Jensen Elektriske Svalbard +
45.310	Siemens A/S
45.330	Anders O. Grevstad AS
45.330	Gunnar Karlsen AS +
45.330	Ingeniør Svein Sørem
45.330	Spitsbergen VVS AS +

45.330	Svalbard Rørservice AS +
45.330	Vekas AS
45.330	Åge Nilsen AS
45.441	Håndverkskompaniet Svalbard AS
45.441	Karstein Stene AS
45.441	Svalbard Malerforretning AS
45.441	Vedlikeholdsbutikken AS +
G Varehandel. Reparasjon av kjøretøyer og husholdn.apparater (50-52)	
50.200	Svalbard Auto AS +
50.402	Ingeniør G. Paulsen AS +
50.402	Polaris, Svein Sørensen
50.402	Spitsbergen Ski-Doo Service AS
50.402	Svalbard Snøscooterutleie AS +
51.180	Art Pro AS Galleri
51.180	Astronor AS
51.421	Arctic Design AS (Spitsbergen Import) +
51.510	Svea Tankanlegg AS +
52.110	Coop Svalbard BA (Svalbardbutikken) +
52.110	Svalbard Matsenter AS
52.251	Handel med ansatte
52.251	Nordpolet AS +
52.410	RaBi's Bua AS +
52.420	Arctica AS +
52.420	Isblink AS +
52.420	Jentekroken AS
52.420	Skinnboden Arctic Products AS +
52.461	Reinrosen Eiendom AS +
52.481	Konica Photo Svalbard AS
52.482	Gullgruva, Olga Troldmyr +
52.482	Trønder-Hjørnet
52.483	Arctic Marine Service +
52.483	SF Arctic DA +
52.483	Sportscenteret, avd. Svalbard, Stig Kristiansen +
52.483	Svalbard Arctic Sport AS +
52.484	Bajaz barneklær og utstyr, Merethe Kvandal +
52.484	Isrosen AS +
52.489	Arctic Souvenir, Kononoutchenkos +
52.489	Galleri Storø, Gustav Halsvik
52.489	Handelskompaniet AS +
52.489	Isbjørnbutikken 80o Nord AS +
52.489	Rebekkas Gave og Souvenir AS (tidl.: Steinkroa) +

52.489	Sentrum Souvenir AS
52.489	Svalbard Museum, stiftelse
52.489	Thai Asia Produkt, Bengt Gunnar Andreassen +
52.611	Svalbardshop, Robert Johansen
52.619	Polar Post Svalbard, Mathias Bjerrang +
H Hotell- og restaurantvirksomhet (55)	
55.110	Mary-Ann's Polarrigg / Gla Vask +
55.110	Radisson SAS Polar Hotel Spitsbergen +
55.110	Spitsbergen Hotel
55.110	Svalbard Hotel Drift AS
55.110	Svalbard Hotel Invest AS
55.110	Svalbard Kro og Motell AS
55.110	Svalbard Polar Gruppen AS
55.110	Svalbard Polar Hotell AS
55.120	Spitsbergen Guesthouse
55.120	Spitsbergen Travel Hotel AS +
55.301	78 Grader Bar & Cafe DA +
55.301	Arktisk Våtrom og Overflate AS, avd. Grillen +
55.301	Classic Pizza, Ziaei
55.301	Fruene AS +
55.301	Huset AS +
55.301	Kafe Busen AS
55.301	Longyearbyen Grill & Restaurant (Nordic)
55.301	Steakers Svalbard AS (Kroa) +
55.301	Tjeldsundbrua Management AS
55.400	Arctic Pub Invest AS (Karls-Berger) +
55.401	Hollandsbjerg Drift & Handel AS (tidl.: Karls-Berger AS)
I Transport og kommunikasjon (60-64)	
60.220	Longyearbyen Maxi Taxi AS
60.220	Longyearbyen Taxi AS +
60.220	Svalbard Limmo DA +
60.220	Svalbard Maxi Taxi AS +
60.230	Arctic Buss & Båttransport AS
60.230	Arctic Wilderness Experience AS
60.230	Longyearbyen Buss AS +
60.230	Spitsbergen Buss AS +
60.230	Svalbard Busservice AS +
60.230	Svalbard Reiser AS +
60.230	Svalbard Wildlife Service AS +
60.230	Terje Aunevik

60.240	Polar Transport AS
60.240	Stene Transport
61.104	Langøysund AS
61.109	Arctic Speed AS
61.109	Nordcruise AS
61.109	Rieber Shipping AS
61.109	Stig Henningsen Transport & Guiding +
62.100	Aeroflot
62.100	Braathens
62.100	Helikopterservice AS
62.100	SAS
62.100	Scandinavian Ground Services +
62.200	Airlift AS +
62.200	Lufttransport AS +
63.120	Lagerservice AS +
63.223	Spitsbergen Isdykk Ans
63.230	Avinor AS (tidl.: Luftfartsverket) +
63.301	Summit AS
63.302	Svalbard Reiseliv AS +
63.303	Arctic Adventures AS +
63.303	Barents Adventure AS
63.303	Basecamp Spitsbergen AS +
63.303	Nox Polaris DA (fra 2005: gruppe O)
63.303	Poli Arctici +
63.303	Spitsbergen Tours, Andreas Umbreit +
63.303	Spitsbergen Travel AS +
63.303	Svalbard Huskies, Niklas Gerhardsson +
63.303	Svalbard Nature AS +
63.303	Svalbard Polar Travel AS
63.303	Svalbard Villmarkssenter AS (tidl.: Spitsbergen Polarhundcenter AS, Svalbard Miljøturer-Polarhundcenter, Svalbard Miljøturer) +
63.303	Ulfstedt Husky Tours, Niklas Ulfstedt
63.304	Gruve 3 AS +
63.401	Nor-Cargo Svalbard AS +
63.401	Pole Position Spitsbergen AS (tidl. Basecamp Spitsbergen Skipsagent) +
63.402	ScanNautic AS Spitsbergen
64.110	Longyearbyen Postkontor +
64.200	Longyearbyen TV AS
64.200	MTG Svalbard AS +
64.200	N. Romsenter/Kongsberg Lockheed

64.200	Telenor Telecom Solutions AS, Maritim Radio (tidl.: Telenor Networks, Telenor Nett AS, Svalbard Radio) +
64.200	Telenor Svalbard AS +
64.200	Tromsø Satellittstasjon AS, avd. SvalSat
64.230	Chat Nordic AS
64.240	Kongsberg Satellite Services AS, avd. SvalSat +
64.240	Nordpol Telecom AS
64.240	Teleworld AS +
J Finansiell tjenesteyting og forsikring (65-67)	
65.120	Sparebank1 Nord-Norge, avd. Svalbard +
65.239	Svalbard Kompetanse
66.010	Gjensidige Nord
K Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirks. (70-74)	
70.112	Gamlemekken AS +
70.112	Lompensenteret AS +
70.120	Materiallageret AS +
70.120	Svalbard utleieselskap AS +
70.202	BBB-Eiendom AS +
70.202	Blåmyra Eiendom AS
70.202	Fangstmannshotellet AS +
70.202	Gamle Sykehuset AS
70.202	Longyearbyen Buss og Taxi, Jan Arne Johansen +
70.202	Longyearbygg AS +
70.202	Nordisk Eiendomsselskap Longyearbyen AS
70.202	Polar Boligutvikling AS +
70.202	Polar Eiendom Svalbard AS +
70.202	Saxifraga Eiendom AS
70.202	Spitsbergen Eiendom AS
70.202	Store Norske Boliger AS +
70.202	Studentsamskipnaden i Tromsø +
70.202	Svalbard Boligutleie AS +
70.202	Svalbard Eiendom AS +
70.202	Svalbard Eiendomsselskap AS
70.202	Svalbard Næringsbygg AS
70.202	Wild Arctic Invest AS +
70.320	Kings Bay AS (tidl.: Kings Bay Kull Compani AS) +
71.100	Arctic Autorent AS +
71.100	Longyearbyen Bilutleie AS +
71.210	Henningsen Transport & Guiding AS +
71.210	Spitsbergen Safari AS/Svalbard Safari AS

71.340	Industriutleie Svalbard AS
71.400	Golf Spitsbergen AS
72.200	IT Service Spitsbergen, Eggenfellner
72.220	Polar Data, Kaxem Ariaiwand
72.220	SpitsbergenIT AS +
73.100	EISCAT Svalbard Radar +
73.100	Norsk Polarinstitutt +
74.110	Advokat Barfod +
74.110	Advokatfirmaet Haavind Vislie DA - MNA +
74.121	Svalbard Regnskap AS +
74.122	Pricewaterhouse Coopers (tidl.: AS Coopers & Lybrand)
74.122	Rev.firma Bjørn Gundersen Spitsbergen AS +
74.122	Revisjonsfirma Halvor Hunstad AS +
74.140	Spitsbergen Consulting AS
74.140	Svalbard Kompetanse AS
74.140	Svalbard Næringsutvikling AS
74.140	Svalbard Science Forum +
74.150	Nordisk Motorsport AS
74.150	Svalbard Polar Gruppen AS
74.201	A3 arkitektkontor AS
74.202	Barlindhaug Consult AS +
74.202	Instanes Svalbard AS +
74.202	Reistad Consult AS +
74.202	Sletten AS +
74.203	GeoArktis AS +
74.209	Yaarco AS +
74.400	Skilt og Dekor AS
74.700	Gla Vask
74.700	ISS Facility Services AS (tidl.: ISS Norge AS) +
74.700	Polar Vask AS +
74.700	Sompong Haugs Hushjelp +
74.700	Svalbard Rengjøringsbyrå AS
74.810	Fotograf Kristin Stoltz
74.840	Polar Compass AS
74.840	Spitsbergen Navigasjon AS
74.872	Tundra Design, Gro Skåland
L Offentlig forvaltning (75)	
75.110	Svalbard likningskontor +
75.110	Svalbard Samfunnsdrift AS
75.110	Svalbardrådet
75.120	Longyearbyen lokalstyre +

75.120	Longyearbyen lokalstyre, Kulturforetak +
75.130	Bergvesenet med bergmesteren for Svalbard (tidl.: Bergmesteren for Svalbard) +
75.140	Bydrift Longyearbyen AS +
75.140	Statsbygg Nord, Svalbardkontoret +
75.240	Sysselmannen på Svalbard +
75.300	NAV Tromsø, avd. Svalbard (tidl.: Tromsø Trygdekantor, avd. Svalbard) +
M Undervisning (80)	
80.102	Longyearbyen Skole +
80.301	Universitetet i Tromsø
80.301	Universitetet i Trondheim
80.301	Universitetscenteret på Svalbard (tidl.: Universitetsstudiene på Svalbard) +
80.420	Næringsakademiet
N Helse- og sosialtjenester (85)	
85.111	Longyearbyen Sykehus +
85.121	Polarlegesenteret, Jon Sandmo +
85.321	Kvitungen Familiebarnehage (Moffen)
O Andre sosiale og personlige tjenester (90-93)	
90.000	Svalbard MiljøService AS
90.000	Østbø A/S
90.020	Nordmiljø AS +
91.200	Longyearbyen Arbeiderforening +
91.310	Svalbard Kirke +
91.330	Den Norske Turistforening
92.110	Jason Roberts Productions
92.110	Svalbard Video Produksjon, Geir Aasebøstøl +
92.200	Svalbard TV
92.310	Atelier Aino Grib +
92.310	Atelier Olaf Storø +
92.400	Nox Polaris DA +
92.400	Svalbard Informasjonstjeneste
92.400	Synnøve Haga
92.510	Longyearbyen folkeboksamling
92.520	Svalbard Museum +
92.720	Svalbard Hestesenter, Jørn Dybdahl +
92.721	Svalbard Explorer AS +
93.010	Longyearbyen vaskeri AS

93.020	Polarklipp
93.020	Salong Butterfly
93.020	Salong Mikkis
93.020	Saxifraga AS +
93.050	SQ Networks AS
P Lønnet husarbeid (95)	
Q Internasjonale organer og organisasjoner (99)	
99.000	Intern. Wilderness Leadership Foundation

Nedenstående bedrifter har vi ikke mottatt spørreskjemaet i retur fra. Bedriftene er sortert etter næringsgruppe.

Gruppe F	Svalbard Rørservice AS
	Polar Post Svalbard, Mathias Bjerrang
Gruppe I	Spitsbergen Tours, Andreas Umbreit
	Svalbard Nature
	Svalbard Limmo DA
Gruppe K	Arctic Autorent AS
	Longyearbyen Bilutleie AS
	Saxifraga Eiendom AS
Gruppe N	Polarlegesenteret Jon Sandmo

Vedlegg 3

Spørreskjema Bedriftsundersøkelsen

Det er utarbeidet et en-sides spørreskjema som leveres til alle bedriftene på Svalbard (gjengitt på neste side). Bedriftene er også bedt om å oppgi følgende kontaktinformasjon:

Virksomhet:	
Adresse:	
Kontaktperson:	
Tlf:	Faks:

Skjemaet er sendt ut fra Longyearbyen lokalstyre. Rådgiver Turid Telebond i LL har hatt ansvaret for å samle inn data og tilrettelegge dem i en database for videre analyse. Hun har fulgt opp innsamlingen, slik at svarprosenten har ligget på hele 94 prosent.

Bedriftsundersøkelsen er det mest sentrale informasjonsgrunnlaget for analysen. Årets undersøkelse er kompatibel med tidligere undersøkelser, slik at utviklingen over tid kan analyseres.

OMSETNING/SALG		i alt		
Herav rettet mot/ (Omsetning etter undergruppe)	andre virksomheter på Svalbard			
	Lokalbefolkningen			
	tilreisende (som er på Svalbard og kommer fra fastlandet/utlandet)			
	Salg av reiselivsprodukt til fastlandet/utlandet (både til bedrifter og enkeltpersoner)			
Annet salg til fastlandet/utlandet (både til bedrifter og enkeltpersoner)				
MIDLER BEVILGET FRA DET OFFENTLIGE		i alt		
KJØP AV VARER OG TJENESTER		i alt		
(= Sum andre driftskostnader, fratrukket lønnskostnader og eventuelle investeringer og avskrivninger)				
herav kjøpt av: (Innkjøp etter leverandørgruppe)	virksomheter lokalt			
	virksomheter på fastlandet			
	utlandet (direkteimport)			
BARE INVESTERINGENE		i alt		
herav kjøpt fra: (Innkjøp etter leverandørgruppe)	virksomheter lokalt			
	virksomheter på fastlandet			
	utlandet (direkteimport)			
RENE LØNSSKOSTNADER		i alt		
(All lønnsutbetaling, også eventuell overtid, skifttillegg og lignende, men ekskl. øvrige personalkostnader)				
BEMANNING		Antall menn	Antall kvinner	Sum
Ansatte i faste heltidsstillinger per 31.12.2006				
Ansatte i faste deltidsstillinger per 31.12.2006				
Sesongansatte/kottidsvikarer i løpet av 2006				
Antall fast ansatte som begynte i 2006 (både hel- og deltidsansatte)		Antall fast ansatte som sluttet i 2006 (både hel- og deltidsansatte)		
		i alt	herav i Svea	og i NÅ
ÅRSVERK utført i virksomheten i 2006 (inkl. overtid, ekskl. permisjon)				